

ΤΕΙ Κρήτης
Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ

ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ ΚΥΡΙΑΚΗ Α.Μ.9245

ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Α.Μ.9478

ΜΕΤΑΞΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Α.Μ.9506

ΑΝΑΤΟΛΙΤΗ ΖΩΗ Α.Μ.9884

Επιβλέπων: Καραμπίνης Νικόλαος

Ηράκλειο

Δεκέμβριος 2017

Πίνακας περιεχομένων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	7
Η ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΚΕΡΔΩΝ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	7
1.1 Πηγές χρηματοοικονομικής πληροφόρησης	7
1.2 Η έννοια της δημιουργικής λογιστικής	8
1.3 Η χειραγώγηση των κερδών ως έκφραση της δημιουργικής λογιστικής.....	10
1.4 Κατηγορίες της χειραγώγησης κερδών	12
1.5 “Big Bath” λογιστική.....	14
1.6 Διεθνείς μελέτες για τη χειραγώγηση ή «ιδανίκευση» των κερδών	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	21
ΚΩΔΙΚΑΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ	21
2.1 Ο Κώδικας Λογιστικής Δεοντολογίας	21
2.2 Παραποίηση οικονομικών αποτελεσμάτων	28
2.3 Προσεγγίσεις στις λογιστικές απάτες	39
2.3 Εταιρικά σκάνδαλα.....	49
Enron	49
WorldCom	55
Ασπίς Πρόνοια.....	58
Parmalat	63
AIG	67
Τράπεζα Πειραιώς.....	74
Σκάνδαλο Κοσκωτά	79
Σκάνδαλο Siemens	81
Σκάνδαλο του χρηματιστήριου	83
Σκάνδαλο δομημένων ομολόγων.....	85
Το Σχέδιο Πόνζι.....	86
MMM Corporation	90
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	92
Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ	92
3.1 Εισαγωγικά	92
3.2 Οι διακρίσεις στην ελεγκτική	95
3.3 Εντοπισμός και αντιμετώπιση λογιστικής απάτης.....	98
Συμπεράσματα	107

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει λογιστικές απάτες σε παγκόσμιο και ελληνικό επίπεδο. Σε αυτό το πλαίσιο η μεθοδολογία που ακολουθείται είναι η βιβλιογραφική επισκόπηση σε δευτερογενεί στοιχεία. Το ερώτημα της εργασίας που απαντήθηκε είναι κατά πόσο έχουν γίνει στην Ελλάδα λογιστικές απάτες και σε τι πλαίσιο. Η έρευνα έδειξε ότι τόσο παγκοσμίως όσο και στην Ελλάδα έχει πραγματοποιηθεί πληθώρα λογιστικών απατών.

Πρόλογος

Για την δημιουργία της εν λόγω εργασίας συνεργαστήκαμε για κάθε κομμάτι της συλλογικά ερευνώντας, συλλέγοντας και συγκρίνοντας τα ευρήματα του ο καθένας με τα ευρήματα των υπολοίπων ώστε να καταλήξουμε στο καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Η έρευνα διεξήχθη από τον Φεβρουάριο μέχρι και τον Νοέμβριο του 2017. Προς αυτό το σκοπό χρησιμοποιήθηκαν επιστημονική βιβλιογραφία σε μορφή άρθρων όπως και ακαδημαϊκά βιβλία. Το δυσκολότερο κομμάτι για εμάς ήταν η επιλογή των κατάλληλων στοιχείων λόγω του μεγάλου όγκου τους ώστε στο αποτέλεσμα να μην επαναλαμβανόμαστε και να μην μακροσκελίζουμε με περιττό υλικό και πληροφορίες και για το τέλος να διαλέξουμε τα πιο ενδιαφέροντα και αντιπροσωπευτικά σκάνδαλα.

ΜΕΡΟΣ Ι

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Εισαγωγή

Η απάτη είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο που πλήττει όλες τις ηπείρους και όλους τους τομείς της οικονομίας. Η απάτη περιλαμβάνει ευρύ φάσμα παράνομων πρακτικών και παράνομες πράξεις που περιλαμβάνουν εκ προθέσεως εξαπάτηση ή ψευδή δήλωση. Σύμφωνα με τον Σύνδεσμο Πιστοποιημένων Ελεγκτών Απάτης (ACFE), η απάτη είναι "μια παραπλάνηση ή ψευδή δήλωση ότι ένα άτομο ή μια οντότητα γνωρίζει ότι αυτή η ψευδής παρουσίαση μπορεί να οδηγήσει σε κάποιο μη εξουσιοδοτημένο όφελος για το άτομο ή για την οντότητα ή κάποιο άλλο μέρος". Με άλλα λόγια, τα λάθη δεν είναι απάτη.

Πράγματι, σε περιπτώσεις απάτης, ομάδες αδίστακτων ατόμων χειραγωγούν ή επηρεάζουν τις δραστηριότητες μιας επιχείρησης-στόχου με σκοπό να κερδίσουν χρήματα ή να αποκτήσουν αγαθά μέσω παράνομων ή άδικων μέσων. Η απάτη εξαπατά την οργάνωση-στόχο και έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια αγαθών, χρημάτων ακόμη και την καλή θέληση και φήμη.

Η απάτη συχνά συνίσταται σε παράνομες και ανήθικες ή άδικες πράξεις. Είναι σημαντικό οι επιχειρήσεις να δημιουργούν διαδικασίες και ελέγχους που να μην θέτουν τους υπαλλήλους σε θέση να διαπράξουν απάτη και να ανιχνεύσουν αποτελεσματικά τη δόλια δραστηριότητα, εάν συμβεί. Η απάτη που αφορά πρόσωπα από το επίπεδο ηγεσίας είναι γνωστή με την επωνυμία «διαχειριστική απάτη» και αυτή που αφορά μόνο τους υπαλλήλους της οντότητας ονομάζεται «απάτη από την ένωση εργαζομένων». Οι οργανισμοί κάθε είδους και μεγέθους υπόκεινται σε απάτη.

Σε αρκετές περιπτώσεις κατά τις τελευταίες δεκαετίες, μεγάλες δημόσιες εταιρείες αντιμετώπισαν απάτη στον τομέα της χρηματοοικονομικής αναφοράς, με αποτέλεσμα την αναταραχή στις κεφαλαιαγορές, την απώλεια της αξίας των

μετόχων και, σε ορισμένες περιπτώσεις, την πτώχευση της ίδιας της εταιρείας. Η απάτη είναι μια πράξη που οδηγείται από προθέσεις και είναι επομένως σημαντικό για τον ερευνητή να κατανοεί τους οικονομικούς παράγοντες που κίνητρο του απατεώνα και τους ψυχολογικούς μηχανισμούς που αποτελούν τη συμπεριφορά του.

Ο Ratley (2011) τονίζει το γεγονός ότι σε αντίθεση με την κοινή πεποίθηση, οι άνθρωποι που διαπράττουν απάτη είναι σαν όλους τους άλλους. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι απατεώνες δεν έχουν συλληφθεί ποτέ πριν, έχουν παρόμοιο τρόπο ζωής, εκπαίδευση, οικογένεια και χόμπι, όπως άνθρωποι που δεν διαπράττουν απάτη. Πράγματι, είναι μάλλον δύσκολο να εντοπιστεί ένας απατεώνας απλώς από την εμφάνιση του ή κάποιο χαρακτηριστικό. Στις περισσότερες περιπτώσεις απάτης (Balaciu & Cosmina, 2008), ο κύριος παράγοντας που φαίνεται να οδηγεί τους συμμετέχοντες είναι μια σύγκρουση συμφερόντων.

Για παράδειγμα, τα ανώτατα στελέχη θέλουν να πληρώσουν λιγότερους φόρους και μερίσματα, οι μέτοχοι θέλουν να λάβουν περισσότερα μερίσματα, οι εργαζόμενοι θέλουν υψηλότερους μισθούς και μπόνους, κυβερνητικοί αξιωματούχοι θέλουν να λάβουν περισσότερους φόρους κ.ο.κ. Ένα άτομο ή μια ομάδα ανθρώπων μπορεί να αναγκαστεί να διαπράξει απάτη με διάφορα κίνητρα.

Τόσο η τρέχουσα βιβλιογραφία όσο και ορισμένες έρευνες εντοπίζουν την ανάγκη επίτευξης υψηλότερων στόχων ως το πιο κοινό κίνητρο για την αναφορά οικονομικών ανακριβειών. Ωστόσο, η απληστία ή ο φόβος της αποτυχίας δεν είναι οι μόνες κινητήριες δυνάμεις πίσω από μια τέτοια συμπεριφορά. Η εγγενής λογιστική είναι μια πολύπλοκη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Τα ανώτατα στελέχη, όπως τα διευθύνοντα στελέχη, διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στις διαδικασίες αυτές και ο ναρκισσισμός τους επηρεάζει και προωθεί τη λήψη αποφάσεων (Olsen, et al., 2013). Καθώς η συχνότητα της απάτης συνεχίζει να αυξάνεται, η μελέτη των συμπεριφοριστικών προτύπων των απατεώνων αποκτά μεγαλύτερη σημασία σε σχέση τόσο με την ανίχνευση απάτης όσο και με την αποτροπή της απάτης.

Παρόλο που οι επιστήμονες συμπεριφοράς δεν κατάφεραν να εντοπίσουν ένα σαφώς καθορισμένο χαρακτηριστικό ή σύνολο χαρακτηριστικών με το οποίο να μπορούν να εντοπίσουν έναν δράστη απάτης, αναγνωρίζουν ότι οι διακυμάνσεις των επιχειρηματικών κύκλων και της εγκληματολογικής κουλτούρας συσχετίζονται με τις διακυμάνσεις του ποσοστού απάτης (Ramamoorti, 2008).

Οι Feng κα. (2011) υποδηλώνουν ότι οι οικονομικοί διευθυντές είναι πιθανό να χειραγωγήσουν τα οικονομικά δεδομένα όχι τόσο για προσωπικό όφελος, όσο επειδή υποκύπτουν στις πιέσεις του Διευθύνοντος Συμβούλου. Η έρευνά τους δείχνει ότι οι ισχυροί διευθύνοντες σύμβουλοι με υψηλά κίνητρα δικαιοσύνης θα χειραγωγήσουν τα λογιστικά στοιχεία με ή χωρίς τη βοήθεια του CFO. Προτείνουν ότι πρέπει να ληφθούν μέτρα για να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία του ρόλου του CFO. Οι Dechow κα. (1996) καταλήγουν σε παρόμοια συμπεράσματα και υποδεικνύουν περαιτέρω την ανάγκη άντλησης κεφαλαίων με χαμηλότερο κόστος ως σημαντικό κίνητρο χειραγώγησης λογαριασμών.

Μια πρόσφατη έρευνα της KPMG (2011) επισημαίνει το γεγονός ότι είναι στατιστικά πιο πιθανό για κάποιον που έχει πρόσβαση σε ευαίσθητες πληροφορίες και την ικανότητα να παρακάμπτει τους ελέγχους να διαπράξει απάτη. Οι γυναίκες έχουν τη μικρότερη συμμετοχή σε απάτες και γενικά δεν αναλαμβάνουν ηγετικό ρόλο σε αυτές (Steffensmeier, et al., 2013). Στις περισσότερες περιπτώσεις οι γυναίκες συμμετέχουν σε προγράμματα απάτης είτε λόγω προσωπικών σχέσεων με έναν από τους συμμετέχοντες είτε επειδή κατέχουν βασικό ρόλο στην ιεραρχία της εταιρείας.

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το ζήτημα των λογιστικών απατών στην Ελλάδα και σε παγκόσμιο επίπεδο. Σε αυτό το πλαίσιο, δίνεται ο ορισμός της απάτης και παρουσιάζονται τα μεγαλύτερα σκάνδαλα που έχουν λάβει χώρα τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και στην Ελλάδα. Παράλληλα, παρουσιάζονται οι μέθοδοι πρόληψης και αντιμετώπισης των λογιστικών απατών. Η εργασία ολοκληρώνεται με συμπεράσματα τα οποία βασίζονται στην ανάλυση των ως άνω θεμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΚΕΡΔΩΝ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1.1 Πηγές χρηματοοικονομικής πληροφόρησης

Βασικό αντικείμενο της λογιστικής είναι η προσφορά οικονομικών στοιχείων μέσα από καθορισμένες υποδειγματικές οικονομικές καταστάσεις, προσανατολισμένες σε οικονομικές αρχές και κανόνες. Οι οικονομικές καταστάσεις είναι μία διαρθρωμένη απεικόνιση της οικονομικής θέσης και επίδοσης μίας εταιρείας, που παρουσιάζουν σε όλους τους εμπλεκόμενους τα αποτελέσματα της διαχείρισης, από τη διαχείριση, των πόρων που της ανατέθηκαν. Για να καταφέρουν αυτό το σκοπό, οι οικονομικές περιστάσεις προσφέρουν στοιχεία συναφή με τα κάτωθι στοιχεία της εταιρείας (Χατζηπαύλου, 2004):

- τα καθήκοντα,
- τις ταμειακές ροές,
- τα ίδια κεφάλαια,
- τα έσοδα και τις δαπάνες, μαζί με τα έσοδα και ζημιές,
- άλλες τροποποιήσεις των ιδίων κεφαλαίων,
- τα περιουσιακά στοιχεία.

Τα στοιχεία αυτά, με άλλα στοιχεία στις σημειώσεις, συνδράμουν τους χρήστες να εκτιμήσουν πρωτίτερα τις ταμειακές ροές της εταιρείας μελλοντικά, και ειδικότερα το χρόνο και τη σιγουριά τους, και να παρθούν οικονομικές αποφάσεις. Γενικά, η παρουσίαση της οικονομικής επίδοσης, της οικονομικής θέσης και των ταμειακών ροών μίας εταιρείας αξιώνει (Easterwood, 1998):

- Επιβεβαίωση με καλή πίστη των επιρροών των δοσοληψιών, άλλων περιστατικών και καταστάσεων με βάση τις προϋποθέσεις των εν

γένει αποδεκτών λογιστικών αρχών και τις συνισταμένες λογιστικές πολιτικές.

- Αναλυτική παρουσίαση αποκλίσεων ή υποχρεωτικής τήρησης που δημιουργούν απατηλή εικόνα στις οικονομικές περιστάσεις, και πάντοτε σε αναφορά με τις πρακτικές τήρησης εταιρειών σε ανάλογες καταστάσεις. Εκπαίδευση στη βάση της αλληπάλληλης δράσης με αναγγελία αβεβαιοτήτων και ρίσκων, σε χρονικό ορίζοντα το λιγότερο ενός έτους.

- Λογιστικό χειρισμό στη βάση δεδουλευμένων εσόδων/εξόδων (πλην στοιχείων ταμειακών ροών).

- Ομοιομορφία παρουσίασης.

- Καίριες, ενδεδειγμένες και πλήρεις πληροφορίες.

- Αποφυγή συμψηφισμού εντός προβλεπόμενων από κάποιο υπόδειγμα.

- Συγκριτική ενημέρωση με προγενέστερο διάστημα.

Εντούτοις τα τελευταία έτη υπάρχει διεθνώς η αντίληψη πως οι εταιρείες, άλλες σε μικρό και άλλες σε μεγάλο βαθμό, σχεδιάζουν έτσι τις οικονομικές τους καταστάσεις ώστε η εικόνα που εν τέλει δείχνουν να μην αντιστοιχεί στην πραγματικότητα. Τουτέστιν η εκροή της λογιστικής διατύπωσης δημιουργεί σε αρκετές περιστάσεις κενά ως προς την φερεγγυότητά της κάτι που σχετίζεται άμεσα με την ονομαζόμενη «δημιουργική λογιστική» (Φίλιος, 2003).

1.2 Η έννοια της δημιουργικής λογιστικής

Ο όρος της δημιουργικής λογιστικής, μολονότι έχει τις ρίζες της αρκετά χρόνια πριν, μόνο τα τελευταία χρόνια απασχολεί σφοδρά την πανεπιστημιακή κοινότητα, τους επαγγελματίες της αγοράς, κανονιστικές αρχές, επενδυτές κλπ. Είναι «νωπές» ακόμη οι θύμησες από την πτώση της επιχείρησης Enron και τα άλλα σκάνδαλα στον κλάδο της οικονομικής ενημέρωσης, που είχαν σαν απόρροια να

κλονιστεί διεθνώς η εμπιστοσύνη των επενδυτών στις κεφαλαιαγορές, αλλά και η φερεγγυότητα του τομέα των ορκωτών ελεγκτών λογιστών (Naser, 1993).

Μολονότι δεν υφίσταται ολοκληρωμένη συμφωνία των ειδικών σχετικά με το τι υποδηλώνει «δημιουργική λογιστική» οι πιο πολλές αντιλήψεις συμπίπτουν ότι αφορά τον τρόπο ενστέρνισης λογιστικών πρακτικών που ίσως να ακολουθούν αλλά ίσως και όχι τους εκάστοτε λογιστικούς κανόνες αλλά φυσικά παρεκκλίνουν από τη διάθεση και την ουσία εκείνων. Πεδίο επιβολής της δημιουργικής λογιστικής είναι η ουσία όλων των οικονομικών καταστάσεων (Σακκάς, 2005):

- κατάστασης λογαριασμού αποτελεσμάτων,
- κατάστασης τροποποιήσεων των ίδιων κεφαλαίων,
- κατάστασης ταμειακών ροών
- ισολογισμού,
- σημειώσεων που περικλείουν σύνοψη των καίριων λογιστικών πολιτικών και άλλες διευκρινιστικές σημειώσεις, αφηγητικές αναφορές ή αναλύσεις των στοιχείων που κοινοποιούνται στις καταστάσεις αυτές, όπως και στοιχεία που δεν πληρούν τους όρους για αναγνώριση στις καταστάσεις.

Φυσικά θα πρέπει να αναφερθεί ότι δε θα συζητούσαμε για τη δημιουργική λογιστική εφόσον η οργάνωση των ανωτέρω καταστάσεων ήταν ευφυή, γεγονός που έως τώρα δεν έχει κατορθωθεί. Παραδείγματος χάριν, εφόσον αναφερόμαστε στον ισολογισμό που φέρεται να είναι μια απεικόνιση της εικόνας της εταιρείας, θα πρέπει να τονίσουμε πως η καταχώρηση των περιουσιακών στοιχείων του ενεργητικού στο ιστορικό τους κόστος κάθε άλλο παρά ταιριάζει με την πραγματικότητα τις πιο πολλές φορές. Εκείνο που απουσιάζει είναι οι τρέχουσες τιμές όπως και καίρια μη-ποσοτικά στοιχεία. Σύμφωνα με αυτές τις καταστάσεις η λογιστική του ιστορικού κόστους μπορεί να συνιστά και ένα όχημα της δημιουργικής λογιστικής για ορισμένους που δεν επιθυμούν να παρουσιάσουν την αληθινή εικόνα μίας εταιρείας (Γρηγοράκος, 2005).

Θέμα της εν λόγω πτυχιακής είναι η έρευνα των λογιστικών χειρισμών που έχουν σχέση με την κατάσταση του λογαριασμού αποτελεσμάτων και ειδικότερα με

τα αποτελέσματα χρήσης. Αναμφίβολα η διαχείριση των κερδών είναι η πιο σημαντική έκφανση της δημιουργικής λογιστικής αφού τα έσοδα είναι γενικώς το προτιμώμενο μέτρο της επιχειρησιακής απόδοσης (Ballas, 1999).

1.3 Η χειραγώγηση των κερδών ως έκφανση της δημιουργικής λογιστικής

Τα κέρδη της εταιρείας, όπως ονομάζονται κάποιες φορές «σημείο κλειδί», είναι αναμφίβολα το πιο αξιοσημείωτο μέγεθος στις οικονομικές καταστάσεις των εταιρειών. Αποδεικνύουν το βαθμό σύμφωνα με τον οποίο μια εταιρεία έχει αναμιχθεί με προσθετικές της αξίας της δράσης και δίνουν το σύνθημα που εξυπηρετεί τον απευθείας ανακαταμερισμό πόρων στις κεφαλαιαγορές. Πράγματι, η θεωρητική αξία της μετοχής μίας επιχείρησης είναι η παρούσα αξία των μελλοντικών κερδών. Ανοδικά κέρδη εκπροσωπούν αύξηση στην εταιρική αξία ενώ μειωμένα έσοδα σημαίνουν υποτίμηση της εταιρικής αξίας (Altman, 1968).

Συνυπολογίζοντας τη σπουδαιότητα των κερδών δεν είναι παράξενο το ενδιαφέρον που εκδηλώνεται από τις ηγεσίες των επιχειρήσεων αναφορικά με το πως γνωστοποιούνται. Για τούτο το λόγο εξάλλου σε όλες τις επιχειρήσεις οι υπεύθυνοι λογιστηρίων δείχνουν ενδιαφέρον κατά κύριο λόγο για τις επιδράσεις των λογιστικών τους τρόπων στο ίματζ της εταιρείας. Είναι τόσο μεγάλη η σημασία που δίνεται ώστε όπως ανακύπτει από μια αρκετά ενδιαφέρουσα μελέτη η οποία διενεργήθηκε στις ΗΠΑ και απευθύνθηκε σε παραπάνω από 400 μάνατζερ αποσκοπώντας να καταχωρηθούν οι σημαντικότεροι συντελεστές που κατευθύνουν τις αποφάσεις για την οικονομική πληροφόρηση, το 78% των συμβαλλόμενων παραδέχτηκε πως θα θυσιάζαν μέχρι και την μακρόχρονη ευπραγία της εταιρείας τους για να μην παραποιήσουν ή αναστατώσουν την εικόνα και τη ροπή των αποτελεσμάτων. Γίνεται επομένως ευκρινές ότι οι τωρινοί μάνατζερ μέσα σε όλα εκείνα που μαθαίνουν πρέπει να εντάξουν και την μελέτη της πρακτικής εφαρμογής χειραγώγησης των κερδών (Δρακοπούλου, 2003).

Δόθηκαν αρκετοί ορισμοί για το τι είναι χειραγώγηση κερδών. Δύο ανάλογοι ορισμοί που είναι και οι κυρίαρχοι πηγάζουν από τον ακαδημαϊκό χώρο. Υφίσταται η δήλωση πως διαχείριση των κερδών είναι «η επί σκοπού επέμβαση στον τρόπο γνωστοποίησης των λογιστικών καταστάσεων μίας εταιρείας για την αποκόμιση ιδιωτικού οφέλους». Κάποιοι συγγραφείς δίνουν τον ακόλουθο ορισμό: «η υπό την κρίση της διοίκησης παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων της εταιρείας με τέτοιο τρόπο ώστε, δίχως να καταστρατηγούνται οι λογιστικοί όροι και πρότυπα να εξαπατούνται οι συμβαλλόμενοι για την αληθινή αποδοτικότητα της εταιρείας» (Πρωτοψάλτης, 1999).

Από τους ανωτέρω ορισμούς γίνεται ευκρινές πως η χρήση λογιστικών μεθόδων από τις εταιρείες δε σημαίνει υποχρεωτικά παράτυπη πράξη. Συνεπώς το ενδιαφέρον εστιάζεται στην επάρκεια των λογιστικών προτύπων και στην ικανότητα των συμβαλλόμενων να διαγνώσουν και να κατευνάσουν, αν όχι να λύσουν, το ζήτημα. Παραδείγματος χάριν, τα λογιστικά κόλπα που εφαρμόστηκαν από την Enron και τη WorldCom επιτρέπονταν με βάση τα λογιστικά πρότυπα της Αμερικής. Μόνο σε περίπτωση που μια εταιρεία προβεί σε καταστρατήγηση των λογιστικών κανόνων μιλάμε για παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων η οποία και είναι παράτυπη πράξη. Ο όρος παραχάραξη δηλώνεται σε εκούσια, σκόπιμη πράξη από ένα ή παραπάνω άτομα της διοίκησης, των υπαλλήλων ή τρίτου μέρους που έχει σαν απόρροια την αναληθή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων (Κουλούρης, 2003).

Υφίστανται το λιγότερο 3 περιστάσεις όπου η κρίση/διακριτικότητα της διοίκησης κατευθύνει σε διαχείριση των αποτελεσμάτων: η διακριτικότητα στον τρόπο, την εκτίμηση και τη διάθρωση. Η διακριτικότητα στον τρόπο περικλείει παραδείγματος χάριν την επιλογή ανάμεσα σε LIFO και FIFO. Η διακριτικότητα στην εκτίμηση περικλείει όπως αποφάσεις για το ευεργετικό διάστημα ζωής ή τα ποσοστά απόσβεσης για τα περιουσιακά στοιχεία, τον υπολογισμό των μη εισπράξιμων χρεογράφων ή των απαξιωμένων αποθεμάτων κ.ά. Η διακριτικότητα στη διάθρωση περικλείει παραδείγματα όπως τα συμφωνητικά ενοικιάσεων (Πάστρα, 2003).

Ένας επιπρόσθετος διαχωρισμός που θα μπορούσε να γίνει για τις τακτές διαχείρισης των κερδών είναι εκείνος ανάμεσα σε ex – ante και ex – post χειραγώγησης κερδών. Ex – ante χειραγώγησης κερδών εκτιμάται όταν οι διαχειρίσεις προχωρούν σε τέτοιους λογιστικούς διαχειρισμούς το παρόν χρονικό διάστημα για να αυξηθεί το ενδεχόμενο οι επιχειρήσεις τους να αναρτήσουν ομαλοποιημένη και σταθερή ανάπτυξη κερδών στοχεύοντας να επηρεάσουν τα κέρδη μελλοντικών περιόδων. Τουναντίον, ex – post χειραγώγησης κερδών παρουσιάζεται όταν οι διοικήσεις, επιχειρώντας να χειριστούν κάποια πτώση στα κέρδη της επιχείρησης, προχωρούν σε τέτοιες λογιστικές επιλογές για να τονώσουν την τωρινή απόδοση των αναρτημένων κερδών και να μεταθέτουν την αρχική πτώση (Κωνσταντινίδης, 2004).

Κοινώς, οι λογιστικές επιλογές που συνιστούν διαχείριση των κερδών θα πρέπει να έχουν τις ακόλουθες ιδιομορφίες (Barton & Simko, 2002):

- Να κινούνται εντός των πλαισίων των GAAP.
- Δεν είναι απαραίτητο να απαιτούν τη δοσοληψία με τρίτους. Ακόμη, θα πρέπει να περιλαμβάνουν μόνο τη λογιστική εξήγηση ενός περιστατικού και όχι το ίδιο το περιστατικό.
- Θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνες ή σε συνάρτηση με άλλες πρακτικές για κάποια συνεχόμενα διαστήματα.
- Θα πρέπει να επιτρέπουν στη διοίκηση να ελαττώσει την αυξομείωση των δημοσιευμένων αποτελεσμάτων.
- Δεν πρέπει να δεσμεύουν την εταιρεία για μελλοντικά χρονικά διαστήματα.
- Να διασφαλίζουν την μελλοντική ελευθερία κινήσεων.

1.4 Κατηγορίες της χειραγώγησης κερδών

Το πιο σύνηθες είδος που παρατηρείται της χειραγώγησης κερδών έχει σχέση με τη διευθέτηση ή ομαλοποίηση των κερδών. Η διευθέτηση των κερδών έχει ένα ξεκάθαρο στόχο που είναι η παρουσία μίας μη μεταβαλλόμενης αύξησής τους.

Για την υπόσταση αυτού του είδους της χειραγώγησης κερδών αναγκαίο κριτήριο είναι η επιχείρηση να παράγει αρκετά υψηλά κέρδη και συνεπώς η οικονομική της απόδοση να είναι πάνω από το μέσο όρο για μεγάλο χρονικό διάστημα για να δημιουργούνται προβλέψεις με τις οποίες θα διευθετούνται οι ροές όταν είναι απαραίτητο. Αφορά ως επί το πλείστον μία πτώση στη μεταβλητότητα των κερδών, όπου ως γνωστό συνιστά ένα μέτρο του επιχειρησιακού ρίσκου. Οι επενδυτές εκτιμούν πως τα κέρδη έχουν πιο μεγάλη φερεγγυότητα εφόσον οι εκπλήξεις κατά την ανάρτησή τους είναι πιο μικρές. Μια πιο μεγάλη διαφορά μετριάξει τη φερεγγυότητα των αναρτημένων κερδών, περιορίζοντας την αύξηση στην αξία της επιχείρησης από την ανάρτηση πιο υψηλών κερδών (Colvin, 2002).

Το γεγονός ότι οι μάνατζερ ομαλοποιούν τα κέρδη ελέγχθηκε πρωτίστως από τον Herworth μολονότι ο πιο πολύς έλεγχος διενεργήθηκε από τον Gordon. Άλλοι συγγραφείς παρουσίασαν ποικίλα εναύσματα για εξομάλυνση των κερδών. Οι πρώτες έρευνες εκτιμούσαν πως οι μάνατζερ ωθούνταν να μετριάσουν την αυξομείωση των κερδών σε μία προσπάθεια να ελαττώσουν τον κίνδυνο της εταιρίας όπως τον εκλαμβάνει η αγορά. Σύμφωνα με άλλες επακόλουθες έρευνες οι κεφαλαιαγορές είχαν αποτέλεσμα και οι επενδυτές δεν εξαπατούνταν από λογιστικά τεχνάσματα. Μολοταύτα το Income Smoothing μπορεί να επιβιώσει μέσω των μάνατζερ που δεν έχουν πίστη στην αποτελεσματικότητα της αγοράς. Υφίσταται αναφορά πως η εξομάλυνση των κερδών συνιστά μια κανονική συμπεριφορά η οποία στηρίζεται στις υποθέσεις πως οι μάνατζερ λειτουργούν στοχεύοντας στη μεγιστοποίηση της πρακτικότητάς τους και πως οι αυξομειώσεις και η αδυναμία πρόβλεψης των κερδών είναι οι σύνηθες καθοριστικοί συντελεστές των μέτρων του κινδύνου της αγοράς (Γρηγοράκος, 2005).

Πιο συγκεκριμένα οι μάνατζερ των εισηγμένων επιχειρήσεων χειρίζονται μια αναπτυσσόμενη πίεση να αναρτούν χρονοσειρά κερδών. Μόνο εφόσον οι αγορές ήταν άψογες, η αυξομείωση των κερδών δε θα είχε κόστος για τους μάνατζερ και τις επιχειρήσεις τους, και επομένως, εκείνοι δε θα είχαν εναύσματα να εξομαλύνουν τα κέρδη (Γκίκας, 1997).

1.5 “Big Bath” λογιστική

Ένα από τα πιο παλιά κείμενα που μελέτησαν την υπόθεση του “Big Bath” ήταν του Moore (1973) ο οποίος τόνισε πως η νέα διοίκηση τείνει να είναι αρκετά απαισιόδοξη αναφορικά με την αποδοτικότητα της επιχείρησης που επωμίζεται όπως και τις αξίες υφιστάμενων περιουσιακών στοιχείων της. Η νέα διαχείριση ίσως να επωφεληθεί από την πλασματική πτώση των υφιστάμενων κερδών επιρρίπτοντας ευθύνες στις προγενέστερες ηγεσίες για τα χαμηλά επίπεδα κερδών και μετριάζοντας ταυτόχρονα τις ιστορικές βάσεις για παραλληλισμούς στο μέλλον (Caramanis, 1998).

Μία αρκετά σπάνια περίπτωση για αρκετές επιχειρήσεις παρατηρείται όταν, στην προσπάθειά τους να συνεχίσουν να είναι ανταγωνιστικές πρέπει να αναδιαμορφώσουν ή να εξαλείψουν μερικές λειτουργίες τους ή θυγατρικές. Σε τέτοιες περιστάσεις οι “γενικά αποδεκτές λογιστικές αρχές” επιτρέπουν στη διοίκηση να καταχωρήσει μια προβλεπόμενη επιβάρυνση έναντι των εσόδων για το κόστος επιβολής της αλλαγής. Αυτή η ζημιά πολλές φορές δηλώνεται σαν μη περιοδική επιβάρυνση έναντι των εσόδων, δηλαδή δεν αναφέρεται στα τακτά λειτουργικά αποτελέσματα (Παπαδόπουλος, 1985).

Όμως μια μεγάλη απώλεια έναντι των υφιστάμενων εσόδων κανονικά έχει κακή επίδραση στην υφιστάμενη τιμή της μετοχής, ή κάποιου αξιόγραφου στο γενικότερο πλαίσιο, επειδή συνάδει με άσχημα νέα αναφορικά με την ανταγωνιστικότητα της εταιρείας. Μολοταύτα, εφόσον η χρέωση και οι συναφείς λειτουργικές τροποποιήσεις εκτιμηθεί πως θα έχουν θετικά αποτελέσματα, η τιμή της μετοχής επανέρχεται με γρήγορο ρυθμό (Κάντζος, 2001).

Οι “Big bath” μέθοδοι χρησιμοποιούνται με την πίστη πως εφόσον πρέπει να γνωστοποιηθούν άσχημα νέα, όπως ζημιές από κάποια μεγάλη ανασυγκρότηση, είναι καλύτερα η διοίκηση να τα δηλώσει άμεσα για να δημιουργηθούν οι καταστάσεις για αυξήσεις κερδών στο μέλλον. Αναλόγως, από την ώρα που τέτοιες χρεώσεις στηρίζονται σε εκτιμήσεις είναι πιο καλά να προβλέπονται σε υψηλά επίπεδα για να αποφεύγονται άσχημες εκπλήξεις μετέπειτα όπως αν επιλέγονταν

απώλειες σε χαμηλά ή μεσαία επίπεδα και αποδεικνυόταν μετέπειτα πως τα έξοδα είναι σε υψηλά επίπεδα (Beattie et al, 1994).

Συνήθεις περιστάσεις όπου μπορούν να επιβληθούν “Big Bath” τρόποι συνιστούν (Ζοπουνίδης & Γαγάνης, 2004):

- Ανασυγκρότηση λειτουργιών
- Ανασυγκρότηση προβληματικού δανεισμού
- Μείωση και απαξίωση κεφαλαίων
- Διάθεση λειτουργιών

Καταλήγοντας θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πως οι διοικήσεις προβαίνουν σε Big Bath λογιστική όταν τα νέα για τα κέρδη της επιχείρησης είναι αρκετά άσχημα, ενώ όταν τα νέα είναι καλά προβαίνουν σε εξομάλυνση κερδών. Φυσικά οι ανωτέρω δύο τακτικές διαχείρισης των κερδών εκτυλίσσονται τόσο όταν οι επενδυτές δεν έχουν βαθιές γνώσεις αλλά και όταν εκείνοι είναι πολύ πεπειραμένοι (Ζοπουνίδης κ.α., 2002).

1.6 Διεθνείς μελέτες για τη χειραγώγηση ή «ιδανίκευση» των κερδών

Πλην την Αμερική όπου είναι συσσωρευμένος ο μεγάλος όγκος εμπειρικών αλλά και θεωρητικών ερευνών στο ευρύτερο πεδίο της διαχείρισης των κερδών άλλες μελέτες σε διάφορα κράτη παγκοσμίως έχει απέδειξαν πως η χειραγώγηση των κερδών είναι ένα πραγματικό φαινόμενο. Σε επίπεδο Ευρώπης τα αποτελέσματα γενικά δείχνουν σπουδαία διαφοροποίηση στο επίπεδο της χειραγώγησης κερδών ανάμεσα στα ευρωπαϊκά κράτη, παρά τις διευρυμένες προσπάθειες εναρμόνισης. Ειδικότερα βρέθηκε πως η χειραγώγηση κερδών είναι πιο πολύ ερευνητική στις μη εισηγμένες επιχειρήσεις και στα κράτη με ελάχιστη προστασία των επενδυτών και αδύνατα νομικά συστήματα. Εταιρείες κρατών που έχουν νομικά συστήματα που φαίνονται όπως εκείνα της Γαλλίας και της Γερμανίας εμφανίζουν πιο υψηλά επίπεδα χειραγώγησης κερδών σε σχέση με τις σκανδιναβικές και βρετανικές επιχειρήσεις (Κουλούρης,

Αυτές οι ανακαλύψεις επιβεβαιώνουν πως το ιδρυματικό περιβάλλον επιδρά σε κάποια στοιχεία που σχηματίζουν τα κέρδη για όλες τις επιχειρήσεις με τον ίδιο τρόπο. Οι φορολογικές προϋποθέσεις δείχνουν να έχουν πιο μεγάλη επίδραση στις μη εισηγμένες επιχειρήσεις ενώ τα οικονομικά υποδείγματα που σχεδιάστηκαν για να κάνουν τα κέρδη πιο πολύ αντικειμενικά, έχουν πιο μεγάλη επιρροή στις εισηγμένες επιχειρήσεις (Easterwood, 1998).

Μια οπτική γωνία για τα κίνητρα διαχείρισης των κερδών υποστηρίζει πως οι μάνατζερ επιδιώκουν κέρδη κυρίως για την προσωπική τους ασφάλεια και εμπλουτισμό. Σύμφωνα με την άποψη αυτή κάτι τέτοιο συμβαίνει για να (Γκίκας, 1997) :

- Μεγιστοποιήσουν την αποζημίωση τους, συμπεριλαμβανομένων bonus και μερισμάτων
- Διατηρήσουν δύναμη ή ασφάλεια στη εργασία τους
- Πάρουν προαγωγή

Από μια άλλη σκοπιά επισημαίνεται ότι οι άνθρωποι σε διοικητικές θέσεις επιζητούν κέρδη ιδίως για να ωφελήσουν την εταιρία. Κατά την αντίληψη αυτή, το κάνουν για να (Altman, 1968):

- Μεγιστοποιήσουν την τιμή της μετοχής της εταιρείας και συνεπώς την αξία της
- Ευτελίζουν το ενδεχόμενο πτώχευσης
- Αποφύγουν την παράβαση περιοριστικών όρων που αφορούν χρέη
- Ελαχιστοποιήσουν κανονιστικές επεμβάσεις (δηλαδή, ευτελίζουν τα κέρδη που αναφέρονται έτσι ώστε μια εταιρεία να μη μπορεί να χρεωθεί για μονοπωλιακή πρακτική ή αντικαταναλωτική στάση).

Οι δύο ανωτέρω γνώμες δεν συγκρούονται υποχρεωτικά. Ο μάνατζερ μπορεί άνα πάσα στιγμή να δραστηριοποιείται από ατομικά και εταιρικά οφέλη. Φυσικά δεν είναι ασυνήθιστο για τα διευθυντικά στελέχη να ωφελούνται προσωπικά ακόμα κι αν η εταιρεία δεν πηγαίνει καλά οικονομικά. Μια ξεκάθαρη περίπτωση όπου τα

προσωπικά και εταιρικά ενδιαφέροντα συγκλίνουν είναι όταν ένα στέλεχος έχει πολλές μετοχές στην επιχείρηση. Οι διοικήσεις των εταιριών μπορούν κάποιες φορές να εξαλείψουν τη διακύμανση στα αναδεικνυόμενα κέρδη με την ενδελεχή επιλογή λογιστικών τρόπων, κάτι που συντελεί στην αύξηση της τιμής μετοχής της εταιρείας (Naser, 1993).

Για να αποσαφηνιστεί αυτό το σημείο, ας φανταστούμε πως πριν μία τριετία, και πριν το τέλος της οικονομικής χρονιάς, οι μάνατζερ της εταιρίας προσδοκούσαν πως τα καθαρά κέρδη θα είναι 1.200.000 €. Επειδή πιθανώς γνώριζαν πως εκείνο ήταν ένα πιο υψηλό επίπεδο κέρδους από εκείνο που η εταιρεία Β θα μπορούσε να διατηρήσει μακροπρόθεσμα, οι μάνατζερ προθύμως θα υιοθετούσαν λογιστικές ή και λειτουργικές επιλογές που θα περιόριζαν τα καθαρά κέρδη μία διετία πρωτύτερα, σε 1.000.000 € και θα αύξαναν τα καθαρά κέρδη της προγενέστερης χρονιάς σε 1.000.000 €. Τα στοιχεία ενστέρνισης πρακτικών χειραγώγησης των κερδών θα ήταν η εταιρία Β να εμφανίζει 1.000.000 € καθαρά κέρδη για μία τριετία. Επομένως θα είχε την ίδια αστάθεια με την επιχείρηση Α και επομένως τον ίδιο απολογισμό, επειδή οι ιδιομορφίες ρίσκου θα ήταν οι ίδιες. Μολοταύτα, δια της διαχείρισης των κερδών στο πεδίο του GAAP, οι μάνατζερ της επιχείρησης Β θα έχουν αυξήσει την αξία της επιχείρησης από 8.333.333 € σε 10.000.000 €. Το είδος διαχείρισης των κερδών έχει πολλές φορές την ονομασία «εξομάλυνση κερδών». Για να έχει αποτέλεσμα στην τιμή της μετοχής η εξομάλυνση των κερδών δε χρειάζεται να απαλειφθεί πλήρως η διακύμανση, είναι αρκετό να περιοριστεί (Naser, 1993).

Τουτέστιν, οι μάνατζερ μπορούν να αυξήσουν τις τιμές της μετοχής της επιχείρησης περιορίζοντας τη των αναρτημένων κερδών. Αλλά πόσο μπορεί να αυξηθεί η τιμή της μετοχής εξαιτίας της ομαλοποίησης των κερδών (Πάστρα, 2003);

Σε αυτή την ερώτηση δεν υφίσταται καλή απάντηση, μερικώς επειδή οι συμβαλλόμενοι στην αγορά κάνουν χρήση ανόμοιων προτύπων αποτίμησης. Επιπροσθέτως υφίστανται και άλλοι συντελεστές που μπορούν να επιδράσουν στο κόστος κεφαλαίου όπου γίνεται χρήση στο απλό μοντέλο εκτίμησης πλην της ομαλότητας των κερδών. Για την ακρίβεια, οι οικονομικοί αναλυτές δίνουν μια εκτίμηση η οποία ονομάζεται “ποιότητα κερδών” και εντάσσει αρκετούς

συντελεστές, στην προσπάθεια επιβεβαίωσης του πόσο «υγιή» είναι τα καθαρά κέρδη μίας επιχείρησης που αναφέρονται. Τα κέρδη θεωρητικά είναι «άψογα» εφόσον μπορούν να αξιοποιηθούν για να προβλέψουν κέρδη στο μέλλον δίχως άλλη ανάλυση (Ballas, 1999).

Από την άλλη τα κέρδη είναι λιγότερο «τέλεια» εφόσον απαιτούν ένα μάνατζερ οικονομικό αναλυτή για να διαλευκάνει λογιστικά, λειτουργικά ή άλλα αποτελέσματα αποσκοπώντας να κάνει φερέγγυες εκτιμήσεις των εσόδων μελλοντικά. Μπορεί να λεχθεί καταλήγοντας, πως η εμφάνιση λογιστικών χειρισμών που ελαττώνουν τη γνώση για την ποιότητα των εσόδων, την τιμή μετοχής, και επομένως την αξία της επιχείρησης, θα αυξηθεί όσο η διακύμανση των καθαρών κερδών στο διάστημα του χρόνου αυξάνεται (Caramanis, 1998).

Εν ολίγοις, υπό κανονικές περιστάσεις μια επιχείρηση με πιο χαμηλή διακύμανση στα κέρδη θα πετύχει πιο υψηλή τιμή στην μετοχή της. Ένας συντελεστής που επηρεάζει το μετοχικό κόστος κεφαλαίου είναι ο προσδοκώμενος βαθμός οικονομικού κινδύνου (ενδεχόμενο πτώχευσης) με τον οποίο μια εταιρεία είναι αντιμέτωπη. Πιο υψηλό οικονομικό ρίσκο αυξάνει το μετοχικό κόστος κεφαλαίου επειδή οι μέτοχοι διεκδικούν πιο μεγάλη απόδοση για να αποζημιωθούν για τον υψηλότερο κίνδυνο που έχουν αναλάβει. Ο οικονομικός κίνδυνος μπορεί να εκτιμηθεί με την αξιοποίηση προτύπων πρόβλεψης πτώχευσης (Κάντζος, 2001).

Χαρακτηριστικά, επισημαίνουμε ένα τέτοιο πρότυπο χρησιμοποιώντας γενετική οργάνωση σε ένα δείγμα 291 αμερικανικών εισηγμένων στο χρηματιστήριο εταιρειών στη χρονική περίοδο 1991-1997. Το μοντέλο χρησιμοποιεί 3 μεταβλητές για να δημιουργήσει ενδεχόμενο πτώχευσης όπου κυμαίνεται ανάμεσα στο 0 και 1. Κάνοντας χρήση ενδεχομένου πτώχευσης 0.5 μέχρι το σημείο πρόγνωσης ετυμηγορίας, το μοντέλο ήταν 80% ακριβές στην πρόγνωση πτώχευσης ένα έτος πριν την αληθινή πτώχευση (Colvin, 2002).

Οι τρεις μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν στο μοντέλο ήταν (Γρηγοράκος, 2005):

- μέγεθος επιχείρησης, όπως μετριέται από \log_{10} .

➤ κερδοφορία, όπως μετριέται από τα καθαρά κέρδη-γενικά περιουσιακά στοιχεία.

➤ ρευστότητα, όπως μετριέται από τα ταμειακά διαθέσιμα/βραχυπρόθεσμα καθήκοντα.

Πολλές τελευταίες μελέτες, υποθέτοντας πως οι μάνατζερ των εταιριών έχουν εναύσματα να αποφύγουν την ανάρτηση ζημιών ή περιορισμό των κερδών, ερευνούν τον καταμερισμό των αναρτησμένων αποτελεσμάτων γύρω από το σημείο 0. Η χειραγώγηση των κερδών για την αποφυγή περιορισμού κερδών αντικατοπτρίζεται σε διατομείς καταμερισμούς αλλαγών στα αποτελέσματα με το είδος ασυνήθιστα χαμηλών συχνοτήτων οριακών περιορισμών στα κέρδη και ασυνήθιστα υψηλών συχνοτήτων οριακών αυξήσεων τους (Καζαντζής, 2006).

Με τον ίδιο τρόπο, η διαχείριση κερδών για αποφυγή ζημιών αντικατοπτρίζεται σε διατομείς καταμερισμούς αποτελεσμάτων με την εμφάνιση αφύσικα χαμηλών συχνοτήτων οριακών ζημιών και αφύσικα υψηλών συχνοτήτων οριακών θετικών αποτελεσμάτων. Αυτά τα μοτίβα παρουσιάζονται και σε μελέτες που χρησιμοποιούν στοιχεία τριών μηνών όσο και σε μελέτες που χρησιμοποιούν προβλέψεις αναλυτών για τα κέρδη (Eastwood, 1998).

Η εξάλειψη υπερβολικών κερδών παρουσιάστηκε σαν έναυσμα. Παρουσιάστηκαν δεδομένα που τεκμηριώνουν πως τα κέρδη μετριάζονται εσκεμμένα όταν αφορά αρκετά υψηλά επίπεδα. Μεγάλο τμήμα της λογιστικής βιβλιογραφίας όσον αφορά τη διαχείριση κερδών εξετάζει τη συνάφειά του με συμφωνητικά τα οποία στηρίζονται σε λογιστικά μεγέθη. Πιο σημαντικά συμφωνητικά είναι εκείνα που προσδιορίζουν τις απολαβές των διοικητικών στελεχών όπως και τα συμφωνητικά δανεισμού (Γκίκας, 1997).

Σε γενικές γραμμές τα ευρήματα των ανωτέρω μελετών παρέχουν υποστήριξη στην υπόθεση διαχείρισης κερδών σε εκείνα τα πλαίσια συμφωνητικών. Τα συμφωνητικά δανεισμού συνιστούν καίριο ζήτημα στη μελέτη της χρηματοοικονομικής λογιστικής αφού οι δανειστές θέτουν συχνά λογιστικά νούμερα σαν προϋποθέσεις για να επιθεωρήσουν τις δράσεις της εταιρίας που

δανείζεται, αξιώνοντας παραδείγματος χάριν την ολοκλήρωση καθορισμένης απόδοσης ή βάζοντας όρια στις επενδύσεις που επιτρέπονται και στις οικονομικές δράσεις της (Naser, 1993).

Υπήρξε η αντίληψη πως οι όροι των συμφωνητικών δανεισμού δίνουν έναυσμα στους μάνατζερ να αυξήσουν τα κέρδη ώστε είτε να μετριάσουν τους όρους στα συμφωνητικά δανεισμού που στηρίζονται στους λογιστικούς αριθμούς είτε να αποφύγουν το κόστος από την καταστρατήγηση των ρητρών συμφωνητικών (Πάστρα, 2003).

Ωστόσο, μολονότι ορισμένα στοιχεία δείχνουν πως οι μάνατζερ που προχωρούν σε ενέργειες που βελτιώνουν τα κέρδη ολιγωρούν την αθέτηση των προϋποθέσεων των συμφωνητικών δανεισμού, άλλες μελέτες δεν επαληθεύουν κάτι τέτοιο. Ορισμένοι αναλυτές τους εξέτασαν σαν κινητήριο μοχλό για τη διαχείριση των κερδών την εξομάλυνση της ακολουθίας των μερισμάτων που εκδίδει μια επιχείρηση. Τα μερίσματα μπορούν νομικά να καταβληθούν μόνο από τα τρέχοντα κέρδη, κάτι που προξενεί συσχέτιση μεταξύ των αναρτημένων κερδών και των μερισματικών πληρωμών (Κουλούρης, 2003).

Άρα, εφόσον τα κέρδη στην πραγματικότητα δεν είναι αρκετά υψηλά για να πραγματοποιηθεί ο μερισματικός σκοπός, υφίσταται έναυσμα για διαχείριση κερδών που θα προσανατολίσει σε αύξηση των κερδών. Εντούτοις, θα πρέπει να συνυπολογίζεται το ποσοστό φορολογίας που μπορεί να είναι υψηλό, όπως και το ότι το εισόδημα που φορολογείται συνδέεται με τα αναρτημένα κέρδη. Το κόστος της φορολογίας επομένως δημιουργεί έναυσμα για διαχείριση κερδών προς τα κάτω εν γένει, και ιδίως όταν τα κέρδη στην πραγματικότητα είναι πιο υψηλά από ότι θα πρέπει να αναρτηθούν για να πραγματοποιηθεί ο σκοπός της μερισματικής πολιτικής (Δρακοπούλου, 06.04.2003).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΚΩΔΙΚΑΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

2.1 Ο Κώδικας Λογιστικής Δεοντολογίας

Τον Κώδικα Δεοντολογίας της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών έχει αναλύσει η Επιτροπή Δεοντολογίας της ομοσπονδίας. Η τελευταία αναθεώρηση έγινε το 2005, με ημερομηνία έναρξης ισχύος στις 30/6/2006. Ο Κώδικας Λογιστικής Δεοντολογίας αναφέρεται σε ένα σύνολο τυπικών όρων συμπεριφοράς, εκφράζει την κατεύθυνση της οικονομικής δράσης και συμπεριφοράς της εταιρείας. Συνιστά μια έγγραφη αναφορά, που προσδιορίζει με ακρίβεια τις εταιρικές αρχές, τις ηθικές αξίες, τους κανόνες συμπεριφοράς και τη φιλοσοφία της εταιρείας. Κάνει αναφορά στην ανάληψη ευθυνών που σχετίζονται με τους υπαλλήλους, τους μετόχους, τους πελάτες στο περιβάλλον και κάθε άλλο τμήμα του κοινωνικού συνόλου (Δρακοπούλου, 2003).

Ο Κώδικας Δεοντολογίας έχει στοχεύει στη διασφάλιση της ποιότητας και της διαφάνειας των υπηρεσιών που παρέχονται από τους Λογιστές και Φοροτεχνικούς, για την προστασία του ηθικού και επαγγελματικού πρεστίζ τους όπως και των νομικών δικαιωμάτων του κάθε ελεγχόμενου ή τρίτου που χρησιμοποιεί αναγκαστικά ή προαιρετικά τις συγκεκριμένες υπηρεσίες (Κάντζος, 2001). Ο επαγγελματίας λογιστής έχει την υποχρέωση να είναι ευθύς, αξιοπρεπής, αμερόληπτος και τίμιος στην παροχή των επαγγελματικών υπηρεσιών και ευρύτερα στις επαγγελματικές του επαφές (Πάστρα, 2003).

Ο αδιάφθορος άνθρωπος είναι εκείνος που δεν μένει μόνο στη θεωρία, αλλά θέτει πρακτικά στην καθημερινή του πρακτική όλες τις αξίες που ενστερνίζεται. Οι λογιστές υποχρεούνται προς τους πελάτες τους να τους παρουσιάζουν τίμια, δίκαια και ανεπηρέαστα την αληθινή εικόνα των οικονομικών τους ζητημάτων (Γκίκας, 1997).

Οι επαγγελματίες λογιστές θα πρέπει να παρακολουθούν την ισχύουσα νομοθεσία και τη δεοντολογία του επαγγέλματος, για να μπορούν να κρίνουν εάν μια πράξη είναι παράνομη ή θα μπορούσε να βλάψει το πρεστίζ τους, για να την αποφύγουν. Ακόμη οι λογιστές, έχοντας συναίσθηση της προτεραιότητας του δημόσιου συμφέροντος, έχουν την υποχρέωση να εκτιμούν και να συνδράμουν στην ηθική εκπλήρωση των επιδιώξεων του φορέα όπου εργάζονται (Naser, 1993).

Ο επαγγελματίας λογιστής έχει την υποχρέωση να μην επιτρέπει μεροληψία, σύγκρουση οφελών ή επίδραση από άλλους, να πλήττουν τη μεροληψία της κρίσης του (Ballas, 1999).

Η Αντικειμενικότητα απαιτεί την αυτονομία και την αξιοπιστία των λογιστών κατά την συλλογή, εκτίμηση και ανακοίνωση κάθε στοιχείου. Οι λογιστές υποχρεούνται να μη δέχονται δώρα και να συμμετέχουν σε δράσεις που επηρεάζουν την αντικειμενική τους κρίση ή δημιουργούν σύγκρουση οφελών. Επιπροσθέτως οι λογιστές πρέπει να ανακοινώνουν όλα τα περιστατικά που σε ενδεχόμενο μη γνωστοποίησης, θα μπορούσαν να βλάψουν το δημόσιο όφελος (Berkowitz, 2002).

Η προστασία των πληροφοριών και των δοσοληψιών των πελατών είναι ομοίως σημαντικό καθήκον του λογιστή, που πάραυτα πρέπει να υποχωρεί όταν εμπιστευτικά στοιχεία ζητούνται από σύννομες κρατικές υπηρεσίες και δικαστικούς λειτουργούς. Η αυτονομία επιβάλλει στο λογιστή να ενεργεί δίκαια και αντικειμενικά, όχι απλά ως προς τη διοίκηση του φορέα όπου απασχολείται και στους ιδιοκτήτες του, αλλά ως προς όλους όσους θα χρησιμοποιήσουν τις χρηματοοικονομικές συνθήκες και κάθε άλλο αποτέλεσμα στην εργασία του. Καμία άλλη δουλειά δεν έχει τόσο ψηλά αυτή την αξία όσο το επάγγελμα του λογιστή. Επίσης και οι δικηγόροι ή οι ιατροί πρέπει πρωτίστως να φροντίζουν για τα οφέλη των πελατών τους, ενώ ο λογιστής πρέπει πρώτα - πρώτα να φροντίζει για το κοινωνικό συμφέρον (Ζοπουνίδης, 2002).

Ο επαγγελματίας λογιστής πρέπει να παρέχει τις υπηρεσίες του με την αναγκαία ικανότητα, φροντίδα και επιμέλεια και πρέπει να συντηρεί τις γνώσεις του και τις ικανότητές του στο επίπεδο που χρειάζεται ώστε ο πελάτης του να έχει εξαιρετικής ποιότητας υπηρεσίες (Κουλούρης, 2003).

Ο επαγγελματίας λογιστής πρέπει να τηρεί εμπιστευτικότητα αναφορικά με στοιχεία που λαμβάνει γνώση στο διάστημα της εκτέλεσης της δουλειάς του και δεν πρέπει να αποκαλύπτει αυτά τα στοιχεία, εκτός εάν είναι νομικό ή επαγγελματικό του δικαίωμα ή καθήκον να το κάνει. Με τον ίδιο τρόπο ο επαγγελματίας λογιστής πρέπει να μην χρησιμοποιεί τις γνώσεις που απέκτησε εξαιτίας της επαγγελματικής του σχέσης για ίδιον όφελος ή για όφελος άλλων ατόμων. Ομοίως καλά πρέπει να προφυλάσσονται τα στοιχεία των προγενέστερων ή ακόμα και των δυνητικών εργοδοτών και πελατών, με εκείνες των τρεχόντων. Ακόμη, ο επαγγελματίας λογιστής ευθύνεται να διασφαλίσει πως όσοι δουλεύουν για λογαριασμό του ή μαζί του εκτιμούν εξίσου την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών (Φίλιος, 2003).

Είναι απαραίτητο να αποσαφηνιστεί πως η εμπιστευτικότητα δεν είναι δεσμευτική όταν ο εργοδότης ή ο πελάτης τον οποίον αφορούν δίνουν έγκριση στο λογιστή να κοινοποιήσει τις εμπιστευτικές του πληροφορίες, ή όταν ο νόμος επιβάλλει την ανάρτησή τους (Γρηγοράκος, 2005).

Ο επαγγελματίας λογιστής έχει την υποχρέωση να πράττει με τρόπο που αρμόζει στην υπόληψη και την κοινωνική θέση του επαγγέλματος και να αποφεύγει κάθε συμπεριφορά που θα μπορούσε να συκοφαντήσει το επάγγελμα (Πρωτοψάλτης, 1999).

Οι επαγγελματίες λογιστές πρέπει να είναι αρκετά προσεκτικοί όταν διαφημίζουν τους εαυτούς τους, τις επιχειρήσεις και τις υπηρεσίες τους, για να μην συκοφαντήσουν το επάγγελμα στο σύνολο του. Πρέπει να συνεχίσουν να είναι πάντοτε ειλικρινείς και να μην επιδεικνύουν υπερβολικά επιχειρήματα όσον αφορά τις υπηρεσίες που μπορούν να προσφέρουν, τα βιώματα ή τις δεξιότητες που κατέχουν καθώς και να μην διαμορφώνουν απαξιωτικές μνείες ή σε αντιπαραβολές με τη δουλειά των άλλων (Κουλούρης, 2003).

Η διαχείριση αποφάσεων, όπως αναφέρεται από ορισμένους συγγραφείς είναι η επιλογή μιας λύσης ανάμεσα σε εναλλακτικών εισηγήσεις που έχουμε στη διάθεσή μας. Με βάση, πάραυτα, αυτή την αντίληψη η λήψη αποφάσεων παρουσιάζεται σαν μια απλή εργασία. Ουσιαστικά, η λήψη αποφάσεων είναι μία διατύπωση, και όχι μόνο η επιλογή μιας λύσης ανάμεσα σε διάφορες εναλλακτικές.

Οι λογιστές αντιμετωπίζουν πολλές φορές μεγάλα ηθικά διλήμματα, με αδιέξοδα κατά τη διαχείριση των αποφάσεων (Παπαδάτου, 2005).

Οι αποφάσεις που έχουν σχέση με ηθικά θέματα είναι δύσκολη υπόθεση. Υφίστανται αρκετά πλαίσια που προτείνονται για τον τρόπο διαχείρισης των ηθικών αποφάσεων. Αλλά συνήθως οι λύσεις που προτείνονται από τα πλαίσια αυτά δημιουργούν διενέξεις, ως απόρροια τα άτομα να έχουν ελλιπή καθοδήγηση στη διαχείριση των ηθικών αποφάσεων. Πρωτίστως το πιο σημαντικό βήμα στη διαχείριση των ηθικών αποφάσεων είναι η παραδοχή της ηθικής φύσεως ενός θέματος. Αυτό το φαινόμενο αναφέρεται από τους μελετητές σαν ηθική συναίσθηση, ηθική γνώση ή ηθική ευαισθησία και συνιστά την πρώτη φάση στον τρόπο διαχείρισης ηθικών αποφάσεων (Altman, 1968).

Οι συντελεστές που επιδρούν στη διαχείριση ηθικών αποφάσεων, αναφέρονται συνήθως και σαν φάσεις της διαδικασίας λήψης ηθικών αποφάσεων. Αφορά τις κάτωθι εσωτερικές ψυχολογικές διατυπώσεις (Κωνσταντινίδης, 2004):

- Ηθική κρίση: Ικανότητα κρίσης όσον αφορά ποιες εναλλακτικές επιλογές είναι ηθικά αποδεκτές. Μια ορθή ηθική κρίση προηγείται μίας καλής απόφασης. Μεγάλο ρόλο στην ηθική κρίση διαδραματίζει η πρακτική σοφία. Αρετές που έχουν σχέση με τον κλάδο της λογιστικής και οι οποίες εντάσσονται στην πρακτική σοφία είναι η αμεροληψία, η οξυδέρκεια, το ανοιχτό πνεύμα.

- Ηθικός χαρακτήρας: Η επιμονή στο ηθικό καθήκον, παρά τα δέλεαρ και τις δοκιμασίες. Οι ηθικές αρετές και η εσωτερική δύναμη διαδραματίζουν πολύ σπουδαίο ρόλο στην λήψη των ηθικών αποφάσεων. Οι ηθικές αρετές που εμφανίζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στον κλάδο της λογιστικής είναι η τιμιότητα, η φερεγγυότητα, η εντιμότητα, η ειλικρίνεια, αμεροληψία, η ευγνωμοσύνη. Η τόλμη, η επιμονή, η ικανότητα, η προσοχή, η επαγγελματική θέληση είναι και αυτά στοιχεία που βοηθούν το άτομο να νικήσει ενδεχόμενες εσωτερικές αντιστάσεις, ούτως ώστε να πράξει καταλλήλως.

- Ηθικά εναύσματα: Τα ηθικά εναύσματα συνιστούν τον κινητήριο μοχλό για την ορθή και ηθική κρίση αλλά διαδραματίζουν καταλυτικό ρόλο και στην επιλογή και στην εκτέλεση της ορθής απόφασης. Η πρακτική σοφία και οι ηθικές αρετές ενισχύουν τα ηθικά εναύσματα.

- Ηθική ευαισθησία: Το άτομο αντιλαμβάνεται πως είναι αντιμέτωπο με ένα θέμα ηθικής φύσεως, με ένα ηθικό δίλημμα. Ακόμη, το στάδιο αυτό περικλείει την ερμηνεία της κατάστασης, τα πιθανά επακόλουθα στις ομάδες ενδιαφερόντων (προμηθευτές, υπαλλήλους, πελάτες, πιστωτές, μετόχους κλπ).

Όταν ο λογιστής έχει ενδοιασμούς όσον αφορά εάν θα πρέπει να αναλαμβάνει μια συγκεκριμένη ενέργεια, μπορεί να προσφύγει στη “μέθοδο των 5 ερωτήσεων” που επινόησε ο καθηγητής Manuel Velasquez του Santa Clara University[^] και υφίστανται αρκετές παραλλαγές αυτής της τεχνικής, η σύνδεση ερωτημάτων που ακολουθεί δείχνει να είναι η πιο ολοκληρωτική για την εκτίμηση μιας δυνητικά διεφθαρμένης ενέργειας (Σακκάς, 2005):

- Είναι η πιο ευεργετική επιλογή εν συγκρίσει με τα κόστη της, για μένα και το κοινωνικό σύνολο, τόσο τώρα όσο μελλοντικά?
- Είναι αμερόληπτη ή μήπως καταστρατηγεί τα δικαιώματα κάποιου?
- Πώς θα αισθανόμουν εάν ήταν αναρτημένο στην πρώτη εφημερίδα που διαβάζουν η οικογένεια και οι γνωστοί μου?
- Είναι έννομη?
- Τι ποιότητα χαρακτήρα μαρτυρά για εκείνον που τη λαμβάνει.

Είναι αλήθεια πως ζούμε στην εποχή της νόθευσης. Έπειτα από την αποκάλυψη των τελευταίων, μεγάλων λογιστικών σκανδάλων (Xerox, WorldCom Enron κλπ.) έχει τεθεί υπό αμφισβήτηση η εταιρική ηθική και το ήθος αρκετών επιχειρήσεων. Συνεπώς, η ασχολία με το θέμα της εταιρικής ηθικής αυξήθηκε κατακόρυφα και το ήθος των στελεχών και των ελεγκτών ήταν το επίκεντρο αρκετών ερευνών στη διεθνή βιβλιογραφία (Παπαδόπουλος, 1985).

Σήμερα, σε μια εποχή παγκόσμιας ύφεσης, ο ρόλος της επιχειρηματικής ηθικής στην ανάπτυξη είναι εντελώς καταλυτικός. Είναι αρκετά σημαντικό για τη σημερινή επιχείρηση να ενθαρρύνει την ηθική στάση. Κατά τον Θανόπουλο (2009), εφόσον η εταιρεία επιδείξει την φιλοσοφία και ηθική και εφόσον συντάξει συνετά και ευέλικτα τον κώδικα εταιρικής διακυβέρνησης, τότε πιθανώς στο μέλλον να αποτραπούν οικουμενικές οικονομικές αλλά και κοινωνικές ύφεσης (Caramanis, 1998).

Η επιχειρηματική ηθική ή όπως έχει επικρατήσει σε διεθνές επίπεδο business ethics ασχολείται με το χειρισμό που έχει η εταιρεία στο περιβάλλον της εταιρείας και στο κοινωνικό σύνολο, για να προάγονται το επιχειρηματικό κέρδος, το κοινωνικό όφελος, η εξέλιξη και η παραγωγικότητα (Colvin, 2002).

Η επιχειρηματική ηθική περικλείεται από ηθικές αρχές και υποδείγματα που κατευθύνουν την συμπεριφορά στον κόσμο των εταιρειών. Η ηθική των εταιρειών στην ουσία αναφέρεται στο πώς τα άτομα οφείλουν να συμπεριφέρονται μέσα σε αυτές και βοηθά στην προσέγγιση του πως πρέπει να είναι η οικονομική και η επιχειρηματική ζωή. Εφόσον μια ειδική συμπεριφορά είναι ορθή ή όχι, ηθική ή ανήθικη ορίζεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τις ομάδες ενδιαφερόντων, το νομικό σύστημα και με βάση τις προσωπικές ηθικές αξίες και αρχές (Πρωτοψάλτης, 1999).

Στην εποχή μας, η επιχειρηματική ηθική σε συνάρτηση με την εταιρική ευθύνη κάνουν την αρχή και συνιστούν προτεραιότητα στις επιχειρηματικές αναζητήσεις αρκετών εταιρειών. Η επιχειρηματική ηθική, μαζί με τις εταιρικές αξίες, επιδρούν κρίσιμα στη στάση των υπαλλήλων και των διευθυντών. Αν και μία επιχείρηση απαιτείται να πραγματοποιεί κέρδη, τουλάχιστον μακροπρόθεσμα, έτσι για να διασφαλίσει τη συντήρησή της, αυτή δε θα πρέπει να είναι η μόνη επιδίωξή της (Γρηγοράκος, 2005).

Τουναντίον θα πρέπει να προσανατολίζεται προς ένα σύστημα επιδιώξεων, η εκπλήρωση των οποίων είναι καίριας σπουδαιότητας για την εταιρεία, και να αναπτύσσει την επιχειρηματική ηθική της, για να της διασφαλίζει την ικανοποίηση των επιδιώξεων αυτών, χωρίς να τη φέρνει εν αντιθέσει με το κοινωνικό σύνολο. Η

εταιρεία πρέπει να έχει μια επιχειρηματική ηθική διατυπωμένη με συνέπεια και κοινωνική συμβατότητα. Οι επιχειρησιακές βάσεις ηθικής και κοινωνικής ευθύνης ορίζουν τους καθορισμένους κώδικες επιχειρηματικής ηθικής, όπου καταχωρούν, αξιολογούν και κρίνουν κάθε επιχειρηματική δράση και στάση. Το πώς πρέπει να συμπεριφέρεται μια νέα εταιρεία εξαρτάται από τις αρχές επιχειρηματικής ηθικής που έχει κάνει δεκτές (Γκίκας, 1997).

Οι αρχές αυτές προέρχονται από ένα ευρύτερο πεδίο ηθικής που οι μέτοχοι, οι πελάτες, προμηθευτές, οι υπάλληλοι και όλοι όσοι έχουν σχέση με την εταιρεία, στη διεθνή βιβλιογραφία ορίζονται σαν stakeholders αποδέχονται σαν αποδεκτά στοιχεία του κοινωνικού συνόλου όπου αναπτύσσονται (Altman, 1968).

Οι κύριες αρχές που ασκούν επιρροή στην επιχειρηματική ηθική είναι (Παπαδόπουλος, 1985):

- Αμεροληψία
- Ακεραιότητα
- Προσεκτικότητα
- Η προστασία των ανθρωπίνων ζητημάτων
- Ειλικρίνεια
- Εντιμότητα
- Ο σεβασμός της πνευματικής ιδιοκτησίας
- Εμπιστευτικότητα
- Υπεύθυνος ανάρτησης
- Υπεύθυνος καθοδήγησης
- Η εκτίμηση για τους συναδέλφους
- Κοινωνική ευθύνη
- Καταπολέμηση των διακρίσεων
- Δικαιοδοσία
- Νομιμότητα

Οι παραπάνω αρχές είναι σημαντικές σε όλους τους κλάδους των εταιρειών, μολοταύτα ίσως να διαφέρουν στα σημεία από εταιρεία σε εταιρεία και από χώρα

σε χώρα. Να τονιστεί πως σε χώρες όπου η επιχειρηματική ηθική είναι υψηλή έχουν και την πιο υγιή οικονομία στον κόσμο (Χατζηπαύλου, 2004).

Ο λογιστής έχει την ευθύνη για την καταχώρηση και επεξεργασία των δοσοληψιών των οικονομικών μονάδων και αναγγέλλει εν συντομία τα αποτελέσματα στα συμβαλλόμενα μέρη (δηλαδή στους φορείς οικονομικής μονάδας, στους πελάτες, στους προμηθευτές, στους πιστωτές, στο κράτος κλπ). Επίσης ο λογιστής πρέπει να εκπληρώνει το καθήκον του με βάση όλες τις αρχές που ισχύουν, τα υποδείγματα και τους νόμους (Κουλούρης, 2003).

Πολλές φορές αναφέρεται πως το λογιστήριο είναι η καρδιά της εταιρείας. Ένα κατάλληλα οργανωμένο λογιστήριο μπορεί να συνδράμει στη γρήγορη και ορθή διαχείριση αποφάσεων γλιτώνοντας χρόνο και χρήμα. Ο λογιστής διαδραματίζει μεγάλο ρόλο στις εταιρείες στις μέρες μας και θα πρέπει να έχει ορισμένες καθορισμένες γνώσεις ούτως ώστε να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του. Ο λογιστής θα πρέπει να είναι φερέγγυος και ακέραιος. Τα ηθικά υποδείγματα και η ορθή ηθική στάση διευκολύνουν τον λογιστή στην ακριβοδίκαιη παρουσίαση της οικονομικής αλήθειας (Παπαδόπουλος, 1985).

Οι πρωταρχικές δράσεις των νέων λογιστών θα μπορούσαν να αναφερθούν εν συντομία ως κάτωθι: συμμόρφωση λογιστικών βιβλίων, επιθεώρηση θεωρημένης αποθήκης, προετοιμασία ΦΠΑ, λογιστικές συμφωνίες, λογιστική παρακολούθηση μαγαζιών, συμφωνία με πελάτες και προμηθευτές κλείσιμο μηνός και έκδοση περιοδικών δηλώσεων, σύμπραξη στη μελέτη οικονομικών διευθετήσεων και έκδοση ισολογισμού (Colvin, 2002).

2.2 Παραποίηση οικονομικών αποτελεσμάτων

Σε μια δοκιμή για έρευνα του όρου στην παγκόσμια βιβλιογραφία σημειώνεται πως δεν υφίσταται ένας όρος που να είναι καθιερωμένος. Για τούτο το λόγο είναι πιθανό κάποιος να διακρίνει και να αποδώσει αρκετές διαφορετικές

επεξηγήσεις. Υφίστανται πολλά άτομα σε ποικίλα κράτη, εάν όχι σε όλα, σε όλο τον κόσμο, τα οποία έχουν ασχοληθεί με αυτή την έννοια επειδή είναι απαραίτητος ο περιορισμός του φαινομένου για μια υγιή οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο (Πάστρα, 2003).

Πρωτίστως, παρατηρείται ένα πλήθος μελετητών, όπου κάποιοι υποστηρίζουν ότι η παραχάραξη οικονομικών αποτελεσμάτων εμφανίζεται όταν η διοίκηση μίας εταιρείας χρησιμοποιεί την δική της εκτίμηση κατά την διαδικασία κατάρτισης των οικονομικών καταστάσεων, αποσκοπώντας στην παραπλάνηση κάποιων εμπλεκόμενων χρηστών για τις αληθινές επιδόσεις της εταιρείας (Verschoor, 2011).

Από την άλλη πλευρά είναι οι μελετητές που καθορίζουν τη νόθευση των οικονομικών αποτελεσμάτων σαν μία προσπάθεια της διαχείρισης να τροποποιεί τα οικονομικά της αποτελέσματα όπως επιθυμεί. Ευκρινές είναι το γεγονός πάραυτα πως η σημασία της παραποίησης συνεπάγεται τρόπους που δεν έχουν σαν μοναδική τους επιδίωξη να επηρεάσουν τα κέρδη στην εν λόγω περίσταση αλλά ακόμα και ολόκληρη την εικόνα της Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσης (Κ.Α.Χ.). Ειδικότερα, στις ΗΠΑ ο ανάλογος όρος αναφέρεται στην απάτη που διενεργείται μέσω της εσκεμμένης παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων (Colvin, 2002).

Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την πραγματοποίηση των παραποιήσεων, είναι ποικίλοι τρόποι που περικλείονται στον όρο δημιουργική ή επινοητική λογιστική. Συναφείς όροι που εστιάζουν ή πλησιάζουν ιδίως στην αλλαγή των αποτελεσμάτων χρήσης, είναι η διευθέτησή τους δια λανθασμένων λογιστικών καταχωρίσεων, η εξιδανίκευσή τους και η διαχείρισή τους (Caramanis, 1998).

Κοντά στην προγενέστερη εκδοχή κινείται και το Merriam Webster Unabridged (2002), όπου δηλώνει πως «Η αλλοίωση λογιστικών καταστάσεων απαρτίζεται από την σκόπιμη παραποίηση της πραγματικότητας όταν παρασύρεται κάποιος να λάβει μέρος σε κάτι που του δίνει ανταλλάγματα αξίας ή να παραιτηθεί από έννομο δικαίωμα». Ακολούθως μετά από μία διετία το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών, αποδίδει στο υπόδειγμα SAS 99 την επεξήγηση της έννοιας

«απάτη», σαν: «Την αλλοίωση λογιστικών καταστάσεων μέσα από την εσκεμμένη παράλειψη λογαριασμών ή αλλοίωση εκείνων» (Barton & Simko, 2002).

Με βάση το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο.240, που αναφέρεται σε αλλοιώσεις και σφάλματα τα οποία ανιχνεύονται στις οικονομικές καταστάσεις, η έννοια παραποίηση αναφέρεται σε «ηθελημένη, σκόπιμη πράξη από ένα ή παραπάνω άτομα της διοίκησης, των υπαλλήλων ή τρίτου μέρους που έχουν σαν απόρροια την ψευδή επίδειξη των οικονομικών καταστάσεων» (Sterling, 2002).

Στην Ελλάδα, ο Σπάθης (2002) παραθέτει την αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων σαν «Τον εσκεμμένο χειρισμό δεδομένων των καταστάσεων αυτών, όπως υπερτίμηση στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών στοχεύοντας να κατορθωθεί το επιδιωκόμενο ύψος τους, ως επακόλουθο την καίρια παραποίηση της εικόνας των οικονομικών δεδομένων» (Σακκάς, 2005).

Από όλα όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως μπορεί να ανακύψει πως ο όρος (λογιστική) απάτη αναφέρεται πρωτίστως στον χειρισμό, την αλλοίωση, τη νόθευση ή την παραποίηση των καταχωρήσεων ή των πειστηρίων. Έπειτα αναφέρεται και στην αντισυμβατική παρουσίαση των δεδομένων του ενεργητικού της εταιρείας όπως και στην απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιδράσεων των ανωτέρω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών δεδομένων. Τέλος συνδυάζει την καταγραφή δοσοληψιών δίχως ουσία (εικονικές δοσοληψίες) όπως και την κακή επιβολή των αρχών και υποδειγμάτων της λογιστικής (Green, 2004).

Για τη σύσταση των κύριων στοιχείων του ζητήματος της παραποίησης των λογιστικών καταστάσεων θα ήταν αναγκαίο να στηριχθούμε σε ένα «μοντέλο» που ανέπτυξε ο Rezaee, το λεγόμενο «CRIME» που στην ελληνική γλώσσα σημαίνει έγκλημα. Η έννοια της ξενόγλωσσης λέξης «CRIME» προκύπτει από τα αρχικά των λέξεων: Cooks: μάγειρες, Recipes: συνταγές, Incentives: κίνητρα, Monitoring: έλεγχος, Results: συνέπειες. Ειδικότερα και με πιο μεγάλη ευκρίνεια θα ήταν απαραίτητο να εξετάσουμε τον κάθε ένα όρο χωριστά για να έχουμε μια ευκρινή και σαφή εικόνα για το πώς αποδίδονται και κατά πόσο είναι χρήσιμοι για την αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων (Γκίκας, 1997).

Cooks (οι μάγειρες): Οι μάγειρες είναι τα άτομα που αναμιγνύονται στις περιστάσεις παραποίησης οικονομικών καταστάσεων και ευρύτερα σε πρακτικές που εφαρμόζουν Δημιουργική Λογιστική. Αυτά τα άτομα είναι ως επί το πλείστον στελέχη υψηλού βαθμού της διοίκησης της εταιρείας, αφορά δηλαδή διευθυντές και προέδρους. Ένα μεγάλο ποσοστό (80%) μελετών έχουν παρουσιάσει πως στις πιο πολλές περιστάσεις που παραποιείται η αληθινή εικόνα των οικονομικών καταστάσεων, τα ανώτερα στελέχη ήταν τα άμεσα συμβαλλόμενα. Τέλος, ένα συμπέρασμα που απορρέει για την ευθύνη της παραποίησης είναι πως εν τέλει δεν είναι ευθύνονται μονάχα οι λογιστές της εταιρείας κάτι που συχνά έχει γίνει αναφορά στον κόσμο.

Recipes (συνταγές): Με τη λέξη συνταγές περιγράφουμε τις ποικίλες μορφές με τις οποίες μπορεί να κάνει την εμφάνισή της η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Η επικρατέστερη είναι εκείνη της διαχείρισης των εσόδων και η πιο ασυνήθιστη είναι οι εξοφλητέοι λογαριασμοί.

Accounts Payable. Το πιο επιθετικό είδος διαστρέβλωσης οικονομικών δεδομένων εκτιμάται πως είναι η καταχώρηση εικονικών/πλαστών δοσοληψιών

Incentives (κίνητρα): Υφίστανται κάποια εναύσματα που προτρέπουν τέτοιου είδους πράξεις όπως εκείνη της αλλοίωσης των λογιστικών καταστάσεων μιας εταιρείας ή ενός φορέα. Αυτά τα εναύσματα είναι ως επί το πλείστον οικονομικής φύσεως και συνάδουν με την προσέλκυση καινούριων επενδυτών, ζητήματα ρευστότητας κλπ. Ο Rezaee στο μοντέλο που αναφέραμε στην αρχή δηλώνει πως τα κίνητρα μπορεί να είναι και «ψυχωτικά». Το στήριζε λέγοντας πως η αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων οφείλεται σε συνήθη τάση την οποία είχαν ορισμένοι από τα στελέχη, να οργανώνουν και να εμπλέκονται σε ραδιουργίες. Επιπροσθέτως, στα κίνητρα θα ήταν δυνατό να συμπεριληφθεί το ιδεολογικό υπόβαθρο καθώς και η εγωπάθεια της διαχείρισης να δημιουργήσει ένα σημαντικό prestige που θα ήταν δυνατό να εδραιώσει την εταιρεία, στον τομέα που δραστηριοποιείται, πρώτη.

Monitoring (έλεγχος): ο Rezaee με αυτή την έννοια του ελέγχου και της επιτήρησης αναφέρεται στην ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων από τη μεριά

του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου. Ακόμη, επιχειρείται να εντοπιστούν οι ευθύνες σε επίπεδο ελεγκτών καθώς και σε επίπεδο διαχείρισης.

Results (αποτελέσματα): Σε αυτό το μέρος της μεθόδου αυτή περιγράφεται η επίδραση που έχει μια τέτοια κίνηση, η παραποίηση, στη σχέση μεταξύ της εταιρείας με τους επενδυτές, τους δανειστές και πιο πολύ με τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Όταν το όνομα και η υπόληψη της εταιρίας κλονίζεται, τότε υφίσταται έλλειψη φερεγγυότητας, η μείωση της αξίας της μετοχής της όπως και η ενσωμάτωσή της υπό καθεστώς επιτήρησης είναι αναπότρεπτο. Σε αρκετές περιπτώσεις οι επιχειρήσεις υποχρεούνται να πληρώσουν πρόστιμο όπως επίσης και υφίσταται και η τιμωρία της φυλάκισης για τα στελέχη που είναι αναμεμιγμένα στην παραποίηση.

Στην τωρινή πραγματικότητα έχουν εξακριβωθεί πως τα εναύσματα που έχει μια επιχείρηση ή ένας φορέας για να επηρεάσουν ή να μεταβάλλουν τα οικονομικά τους αποτελέσματα εμφανίζοντας αυτά αναβαθμισμένη και στρεβλή την οικονομική θέση της εταιρείας, μπορεί να προέρχονται από το εσωτερικό της περιβάλλον ή από το εξωτερικό περιβάλλον της εταιρείας (Παπαδάτου, 2005).

Ειδικότερα, τα κίνητρα που ωθούν την οικονομική μονάδα μια εταιρείας να έχει επίδραση στα αποτελέσματά της είναι ορισμένα από τα κίνητρα που προέρχονται από την λειτουργία της Κεφαλαιαγοράς (Φίλιος, 2003):

➤ Η πίεση που ασκείται από τους χρηματοοικονομικούς συμβούλους. Αυτό είναι ένα από τα πιο ισχυρά εναύσματα της διαχείρισης για να αλλοιώσει τα οικονομικά της αποτελέσματα. Η διάθεση της κάθε εταιρείας είναι να πετύχει και να υπερβεί τις βλέψεις των επενδυτών για το μέγεθος των αποτελεσμάτων της εταιρείας. Οι χρηματοοικονομικοί σύμβουλοι βασίζονται σε αναρτημένες οικονομικές καταστάσεις. Σχεδιάζουν προϋπολογιστικές καταστάσεις και ασκούν πίεση στις διοικήσεις ούτως ώστε τα δεδομένα που παρουσιάζουν θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να προσεγγίζουν τις αξιολογήσεις τους. Η εταιρεία έχει κίνητρο να αλλοιώσει τις καταστάσεις τις για να δείχνει πως πετυχαίνει και ότι είναι ακόμη

ανταγωνιστική. Επιπροσθέτως είναι προς το όφελος και των δύο μεριών να μην έχουν μεγάλο κενό και μεγάλες διακυμάνσεις ανάμεσά τους.

➤ Ο δανεισμός από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και από τις Τράπεζες. Οι εταιρείες στην πλειοψηφία τους, για να δανειστούν όσα λεφτά χρειάζονται για την ανάπτυξη τους από κάθε είδους πιστωτικά ιδρύματα πρέπει να παρουσιάζουν άρτια οικονομικά αποτελέσματα. Το έναυσμα της παραποίησης γίνεται ισχυρότερο στις εταιρείες που στηρίζουν στη χρηματοοικονομικά τους μόχλευση την καλυτέρευση των αποδόσεων των μετόχων τους. Αυτό γίνεται λόγω ότι οι αξιολογητές του πιστωτικού ιδρύματος διερευνούν τη μόχλευση της εταιρείας για να εκτιμήσουν τη φερεγγυότητα της εταιρείας χρησιμοποιούν τα στοιχεία που χρησιμοποιούν και οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές. Οι εξαγορές και οι συνενώσεις των εταιρειών. Σε τέτοιες περιστάσεις η επιβολή πρακτικών παραχάραξης αποβλέπουν ως επί το πλείστον στην αύξηση των αποτελεσμάτων των συναφών οικονομικών μονάδων στοχεύοντας να αποκτήσουν πιο πολλούς μετόχους. Συνεπώς, οι εταιρείες πασχίζουν να καλυτερέψουν την εικόνα που βγάζουν προς τα έξω αποσκοπώντας να βγάλουν παραπάνω χρήματα.

➤ Η διατήρηση της ήπιας τάσης των αποτελεσμάτων. Περιορίζοντας την αστάθεια των αποτελεσμάτων της η κάθε εταιρεία έχει τη δυνατότητα να αυξήσει την τιμή των μετοχών της. Εφόσον μια εταιρεία φαίνεται σταθερή ελαττώνει τα ενδεχόμενα κινδύνου, ενώ μια σταθερή πορεία συνιστά διασφάλιση για τους επενδυτές. Κάποια κίνητρα ανακύπτουν από τα καθήκοντα που έχει η εταιρεία.

➤ Πρωτίστως καθήκον της εταιρείας είναι οι απολαβές της διοίκησης. Πολλές φορές η αμοιβή της διοίκησης σχετίζεται και με την απόδοση της εταιρείας. Όταν υφίσταται το έναυσμα από τη μεριά της διαχείρισης για μεγάλες απολαβές σε ενδεχόμενο που τα οικονομικά στοιχεία αυξάνονται τότε το ενδεχόμενο διαστρέβλωσης στοιχείων είναι πιο μεγάλο. Η εκδοχή της διοίκησης είναι πως όσο πιο μεγάλα είναι τα κέρδη τόσο πιο μεγάλη θα είναι και η απολαβή που θα λάβει. Άρα δεν υφίσταται άλλο περιθώριο στην διοίκηση παρά μόνο η λύση της παραχάραξης για να

χάσει την μεγάλη αμοιβή σαν αντίτιμο των καλών οικονομικών αποτελεσμάτων.

➤ Οι δανειακές υποχρεώσεις της εταιρείας. Για να δανειστεί μια εταιρεία έχει συνάψει αρκετές συμφωνίες που την δεσμεύει να κρατάει τα αποτελέσματα της σε υψηλά επίπεδα ή το λιγότερο να έχει μια σταθερή πορεία. Εφόσον οι όροι της συμφωνίας δεν τηρηθούν από τη μεριά της εταιρείας τότε οι πιστωτές ζητούν άμεση εξόφληση. Συνεπώς η εταιρεία δεν έχει άλλη επιλογή αφού και μειώσεις να έχουν υποστεί οι οικονομικές της καταστάσεις με την μέθοδο της παραποίησης δεν τις παρουσιάζει προς τα έξω, γεγονός που εξυπηρετεί την εταιρεία οπότε και το τολμάει. Η μόνη λύση χειρισμού για να μην φτάσει σε αιφνίδιες εξοφλήσεις δανείων στις οποίες κιάλας δεν θα μπορεί να τα βγάλει πέρα. Ακόμη υφίστανται και τα κίνητρα που προκύπτουν από την επιχειρησιακή κουλτούρα.

➤ Αναληθείς προϋπολογισμοί και πλάνα δράσης. Πιο ειδικά, οι επιχειρήσεις εδώ και αρκετά χρόνια καταρτίζουν αναληθή ετήσια μπάτζετ και σχέδια δράσης με μοναδικό έναυσμα να επιτύχουν τους υψηλούς στόχους οι μάνατζερ. Επιδίωξη της εν λόγω πολιτικής είναι πως όσο ψηλότερα είναι ο πήχης τόσο πιο πολύ πρέπει να επιχειρούν για να τον ξεπεράσουν. Φυσικά, τέτοιου είδους πρακτικές εγκυμονούν αρκετούς κινδύνους.

➤ Ο βραχυπρόθεσμος προσανατολισμός της εταιρείας. Έχει να κάνει με τους σκοπούς που βάζει η εταιρεία. Οι εν λόγω σκοποί πάραυτα μπορεί να παραμελούν ή και να απαξιούν για το μέλλον.

Στην προσπάθεια επομένως που γίνεται να πραγματοποιηθούν οι σκοποί που έχει θέσει η εταιρεία διατίθεται να ενστερνιστεί πολιτικές που βάζουν την ίδια σε κίνδυνο. Για να παρουσιάσουν μεγάλα κέρδη αλλοιώνουν τις οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας. Εν τέλει θα μπορούσε να ειπωθεί βάσιμα πως το φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων μπορεί να εκτιμηθεί και σαν αλληλεπίδραση των ανωτέρω εναυσμάτων (Χατζηπαύλου, 2004).

Τα εναύσματα όπως προαναφέρθηκε προέρχονται από πιέσεις εσωτερικού και εξωτερικού περιγύρου που ασκούν πιέσεις πολλές και σε μεγάλο βαθμό στα

άτομα που διοικούν την εταιρεία συνδυαστικά με τα προσωπικά τους κίνητρα και οφέλη. Μετά από την ενδελεχή παράθεση των κινήτρων όπου είναι και η αιτία για την οποία οι διοικούντες της εταιρείας καταφεύγουν στην τεχνική της παραποίησης, είναι αξιοσημείωτο πως τα πιο σημαντικά κίνητρα είναι εκείνα που πηγάζουν από τη λειτουργία των κεφαλαιαγορών. Αυτό κατά κανόνα συμβαίνει στις εταιρείες που οι μετοχές τους είναι στο Χρηματιστήριο και έχουν αρκετά μεγάλα και ισχυρά κίνητρα για να παραποιήσουν τα αποτελέσματα τους για να αποφύγουν την ελάττωση της τιμής των μετοχών και ως εκ τούτου να μην ικανοποιούν τις βλέψεις της κεφαλαιαγοράς. Έχουν εξακριβωθεί πολλές πρακτικές όπου βασίζονται οι παραποιήσεις των οικονομικών καταστάσεων. Εν συνεχεία της συγκεκριμένης εργασίας θα αναφερθούν και διερευνηθούν οι εν λόγω πρακτικές (Ballas, 1999).

Οι πρακτικές παραχάραξης των οικονομικών καταστάσεων είναι οι κάτωθι: Πρωτίστως, μια από αυτές τις πρακτικές είναι εκείνη της επίλυσης των κερδών. Η επίλυση των κερδών εάν το παρατηρήσει κάποιος είναι η πιο σύνηθες μορφή πρακτικής παραποίησης. Έχει σχέση με τη ρύθμιση των κερδών. Έχει μία ξεκάθαρη επιδίωξη η οποία είναι η αυξανόμενη τιμή των κερδών της εταιρείας ή ενός φορέα (Γρηγοράκος, 2005).

Για να υφίσταται και να μπορεί να πραγματοποιηθεί μια πρακτική τέτοιου είδους σε μια εταιρεία θα πρέπει να παράγει πολλά μεγάλα κέρδη έτσι ώστε η οικονομική της απόδοση να είναι υψηλότερο από το μέσο όρο για μεγάλη χρονική περίοδο. Οπότε θα μπορούν να δημιουργηθούν προβλέψεις κατά τις οποίες θα διευθετούνται όταν χρειάζονται οι ροές. Σε αυτήν την πρακτική καταφεύγουν οι επιχειρήσεις οι οποίες υπέστησαν μείωση στην απόκλιση των κερδών τους και κατά συνέπεια αυτή η απόκλιση συνιστά ένα μέτρο του εταιρικού κινδύνου (Κάντζος & Χονδράκη, 2006).

Ο χώρος των επενδυτών εκτιμούν πως όταν τα κέρδη τα οποία αναρτώνται είναι προβλέψιμα και δε δημιουργούν εκπλήξεις τόσο πιο μεγάλη είναι η φερεγγυότητά τους για την εταιρεία. Η μεγάλη διακύμανση μεταξύ του αναμενόμενου και του αληθινού αποφέρουν περιορισμό στην προαναφερόμενη φερεγγυότητα μετριάζοντας με αυτόν τον τρόπο την αξία της εταιρείας. Πιο ειδικά η

πρακτική αυτή αφορά τους μάνατζερ εισηγμένων εταιριών στους οποίους ασκείται πίεση στο να παρουσιάζουν μια ομαλοποιημένη ακολουθία κερδών, αφού μόνο εφόσον οι αγορές είναι άψογες δεν θα υφίσταται κόστος στην απόκλιση των κερδών για τους μάνατζερ και τις εταιρείες που εκπροσωπούν και ως εκ τούτου εκείνο είναι και το έναυσμά τους (Altman, 1968).

Ακολουθως, ένα τρόπος αλλοίωσης οικονομικών καταστάσεων είναι η Λογιστική κάθαρση. Η πρακτική αυτή συνιστά είδος επηρεασμού στην παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων με πρωτοβουλία της διοίκησης της εταιρείας. Συνήθως η πρακτική αυτή χρησιμοποιείται από διευθύνων συμβούλους, οι οποίοι παίρνουν την θέση κάποιου παλιού τους και παραποιώντας τα οικονομικά αποτελέσματα της εταιρείας, εμφανίζοντάς τα αυξημένα εν συγκρίσει με τα προγενέστερα φαίνεται πιο καλός του προκατόχου του. Έτσι το νέο εταιρικό μάνατζμεντ μπορεί να επιρρίψει ευθύνες στον προγενέστερο και τις προγενέστερες διοικήσεις για την εικονική μείωση και εν γένει για τα χαμηλά επίπεδα των κερδών που είχε η εταιρεία έως εκείνη τη στιγμή (Ballas, 1999).

Επιπροσθέτως ένα περιστατικό, αρκετά σπάνιο φυσικά, για αρκετές εταιρείες στην προσπάθειά τους να συνεχίσουν να είναι ανταγωνιστικές πρέπει ή να εξαλείψουν μερικές λειτουργίες τους ή να αναδιοργανωθούν ή να δημιουργήσουν θυγατρικές. Σε ανάλογες περιστάσεις, τα GAAP (Generally Accepted Accounting Principles) επιτρέπουν στη διαχείριση της εταιρείας να καταχωρήσει την χρέωση που προβλέπει έναντι των εσόδων για το κόστος επιβολής της μεταβολής (Hamilton, 2006).

Εφόσον λογιστικά υφίσταται μια μεγάλη απώλεια έναντι των τρεχόντων εσόδων, δημιουργείται μία άσχημη επίδραση στην τρέχουσα τιμή της μετοχής ή οποιουδήποτε αξιόγραφου, αφού υφίσταται σχέση με κακά νέα αναφορικά με την ανταγωνισμό της εταιρείας. Η χρέωση και οι λειτουργικές μεταβολές εφόσον έχουν καλά αποτελέσματα η τιμή της μετοχής της εταιρείας ανακάμπτει ξανά αρκετά γρήγορα (Naser, 1993).

Οι “Big Bath” μέθοδοι στη λογιστική είναι μια μέθοδος διαχείρισης των κερδών κατά την οποία μια εφάπαξ χρέωση λαμβάνεται κατά εισοδήματος, για να

ελαττωθεί περιουσιακά στοιχεία, κάτι που κατευθύνει σε μείωση των εξόδων μελλοντικά. Οι διαγραφές αναιρεί ή περιορίζει το περιουσιακό στοιχείο από τα οικονομικά βιβλία και κατευθύνει σε πιο χαμηλά καθαρά έσοδα για αυτή τη χρονιά, χρησιμοποιούνται εκτιμώντας πως εφόσον κάποια στιγμή πρέπει να διαδοθούν άσχημα νέα για την εταιρεία και είναι καλύτερα η διοίκηση να τα αναφέρει αυτοστιγμεί για να δημιουργηθούν οι σωστές συνθήκες για αύξηση κερδών μελλοντικά (O'Gara, 2004).

Από την ώρα που αυτές οι χρεώσεις στηρίζονται σε υπολογισμούς θα ήταν καλύτερο να μπορούν να τις προβλέπουν ή να εκτιμώνται σε υψηλά επίπεδα για να μην υφίστανται άσχημες εκπλήξεις αργότερα. Άρα συνήθως σε πιο αρκετές περιστάσεις εφαρμογής "Big bath" προσεγγίσεων συνιστούν: την ανασυγκρότηση προβληματισμού δανεισμού, την ανασυγκρότηση λειτουργιών, την ελάττωση και ως εκ τούτου την απαξίωση κεφαλαίων και εν τέλει τη διάθεση των λειτουργιών (Bierman, 2008).

Εκ των προτέρων, μπορεί να ειπωθεί ότι οι διοικήσεις φτάνουν στις τεχνικές αυτές όταν τα νέα είναι αρκετά δυσάρεστα για τα κέρδη της επιχείρησης ή όταν τα νέα είναι καλά και προβαίνουν σε διευθέτηση των κερδών. Αυτές οι τακτικές διαχείρισης των κερδών διενεργούνται όταν οι επενδυτές δεν έχουν βαθιές γνώσεις αλλά και όταν εκείνοι έχουν αρκετή εμπειρία. Άλλη μία πρακτική αλλοίωσης οικονομικών καταστάσεων είναι τα λογιστικά τεχνάσματα. Τα ελεγκτικά και λογιστικά σκάνδαλα που έχουν αναρτηθεί τελευταία στις ΗΠΑ δημιούργησαν συζητήσεις (Sayles, 2006).

Το νόημα των συνομιλιών είχε σχέση με το κατά πόσο η επιβολή των λογιστικών από επιχειρήσεις που χαρακτηρίζονται από πολύπλοκες χρηματοοικονομικές διαθρώσεις μπορούν να παραποιήσουν την αληθινή οικονομική κατάσταση τους που να μην είναι παράνομο αλλά να οφείλεται στην ευελιξία που εκείνα προσφέρουν. Στην εν λόγω περίπτωση η παραποίηση των στοιχείων είναι εσκεμμένη και την υλοποιούν στελέχη της διαχείρισης υψηλού βαθμού της επιχείρησης. Συνεπώς παρουσιάζεται η αδυναμία των υποδειγμάτων της λογιστικής σαν σύνολο αρχών και κανόνων όπου αιτιολογείται επειδή τα

υποδείγματα συνιστούν κατευθυντήριες γραμμές γενικής επιβολής για αυτό μπορούν να εκλαμβάνουν ποικίλες ερμηνείες σχετικά με τις ανάγκες της χρηματοοικονομικής διάθρωσης των επιχειρήσεων (Naser, 1993).

Έτσι αφήνουν περιθώρια υποκειμενικότητας ως προς τους τρόπους για να επιλεγεί η κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων. Κάποια λογιστικά τεχνάσματα προσανατολίζουν στην αλλοίωση της αληθινής οικονομικής κατάστασης και στα αποτελέσματα της εταιρείας. Παραποίηση επομένως δέχονται (Altman, 1968):

1) Τα μεγέθη εκτός ισολογισμού παρουσιάζοντας λιγότερα έξοδα συνεπώς και πιο πολλά έσοδα,

2) Τα εμπορεύματα ή έτοιμα προϊόντα που σχετίζονται με ορισμένους τρόπους και πρακτικές αποτίμησης των προϊόντων,

3) Τα ενσωματωμένα πάγια δηλαδή η διενέργεια ή μη των αποσβέσεων και εν γένει όλο το ενεργητικό του ισολογισμού της επιχείρησης,

4) Τα άυλα ή ασώματα πάγια όπως η φήμη της επιχείρησης, η εμπιστοσύνη των πελατών ως προς τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που προσφέρει κλπ.

5) Οι πελάτες, οι αξιώσεις και τα γραμμάτια εισπρακτέα δηλαδή περικλείει την αλλοίωση του ενεργητικού της επιχείρησης,

6) Ανάμιξη σε εταιρείες και μετοχές, το πρώτο αφορά ότι περικλείει μετοχές θυγατρικών ή συγγενών επιχειρήσεων και τα χρεόγραφα αφορούν την καλύτερευση των δεικτών ρευστότητας και παραγωγικότητας.

7) Η κεφαλαιοποίηση των εξόδων αφορά ορισμένα λειτουργικά έξοδα που μεταφέρονται στον ισολογισμό σαν έξοδα πολυετούς απόσβεσης,

8) Τα χρεόγραφα δε συνιστούν βοηθητικό στοιχείο των πωλήσεων και δεν περικλείονται στο λειτουργικό ενεργητικό όπως οι συμμετοχές.

9) Η παραδοχή ορισμένων εσόδων πριν την υλοποίησή τους που σημαίνει πως παρουσιάζουν μια πλασματική αύξηση των

εσόδων ασχέτως με το εάν οι συμφωνίες που έχουν γίνει μπορούν να υλοποιηθούν με βάση τους όρους που βάζουν.

2.3 Προσεγγίσεις στις λογιστικές απάτες

Το ζήτημα της επιθεώρησης της απάτης δεν μπορεί να αρκестεί μονάχα στην οριοθέτηση της σημασίας, στην αριθμηση των περιοχών όπου κάνει την εμφάνισή της όπως και στις ελεγκτικές διατυπώσεις αποκάλυψής της. Το φαινόμενο της απάτης είναι αρκετά μεγάλο για τη χρέωση των εταιρειών, ακόμα και της οικονομίας ευρύτερα (Sterling, 2002).

Σε γενικές γραμμές, στην παγκόσμια βιβλιογραφία δεν υφίσταται μία κοινά αποδεκτή σημασία του όρου "Λογιστική Απάτη". Στην προσπάθεια ανακάλυψης επομένως του όρου αυτού διαπιστώνεται μία γκάμα ορισμών όπου και θα αναφερθούν ακολούθως για τον τρόπο επεξήγησης του όρου "Λογιστική Απάτη". Κάποιοι από τους ορισμούς είναι οι κάτωθι (Green, 2004):

- Κατά τον Σπάθη, στις ΗΠΑ στις οποίες έχουν κάνει την εμφάνιση τους τα μεγαλύτερα σκάνδαλα σχετικά με την λογιστική απάτη. Εκεί αυτός ο όρος ερμηνεύεται σαν μια εσκεμμένη αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης. Ως μέσα για την εκπλήρωση αυτής της απάτης είναι αρκετές μέθοδοι, που προαναφέρθηκαν, δημιουργικής λογιστικής.

- Υπάρχει η εκτίμηση πως η λογιστική απάτη έχει τις ακόλουθες ιδιομορφίες: Σκόπιμες αλλοιώσεις, παραλείψεις, λανθασμένες δηλώσεις και στρεβλώσεις περιστατικών, παραποίηση οικονομικών μεγεθών ή δοσοληψιών. Εσκεμμένη κακή απόδοση και απόδοση των λογιστικών αρχών, υποδειγμάτων και πρακτικών. Σκόπιμη παράβλεψη και εμφάνιση μη ακριβών λογιστικών αρχών και πρακτικών. Τρόποι λογιστικών

τεχνικών στα όρια των νόμων με ευκολία πάραυτα αλλαγής μέσα από «παραθυράκια» του νόμου. Χρήση λογιστικών τεχνασμάτων για αθέμιτα κέρδη.

➤ Η Ένωση Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης (ΑΟΡΕ) στις ΗΠΑ την λογιστική απάτη την κρίνει σαν επαγγελματικά απάτη και κατάχρηση. Εκτιμά πως η απάτη αυτή χρησιμοποιείται από κάποιον του επαγγέλματος όταν επιθυμεί να γίνει πλούσιος ατομικά και εις γνώσης του κάνει κακή χρήση και κακή εκμετάλλευση των πόρων και των περιουσιακών στοιχείων του εργοδότη του. Τις απάτες αυτές τις κατηγοριοποιεί σε δύο κατηγορίες πρώτα στις απάτες κατά της εταιρείας και δεύτερον στις απάτες από τις οποίες έχει όφελος η εταιρεία.

➤ Το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο αποδίδει στον όρο της λογιστικής απάτης τις εξής ιδιομορφίες: Νόθευση των καταγραφών και παραποίηση των πειστηρίων. Απόκρυψη παραστατικών και παράλειψη αποτελεσμάτων δοσοληψιών από λογιστικές εγγραφές. Αλλοιώσεις στις παρουσιάσεις του ενεργητικού της εταιρείας. Καταχώρηση εικονικών δοσοληψιών. Κατάχρηση της ισχύς των λογιστικών αρχών.

➤ Στην εσωτερική επιθεώρηση αρκετοί ισχυρίζονται την εξίσωση που λέει πως η απάτη είναι ισάξια με τα κίνητρα, τα μέσα και τη δυνατότητα που βρίσκει κάποιος. Επομένως ένας υπάλληλος ο οποίος έχει τις γνώσεις και τη δυνατότητα είτε με σύμπραξη είτε μόνος του να αλλοιώσει κάποια στοιχεία μπορεί να διαπράξει απάτη κατά της εταιρείας της οποίας δουλεύει. Εφόσον μια απάτη έχει οργανωθεί με προσοχή για μεγάλη χρονική περίοδο είναι δυσχερές να αποκαλυφθεί δίχως παραπάνω ελέγχους.

Η Ένωση Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης εκτιμά πως μια επαγγελματική απάτη και κατάχρηση χωρίζεται σε δύο κατηγορίες όπου θα στηριχτούμε και θα εξετάσουμε. Οι κατηγορίες είναι (Colvin, 2002):

α) Οι απάτες κατά της επιχείρησης.

β) Οι απάτες από τις οποίες ωφελείται η εταιρεία.

Πιο αναλυτικά: 1) Οι απάτες εις βάρος της εταιρείας διαχωρίζονται σύμφωνα με το εάν εκείνος που διέπραξε την απάτη είναι στον εσωτερικό ή στον εξωτερικό περίγυρο της εταιρείας. Οι εσωτερικοί δράστες μπορούν να κλέψουν περιουσιακά στοιχεία, να αλλοιώσουν τα αποθέματα όπως και να τα χαρακτηρίσουν αντί για υγιή αποθέματα, ελαττωματικά ή ακόμα και άχρηστα. Μπορούν να παραποιήσουν τα τιμολόγια των προμηθευτών (Ballas, 1999).

Οι εξωτερικοί δράστες μπορούν να επηρεάσουν με αρνητικό τρόπο την επιχείρηση που συνεργάζονται με ποικίλους τρόπους όπως να την εξαπατήσουν οι προμηθευτές της με τιμολόγηση δίχως παράδοση ή με διπλή τιμολόγηση. Ακόμα και η δωροδοκία εργαζομένων της επιχείρησης από προμηθευτές ή πελάτες της μπορεί να θεωρηθεί απάτη η οποία μπορεί να κάνει κακό στην ίδια την επιχείρηση. 2) Η άλλη κατηγορία λογιστικής απάτης είναι για το καλό της εταιρείας. Η διαχείριση της επιχείρησης με δικές της ενέργειες αυξάνει την οικονομική της θέση με πράξεις που εκτιμούν τα αποτελέσματα και τις πωλήσεις περισσότερο από το αληθές και λιγότερο από ότι είναι στην πραγματικότητα τα έξοδα και τα καθήκοντα της εταιρείας. Ορισμένες περιπτώσεις τέτοιου είδους απάτης είναι: η μεταβίβαση δόλιων ή και εικονικών δεδομένων του ενεργητικού, οι μίζες πάσης φύσεως, απολαβές ατόμων για απαγορευμένες ενέργειες, εσφαλμένη αποτίμηση δοσοληψιών, παράνομες οικονομικές δράσεις και φορολογική απάτη (Κουλούρης, 2003).

Η τεχνολογία των υπολογιστών έχει μεταβληθεί ριζικά στον τρόπο με τον οποίο οι λογιστές σήμερα δουλεύουν. Όλες οι ανωτέρω δράσεις του λογιστή εκτελούνται ήδη σε καθημερινή βάση με τη χρήση εργαλείων μηχανογράφησης. Έτσι γίνεται πιο εύκολη η ακρίβεια, η ποιότητα και η ταχύτητα εκτέλεσης του έργου του. Η γνώση της μηχανογράφησης είναι αναγκαίο προσόν για τον σύγχρονο λογιστή. Το ειδικό λογισμικό που κυκλοφορεί έχει αλλάξει τη φύση της λογιστικής αφού την έχει μεταβάλλει σε μια εύκολη διατύπωση. Η δουλειά του λογιστή έχει γίνει ευκολότερη αφού μπορεί να έχει οποιαδήποτε στιγμή αναλυτικότερες και ακριβείς πληροφορίες, πιο εύκολα και πιο γρήγορα (Altman, 1968).

Επικρατέστερη θέση στην λογιστική εργασία έχει αφενός η εξακρίβωση της κατάλληλης διατύπωσης των λογιστικών εγγράφων και των οικονομικών καταστάσεων και αφετέρου η ανίχνευση της απάτης ως εκ τούτου της ύπαρξης δόλου και απροσεξίας. Το έντονα ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον σε συνάρτηση με τις πιέσεις που υφίστανται τα διοικητικά στελέχη των εταιρειών να καταφέρουν όλο και πιο μεγάλους σκοπούς ωθεί συχνά στην παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων (Γκίκας, 1997).

Αυτό επαληθεύεται και από τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα που έχουν παρουσιαστεί τις τελευταίες δεκαετίες στην οικονομία όπως ζητήματα Enron, WorldCom, Xerox όπου στοίχησαν σε επενδυτές, πιστωτές και σε υπαλλήλους πάνω από \$500 δισεκατομμύρια στην ονομαζόμενη βίβλο του επιχειρηματικού κόσμου δηλώνει πως η "Δημιουργική Λογιστική είναι το πιο μεγάλο κόλπο έπειτα από το Δούρειο Ίππο" (Παπαδάτου, 2005).

Αφορά ένα αρκετά κρίσιμο θέμα επειδή στις περιπτώσεις λογιστικής απάτης με αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων δεν εμπλέκονται μόνο τα στελέχη διαφορετικού επιπέδου ιεραρχίας μέσα στην εταιρεία και συνεργαζόμενοι χρηματοπιστωτικοί οίκοι, αλλά και οι ίδιες οι επιχειρήσεις ελεγκτών όπου με τα λάθη και τις παραλήψεις δεν αξιολογούν συχνά αποδοτικά την ακρίβεια και την διαφάνεια των λογιστικών καταστάσεων. Η διαχείριση της εταιρείας και ειδικότερα, ο οικονομικός και ο γενικός διευθυντής σχετίζονται άμεσα με τις αλλοιώσεις των οικονομικών τους καταστάσεων. Οι επιτροπές ελέγχου των συγκεκριμένων εταιρειών πράγματι δε λειτουργούν, στα διοικητικές συνελεύσεις εκείνων λαμβάνουν μέρος με υψηλό ποσοστό εξωτερικά στελέχη που ουσιαστικά δεν είναι στη διοίκηση (Γρηγοράκος, 2005).

Η έννοια λογιστική απάτη αποδίδεται με τα με τις κάτωθι ιδιομορφίες (Barton & Simko, 2002):

- Στην παραποίηση των δεδομένων του ενεργητικού της εταιρείας.
- Στην απόκρυψη ή παράλειψη μνείας των επιδράσεων των ανωτέρω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών δεδομένων.

- Στην καταχώρηση εικονικών δοσοληψιών.
- Στην εσφαλμένη ισχύ των λογιστικών υποδειγμάτων και αρχών.
- Στο χειρισμό, στην αλλοίωση των λογιστικών εγγράφων των αποδεικτικών δεδομένων.

Ο όρος λάθος ή σφάλμα αναφέρεται σε χωρίς πρόθεση, μη εσκεμμένα λάθη στις οικονομικές καταστάσεις όπως (Φίλιος, 2003):

- Αριθμητικά ή λάθη από απροσεξία του προσωπικού του λογιστηρίου που αφορούν οι δοσοληψίες.
- Απροσεξία ή παρανόηση της αληθινής κατάστασης που σχετίζονται με τις δοσοληψίες.
- Μη ορθή ισχύ των αρχών και υποδειγμάτων της λογιστικής.

Το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών στο πρότυπο Statement on Auditing Standards (SAS) 99, διαχωρίζει το σφάλμα που προέρχεται από αμέλεια από το λάθος που έχει ως στόχο την απάτη, αναφέροντας ότι απάτη είναι << η σκόπιμη παράβλεψη ποσών ή η παραποίηση στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις των εταιριών. Κατά τον Σπαθή (2000), επισημαίνεται πως τα όρια ανάμεσα στην απάτη και το σφάλμα δεν είναι εντελώς ευκρινή (Γκίκας, 1997).

Η απάτη μπορεί να διαπραχθεί από έναν η παραπάνω υπαλλήλους οι οποίοι μπορεί να ενεργούν εν αγνοία της εταιρείας για προσωπικό όφελος. Ακόμη, η απάτη μπορεί να συμπραχθεί σε συνάρτηση ορισμένων από τους υπαλλήλους της εταιρείας με τους υπαλλήλους μιας άλλης εταιρείας που είναι προμηθευτές ή πελάτες. Φυσικά, η απάτη μπορεί να διαπράττεται υπό την καθοδήγηση της διαχείρισης, με την παραποίηση των στοιχείων του ισολογισμού, αποσκοπώντας στη συσκότιση δυσάρεστων ή μη ορατών αποτελεσμάτων. Τα στοιχεία του ισολογισμού μπορούν να υπερεκτιμώνται ή να υποεκτιμώνται σύμφωνα κάθε φορά με το στόχο που επιθυμούν να καταφέρουν όπως, παροχή πίστωσης, εκπλήρωση εξαγοράς ή συγκερασμού, πληρωμή ή μη μερισμάτων, αλλαγή της τιμής της μετοχής, δόλια χρεοκοπία, εξαπάτηση των αντιπάλων, φοροδιαφυγή κλπ. (Goldwassr., 2010).

Οι απάτες ως επί το πλείστον συνοδεύονται από πλαστά δικαιολογητικά, αλλοίωση των λογιστικών βιβλίων με τη χρήση λογιστικών τεχνασμάτων (αριθμητικά λάθη, παράληψη μεταφοράς ποσών, μη λογιστικοποίηση δεδουλευμένων εσόδων ή εξόδων κ.ά.), αυξομείωση της απογραφής, ή συνεχούς μεταβολής λογιστικής μεθόδου αποτίμησης των αποθεμάτων, επίδειξη αλλότριων περιουσιακών στοιχείων σαν δικά τους, λογιστικοποίηση πλασματικών ενεργειών και εντύπων (Χατζηπαύλου, 2004).

Στη διεθνή βιβλιογραφία υφίστανται δύο μεγάλες κατηγορίες απάτης, και είναι οι εξής (Κουλούρης, 2003):

- Απάτη για το καλό της εταιρείας.
- Απάτη εις βάρος της εταιρείας.

Η απάτη προς όφελος της εταιρείας ανακύπτει σαν επακόλουθο εκμετάλλευσης ενός άδικου ή διεφθαρμένου προνομίου, που μπορεί να ξεγελά ένα τρίτο πρόσωπο. Τέτοιες απάτες είναι (Παπαδόπουλος, 1985):

- Πώληση ή παραχώρηση πλασματικών ή πλανερών απεικονισμένων στοιχείων του ενεργητικού.
- Απαγορευμένες οικονομικές δράσεις, όπως εκείνες που καταστρατηγούν κυβερνητικά νομοθετικά, όρους, κανονισμούς ή συμβάσεις.
- Φορολογική απάτη.
- Αντικανονικές και παράνομες πληρωμές κυβερνητικών αξιωματούχων, δωροδοκίες πάσης φύσεως, αμοιβές για συμμετοχή σε παράνομες ενέργειες, δωροδοκίες πελατών ή προμηθευτών.

Περιπτώσεις απάτης εις βάρος της εταιρείας είναι οι κάτωθι (Γρηγοράκος, 2005):

- Κλοπή περιουσιακών στοιχείων, εκτροπή και ιδιοποίηση διαθέσιμων.
- Δωροδοκία εργαζομένων από πελάτες.

- Παραποιήσεις αποθεμάτων, χαρακτηρισμός υγιούς αποθέματος ως άχρηστου ή προβληματικού.
- Απάτη από προμηθευτές και εργολάβους, τιμολόγηση δίχως παράδοση, διπλή τιμολόγηση.
- Δωροδοκία υπαλλήλων από προμηθευτές.
- Αλλοιώσεις τιμολογίων προμηθευτών.

Η λογιστική απάτη περιλαμβάνει τις ακόλουθες ιδιομορφίες (Σακκάς, 2005):

- Αλλοίωση, νόθευση ή αθέμιτη αλλαγή οικονομικών μεγεθών, υποστηρικτικών εγγράφων, ή επιχειρηματικών δοσοληψιών.
- Εσκεμμένα λανθασμένες δηλώσεις, παραλείψεις ή διαστρεβλώσεις περιστατικών, εμπορικών δοσοληψιών, λογαριασμών και άλλων καίριων στοιχείων από τις λογιστικές καταστάσεις.
- Σκόπιμα κακή ισχύ, ερμηνεία και εκτέλεση των λογιστικών υποδειγμάτων, αρχών και πρακτικών που χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση και μνεία οικονομικών και επιχειρηματικών δοσοληψιών.
- Εσκεμμένη παράλειψη και αποκάλυψη ή παρουσίαση ανακριβών λογιστικών υποδειγμάτων, αρχών και πρακτικών.
- Χρήση λογιστικών τεχνασμάτων για τη διαχείριση παράτυπων κερδών.
- Επιτήδριοι τρόποι λογιστικών τεχνικών που είναι μέσα στα όρια των νόμων, αλλά είναι να τροποποιηθούν μέσα από τα "παραθυράκια" εκείνων.

Το Ελεγκτικό πρότυπο 99 (SAS 99) των Ηνωμένων Πολιτειών υιοθέτησε τις ανωτέρω τρεις συνθήκες διάπραξης απάτης για την αλλοίωση των οικονομικών συνθηκών με την εισαγωγή του όρου του τριγώνου της απάτης. Οι τρεις συντελεστές που επιδρούν στη διάπραξη της απάτης είναι (Colvin, 2002):

- Εναύσματα ή πιέσεις που θα προσανατόλιζαν τους εργαζομένους για την διενέργεια απάτης,
- Προοπτικές για να διαπράξουν την απάτη και
- Ο εξορθολογισμός.

Το έναυσμα δημιουργείται από την πίεση για αποτελέσματα, την πλεονεξία και αναρίθμητους άλλους συντελεστές τις ψυχολογίας. Κάποιες φορές η βασική αιτία διενέργειας απάτης εκτιμάται πως είναι το προσωπικό προνόμιο που πιθανόν να έχει ένας εργαζόμενος από την κατάχρηση ενός μεγάλου χρηματικού ποσού. Αυτό, δείχνει πως απέχει αρκετά από την πραγματικότητα. Η πίεση που μπορεί να ασκείται από τα ανώτατα στελέχη της εταιρείας στους υπαλλήλους αυξάνει τον κίνδυνο της απώλειας της δουλειάς τους, ως εκ τούτου των μελλοντικών εισοδημάτων τους συνιστώντας ταυτόχρονα έναυσμα των υπαλλήλων για τη διεξαγωγή της απάτης (Caramanis, 1998).

Τα προβλήματα που υπάρχουν στην εταιρική διακυβέρνηση, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου, αποκεντρωμένη διοίκηση, η συγκέντρωση δύναμης σε ένα μόνο άτομο, η συχνή ανανέωση προσωπικού, η έλλειψη ηθικής καθοδήγησης και ηγεσίας όπως και πρακτικές ατιμωρησίας δίνουν τη δυνατότητα σε μοχθηρά στελέχη να προβούν σε παράτυπες ενέργειες. Παραδείγματος χάριν οι εταιρείες σε εποχές κρίσης επιχειρούν να ελαττώσουν το κόστος τους μέσω απολύσεων ή περικοπών προσωπικού, αυτό έχει ως συνέπεια τον μη ικανοποιητικό διαχωρισμό δικαιοδοσιών των υπαλλήλων της εταιρίας, κάτι που συνάδει με ενδεχόμενη εμφάνιση αδυναμιών στα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου (Πάστρα, 2003).

Ο εξορθολογισμός συνιστά βασικό στοιχείο στα πιο πολλά παραδείγματα απάτης. Αφορά καθορισμένη στάση, χαρακτήρα ή σύνολο ηθικών αξιών που επιτρέπουν σε ένα ή περισσότερα άτομα να διαπράξουν συνειδητά και εσκεμμένα μια ανέντιμη πράξη, ή για μια κατάσταση όπου τα άτομα μπορούν να δικαιολογήσουν/ εκλογικεύσουν τη διάπραξη μιας ανέντιμης ενέργειας. Οι πιο πολλές απάτες αυξάνονται εν μέσω οικονομικής ύφεσης λόγω της ικανότητας των στελεχών να αιτιολογούν όλα τα είδη απάτης σαν απόλυτα λογικά και να δίνουν μια εύλογη εξήγηση για κάθε είδος απάτης (Barton & Simko, 2002).

Ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισης της απάτης είναι η πρόληψή της. Κατά τον WeNs (2004), η πρόληψη της απάτης είναι πιο βιώσιμη τακτική, συνυπολογίζοντας πως είναι συχνά δυσχερές να ανακτηθούν οι απώλειες της

απάτης από την ώρα που θα εντοπιστεί. Στο χώρο της πρόληψης της απάτης έχουν γίνει καίριες προσπάθειες, έχουν αναπτυχθεί ποικίλοι μηχανισμοί, πολλά μέτρα και τακτικές προτείνονται στην διεθνή βιβλιογραφία, για να αποτραπούν φαινόμενα απάτης στους φορείς (Albrecht & Albrecht, 2003).

Όμως, είναι αλήθεια πως η πρόληψη της απάτης αποσκοπεί στη μείωση της απάτης σε έναν εύλογο βαθμό, αφού η ολοκληρωμένη απαλοιφή των περιπτώσεων απάτης δεν είναι επιτεύξιμη, οποιαδήποτε μέτρα και αν παρθούν από τις εταιρείες. Με έναν συνδυασμό μέτρων πρόληψης και εντοπισμού μπορεί να ελαττωθεί στο ελάχιστο το ρίσκο της απάτης (Naer, 1993).

Οι Tiscini και Di Donato (2006) επισημαίνουν τα βασικά στοιχεία των μηχανισμών πρόληψης της λογιστικής απάτης (Altman, 1968):

- Εταιρική διακυβέρνηση σε εγρήγορση
- Κώδικας επιχειρηματικής στάσης
- Ικανοποιητική και αποτελεσματική διάθρωση και λειτουργία εσωτερικού ελέγχου
- Αποτελεσματικός εξωτερικός έλεγχος

Μεγάλη σημασία δίνεται στους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελέγχους, που συνδέονται στενά με τα συστήματα εταιρικής διακυβέρνησης και θα πρέπει να έχουν κύριο ρόλο και στην ανίχνευση κάθε είδους λογιστικής απάτης (Easterwood, 1998).

Οι Murphy και Dacin (2011) διευρύνουν ένα πεδίο που καθορίζει τρία ψυχολογικά μονοπάτια για την απάτη, το οποίο υποστηρίζεται από αρκετές εκδοχές αναφορικά με την ηθική διαίσθηση, τον εξορθολογισμό και τον ρόλο που διαδραματίζει η αρνητική επίδραση. Το πλαίσιο τους βασίζεται στο Τρίγωνο της Απάτης. Θεωρούν πως τα άτομα έρχονται αντιμέτωπα με την "ευκαιρία" και το "κίνητρο/πίεση", υφίστανται τρία ψυχολογικά μονοπάτια προς την απάτη, που είναι εντός της "συμπεριφοράς/εκλογίκευσης" (Gigenti & Hedley, 2011):

1. έλλειψη συναίσθησης/ευαισθητοποίησης, 2. διαίσθηση συνδυασμό με εκλογίκευση και

3. στοχασμός. Αυτό το πεδίο είναι για την πρόβλεψη μελλοντικής παράτυπης συμπεριφοράς και μπορεί να αποτελέσει το θεωρητικό πλαίσιο για τη διερεύνηση ποικίλων παρεμβάσεων που στοχεύουν στην πρόληψη της απάτης (Colvin, 2002).

Οι εταιρείες πρέπει να αναπτύσσουν προγράμματα πρόληψης της λογιστικής απάτης, να θεσπίζουν τις σωστές πολιτικές και διατυπώσεις, να τις κοινοποιούν σε όλους όσους σχετίζονται με την εταιρεία, να ζητούν πλήρη τήρηση σε αυτές, και πρόσκαιρα να τις αξιολογούν ως προς την αποτελεσματικότητά τους όσον αφορά την αποτροπή και τον εντοπισμό της λογιστικής απάτης. Τα προγράμματα πρόληψης της λογιστικής απάτης πρέπει να εφαρμόζονται και να επιβάλλονται από μια ομάδα που θα αποτελείται από εσωτερικούς επιθεωρητές, ανθρώπινο επιτελείο της εταιρείας, δικηγόρους κλπ, και να αποσαφηνίζεται ευκρινώς πως οι πολιτικές και οι διατυπώσεις πρόληψης της απάτης ισχύουν για όλους του υπαλλήλους, συμπεριλαμβανομένων των διοικητικών στελεχών (Caramanis, 1998).

Το τελευταίο καιρό διαβάζουμε συχνότερα για περιπτώσεις λογιστικής απάτης μέσω της αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων, ιδίως στις Η.Π.Α (υποθέσεις Enron, Andersen, WorldCom κ.α.). Το ζήτημα είναι πολύ μεγάλο διότι εμπλέκονται εκτός από τα στελέχη της εταιρείας που αλλοιώνει εμπλέκονται και εταιρείες ορκωτών λογιστών. Η αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων αναφέρεται στον εσκεμμένο χειρισμό στοιχείων, όπως η αύξηση στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή μείωση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών αποσκοπώντας να εκπληρωθεί το προσδοκώμενο αποτέλεσμα (Γρηγοράκος, 2005).

Οι χειρισμοί αυτοί έχουν σαν απόρροια τη σημαντική αλλοίωση της σωστής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων. Η έννοια παραποίηση αναφέρεται σε εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή πιο πολλά άτομα της διοίκησης, των υπαλλήλων ή τρίτους που έχουν σαν επακόλουθο την ψεύτικη επίδειξη των οικονομικών καταστάσεων (Altman, 1968).

2.3 Εταιρικά σκάνδαλα

Enron

Ένα από τα πιο γνωστά σκάνδαλα στις αρχές του 21^{ου} αιώνα είναι εκείνο της ενεργειακής επιχείρησης Enron. Το σκάνδαλο της εν λόγω εταιρείας είχε μεγάλη οικονομικοπολιτική επιρροή στην Αμερικανική οικονομία και κοινωνία δημιουργώντας τριγμό στις βάσεις της (Ζοπουνίδης & Γαγάνης, 2004).

Το 1985 συγκροτήθηκε η Enron έπειτα από την ομοσπονδιακή απελευθέρωση των αγωγών φυσικού αερίου, από τη συνένωση του Houston Natural Gas και της InterNorth, επιχειρήσεις με φυσικό αέριο. Όταν ξεκίνησε η συνένωση, στην Enron δημιουργείται ένα πολύ μεγάλο χρέος. Απόρροια του χρέους ήταν οι δυο επιχειρήσεις να μην έχουν πια τα μόνα δικαιώματα στους αγωγούς της. Για να επιβιώσει, η επιχείρηση έπρεπε να αποφασίσει μια καινούρια και πρωτοποριακή επιχειρηματική τακτική για να παράγει κέρδη και αυξήσεις στα ταμεία της (Παπαστάθης, 2003).

Ο Kenneth Lay, Διευθύνων Σύμβουλος τότε της επιχείρησης, προσέλαβε την επιχείρηση McKinsey & Company, μια επιχείρηση όπου οι σύμβουλοί της θα βοηθούσαν στην ανάπτυξη της προαναφερόμενης επιχειρηματικής τακτικής της Enron. Έπειτα όρισε έναν σύμβουλο τον Jeffrey Skilling ο οποίος είχε εμπειρία στον τραπεζικό κλάδο και διαχείρισης ενεργητικού και παθητικού. Ο Jeffrey Skilling εισηγήθηκε μια πρωτοποριακή λύση όπου προέβλεπε (Caramanis, 1998):

- την πίστωση μετρητών της Enron και
- τα κέρδη της εταιρείας να αποταμιεύονται σε μια «τράπεζα φυσικού αερίου» που θα δημιουργούσαν.

Η Enron μέσα από την τράπεζα φυσικού αερίου θα αγόραζε φυσικό αέριο από ένα δίκτυο προμηθευτών και θα πουλούσε σε ένα δίκτυο καταναλωτών. Χάρη στην McKinsey & Company, η εταιρεία δημιούργησε ένα νέο προϊόν και ένα νέο πρότυπο για την βιομηχανία και για την παραγωγή ενέργειας (Naser, 1993).

Ο Jeffrey Skilling ξεκίνησε να μεταβάλλει την κουλτούρα της Enron για να συνταιριάζει με εμπορική επιχείρηση. Το 1990 ο Jeffrey Skilling προσέλαβε τον Andrew Fastow, έναν 29χρονο από την Kellogg MBA. Ο Andrew Fastow κινήθηκε με γρήγορους ρυθμούς και έγινε αρχηγός στις Οικονομικές υπηρεσίες της επιχείρησης το 1998. Επομένως, ο Jeffrey Skilling επιτηρούσε την κατασκευή των τεράστιων εμπορικών δοσοληψιών της επιχείρησης και ο Andrew Fastow επέβαλε την επιχορήγησή της με όλο και πιο πολύπλοκα μέσα (Easterwood, 1998).

Όσο η υπόληψη της Enron αυξανόταν, το εσωτερικό της εταιρείας έδειχνε να παίρνει ένα πιο σκούρο τόνο. Είχε συγκροτηθεί μια επιτροπή αξιολόγησης όπου έκρινε άτεγκτα και σκληρά τους υπαλλήλους με βάση τις ικανότητες, τις δεξιότητες και την παραγωγικότητά τους. Μολοταύτα, στους υπαλλήλους και στους συνεργάτες της επιχείρησης ξεκίνησε να γεννιέται μία αίσθηση πως το μοναδικό αληθινό μέτρο για τις επιδόσεις τους ήταν το ποσό των κερδών που θα μπορούσαν να παράγουν (Altman, 1968).

Κατά σύμπτωση, εκείνο το διάστημα, η οικονομία των ΗΠΑ την εποχή της δεκαετίας του 1990 είχε την πιο μεγάλη αγορά μεγαλοεπιχειρηματιών και επενδυτών ιστορικά. Η εταιρική ηγεσία της Enron, εξαιρουμένου τον Kenneth Lay, ήδη απαρτίζεται από νέους ανθρώπους στην πλειοψηφία της (Green, 2004).

Κι άλλες επενδυτικές δυνατότητες συνέθεταν τη διάδοση της επιχείρησης οπουδήποτε, συμπεριλαμβανομένων των αγορών συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης ενέργειας. Συνεπώς η Wall Street ζήτησε διψήφιο ρυθμό ανάπτυξης από σχεδόν κάθε επιχείρηση, και η Enron αποφάσισε να παραδώσει εκείνα που ήθελε η Wall Street (Schwartz, 2003).

Η Enron, τον Οκτώβριο του 1999, συγκρότησε την Enron Online (EOL). Η EOL, ήταν μια υπηρεσία δοσοληψιών από το διαδίκτυο. Η υπηρεσία αυτή ήταν σπουδαία λόγω ότι (Hamilton, 2006):

- Η Enron ήταν ο αντισυμβαλλόμενος σε κάθε δοσοληψία που πραγματοποιείται στην πλατφόρμα. Οι έμποροι έλαβαν σημαντικά στοιχεία σε αληθινό χρόνο.

➤ Η Enron ήταν ο πελάτης ή ο πωλητής σε κάθε δοσοληψία δίνοντας την αίσθηση πως EOL παρέχει ένα σίγουρο περιβάλλον δοσοληψιών στην ενεργειακή κοινότητα. Η EOL το 2000 ήταν σε 24ωρη λειτουργία, διαχειριζόταν 335 δισεκατομμύρια δολάρια στις online δοσοληψίες των κύριων προϊόντων.

Το καλοκαίρι του 2000 τα αποθέματα της Enron ανήλθαν στα πιο υψηλά επίπεδα όλων των εποχών και η επιχείρηση εκτιμήθηκε ως μια από τις πιο θαυμαστές και πρωτοποριακές επιχειρήσεις παγκοσμίως (Φίλιος, 2003).

Η Enron λόγω ωφελιμισμού συγκρότησε υπεράκτιες επιχειρήσεις. Ειδικότερα 3.500 θυγατρικές. Οι υπεράκτιες επιχειρήσεις την εξυπηρετούσαν σε κάποιες διατυπώσεις της επιχείρησης που είναι οι κάτωθι (Κάνζος, 2001):

- Μεταφορά προβληματικών περιουσιακών στοιχείων που είχαν χάσει την αξία τους.
- Μεταφορά των καθκόντων της.
- Μεταφορά των δικαιωμάτων των μετοχών.
- Για οικονομικές δοσοληψίες. Με τις ανωτέρω δράσεις η Enron πέτυχε να μην πληρώνει τον φορολογικό ελεγκτικό μηχανισμό των Η.Π.Α και με τη συνδρομή των επιθεωρητών και των λογιστών της επιχείρησης να εμφανίζει ψεύτικα δεδομένα στους μετόχους και στον κόσμο. Η τιμή της μετοχής να ανέρχεται στα \$84,87.

Ο Jeffrey Skilling, εφαρμόζοντας τις ιδιότητες των off-shore επιχειρήσεων, δημιούργησε έναν έξυπνο τρόπο κυκλικής μεταφοράς των ζημιολόγων και προβληματικών δεδομένων, ώστε η εταιρεία να εμφανίζει μόνο κέρδη. Το καλοκαίρι του 2001 ο Jeffrey Skilling έφυγε από την επιχείρηση και ανήγγειλε πως η αξία της είχε ξεκινήσει να πέφτει (Γρηγοράκος, 2005).

Η αξία της Enron στο χρηματιστήριο καταρράχισε. Το 2001, η Enron ανήγγειλε πως τα οικονομικά αποτελέσματα το διάστημα 1997-2000 δεν ήταν σωστά και έπρεπε να διαμορφωθούν εκ νέου. Τα κέρδη της ελαττώθηκαν κατά 23%

και οι υποχρεώσεις αυξήθηκαν κατά 6%. Απόρροια αυτών ήταν και η μείωση των μεριδίων των μετόχων της από τα κέρδη (Κουλούρης, 2003).

Η διοίκηση της επιχείρησης είχε την πεποίθηση πως οι απώλειες οφείλονταν ως επί το πλείστον σε επενδυτικές ζημιές. Στα μέσα του Οκτωβρίου ο Fastow φανέρωσε στην Enron πως έπειτα από συμφωνίες του όταν διαχειριζόταν off-shore επιχειρήσεις κέρδισε \$30 δισεκατομμύρια. Την ίδια μέρα η S.E.C ανήγγειλε πως εξετάζει αρκετά ύποπτα ζητήματα με τα οποία έχει σχέση η Enron (Δρακοπούλου, 2003).

Η Securities and Exchange Commission είναι μια δημόσια υπηρεσία των Η.Π.Α που αποσκοπεί στην άνοδο στην παραγωγικότητά της, επωφελούμενη τις δυνατότητες που δημιουργήθηκαν από την απελευθέρωση της αγοράς εργασίας στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μολονότι είχε αρκετούς αγωγούς ενέργειας, η Enron είχε και επαγγελματικές δοσοληψίες σχετικά με το φυσικό αέριο και τη μετάδοση ηλεκτρικής ενέργειας. Πέτυχε, εντός δεκαπέντε χρόνων, να μετατραπεί σε μια από τις πιο ισχυρές ενεργειακές εταιρείες παγκοσμίως, με 21.000 υπαλλήλους και έσοδα άνω των 100 δισεκατομμυρίων δολαρίων (Γκίκας, 1997).

Το σκάνδαλο της Enron είναι σκάνδαλο οικονομικής φύσης που προβλήθηκε το 2001. Έπειτα από μια ακολουθία αποκαλύψεων σχετικά με αμφιλεγόμενες λογιστικές πρακτικές που δημιουργήθηκαν κατά τη δεκαετία του 1990, η Enron βρέθηκε στα πρόθυρα της πτώχευσης το Νοέμβριο του 2001 και χρεοκόπησε στις 2/12/2001. Όσο το σκάνδαλο ερχόταν στο φως, οι μετοχές της Enron σημείωσαν κατακόρυφη πτώση από τα \$ 90,00 για κάθε μετοχή σε λιγότερο από 50 cent για κάθε μετοχή. Κι ενώ η εταιρεία ήταν ανάμεσα στις blue chip, αυτή η αιφνίδια τροπή είχε μεγάλη επίδραση στην αγορά (Κωνσταντινίδης, 2004).

Οι μακρόχρονες επαφές, ανταλλαγές πληροφοριών και επιλύσεις προβλημάτων ανάμεσα σε επιθεωρητές, λογιστών και διοίκησης, μπορεί να δημιουργήσουν οικειότητα, άξια να επηρεάσει την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται. Αρκετοί από τους εργαζόμενους της Enron δούλευαν πριν για την Arthur Andersen, ενώ ταυτόχρονα οι ελεγκτές διατηρούσαν μόνιμα γραφεία μέσα

στο κεντρικό κτήριο της Enron, καθώς εκτός από τις συμβουλευτικές υπηρεσίες και τον εξωτερικό έλεγχο, τους είχε ανατεθεί και ο εσωτερικός έλεγχος (Colvin, 2002).

Όπως επισημαίνει ένας πρώην εσωτερικός λογιστής της Enron , ο Kevin Jolly, "Θεωρούσαμε πως ήταν εργαζόμενοι της Enron. Περπατούσαν και μιλούσαν όπως εμείς". Δημιουργείται οπότε η ερώτηση: "Ποιες ήταν οι ενέργειες της ελεγκτικής επιτροπής του διοικητικού συμβουλίου για να μπει τέλος σε αυτό το χάος;" Δείχνει πως τα μέλη της έχασαν την αυτονομία τους ούτως ώστε να διατηρήσουν τους τεράστιους μισθούς τους, που για ορισμένους υπέρβαιναν τα 300.000 δολάρια σε μετρητά και μετοχές (Sterling, 2002).

Έτσι είχε δημιουργηθεί ισχυρό αντικίνητρο στο να ασκήσουν επί της ουσίας έλεγχο στη διοίκηση, που τους αποζημίωνε αφειδώς. Η USA Today³ ανέφερε πως με τόσα πολλά λεφτά να διακυβεύονται, οποιοσδήποτε θα δίσταζε να προβάλλει θέματα. Έβγαλαν το πόρισμα τελικά πως οι λογιστές αφιερώνουν πιο πολύ χρόνο στο σκίσιμο εντύπων και στην αλλοίωση λογιστικών εγγράφων, παρά στην υπηρεσία των αναγκών πληροφόρησης του κόσμου (Φίλιος, 2003).

Η διοίκηση της εταιρείας κατέγραφε έσοδα σαν απόρροια συμφωνιών με εταιρείες που ήταν υπό την πλήρη ιδιοκτησία της Enron με σκοπό τη φαινομενική αύξηση των εσόδων και των κερδών και παράλληλα την απόκρυψη χρεών και ζημιών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της, το οποίο σε συνδυασμό με τις συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ των μελών είχαν ως αποτέλεσμα τη χρεοκοπία της εταιρείας (Γκίκας, 1997).

Όσον αφορά την εν λόγω υπόθεση εξαπάτησης, τα λογιστικά ελεγκτικά θέματα που χρησιμοποιήθηκαν από την εταιρεία για την αλλοίωση των οικονομικών δεδομένων της είναι τα ακόλουθα (Σακκάς, 2005):

- Η οικονομική πολιτική της εταιρείας επέτρεπε την απόκρυψη ζημιών και χρεών από τους επενδυτές της.
- Η πολιτική της εταιρείας σχετικά με τις επενδύσεις σε μη συγχωνευμένες εταιρείες (SPEs) ενώ πράγματι αφορούσε εταιρείες που ήταν υπό την κατοχή της, κάτι που φανέρωνε αυξημένες δοσοληψίες.

- Η πρακτική αναγνώριση εσόδων, κατά την οποία καταχωρούνταν ως τρέχοντα έσοδα αμοιβές υπηρεσιών επόμενων χρόνων όπως και έσοδα μελλοντικών συμβάσεων.
- Αποτελέσματα από εμπορικές επενδύσεις, που δε στηρίζονταν σε αληθινές ενέργειες.
- Η πολιτική της εταιρείας σχετικά με το απόθεμά της.
- Αναληθείς αποκαλύψεις εμπορικών δοσοληψιών.

Τα όσα δραματικά επακολούθησαν είναι λίγο ως πολύ αναμενόμενα. Η Arthur Andersen, η πέμπτη πιο μεγάλη ελεγκτική εταιρεία της Αμερικής, με 85.000 εργαζομένους σε όλο τον κόσμο, έχασε την άδεια λειτουργίας στο Τέξας, έμεινε δίχως πελάτες και υποχρεώθηκε να κλείσει, έπειτα από την καταδίκη της για την παρεμπόδιση της δικαιοσύνης, στις 15/6/2002, λόγω ότι κατέστρεψε τους φακέλους ελέγχων της Enron (Παπαδόπουλος, 1985).

Το σκάνδαλο της Enron έχει χρησιμοποιηθεί σε ποικίλα κείμενα ανά περιόδους, σαν ιδιαίτερο παράδειγμα με μη αξιόπιστες αναρτήσεις πληροφοριών και δίχως ηθικούς φραγμούς στην στάση της διοίκησης όπως και άλλων μετόχων. Ο ρόλος της ελεγκτικής επιχείρησης ήταν αρκετά καταλυτικός (Altman, 1968).

Η εταιρεία Arthur Andersen είχε καθιερωθεί ως ο εξωτερικός ελεγκτής της Enron και είχε κατηγορηθεί πως επέβαλε ελαστικά ελεγκτικά υποδείγματα στο διάστημα της επιθεώρησης. Η Arthur Andersen εξαιτίας της διένεξης συμφερόντων που ανέκυπταν αποκόμιζε από την Enron απολαβές που είχαν γνωμοδοτικό ύφος. Το 2000 η ελεγκτική επιχείρηση είχε 25 εκατ. δολάρια σε ελεγκτικές απολαβές και 27 εκατ. δολάρια σε γνωμοδοτικές απολαβές. Η Enron για την αλλοίωση των οικονομικών της δεδομένων χρησιμοποίησε ποικίλα λογιστικά και ελεγκτικά ζητήματα, όπου τα κάλυψε η ελεγκτική επιχείρηση στην Έκθεση Ελέγχου. Τα ζητήματα αυτά ήταν τα κάτωθι (Σακκάς, 2005):

- Η πολιτική της εταιρείας στο αντικείμενο των επενδύσεων στις μη συγκερασμένες εταιρείες μολονότι στην πραγματικότητα ήταν εταιρείες όπου ήταν υπό την κατοχή της. Έτσι παρουσίαζε αυξημένες δοσοληψίες.

- Η οικονομική πολιτική της εταιρείας όπου εις γνώσης της επέτρεψε τη συγκάλυψη ζημιών και χρεών της από επενδυτές οι οποίοι είχαν ενδιαφέρον για να επενδύσουν.
- Τα αποτελέσματα από τις εμπορικές επενδύσεις όπου βασίζονταν σε ψεύτικες και αληθινές ενέργειες.
- Η πολιτική της εταιρείας σε ότι είχε να κάνει με το απόθεμά της.
- Η πρακτική με την οποία αναγνώριζε τα εισοδήματά της, καταχωρούσε ως τρέχοντα εισοδήματα τις απολαβές υπηρεσιών επόμενων ετών όπως και τα εισοδήματα από συμβόλαια στο μέλλον. Η Arthur Andersen μετά που ξεκίνησε το σκάνδαλο της Enron κατηγορήθηκε για παράλειψη καθηκόντων και για απάτη τόσο από τον τύπο και τις αναρτήσεις όσο και από την Κεφαλαιαγορά των Ηνωμένων Πολιτειών, όπου και της έκανε μήνυση με υπερβολικές χρηματικές αποζημιώσεις. Η υπόληψη της ελεγκτικής εταιρείας είχε ήδη υποστεί πλήγμα μη αναστρέψιμα.

Σαν φυσική απόρροια ήταν πως στην προσπάθεια της να χειριστεί τις αγωγές από όσους είχαν θιχτεί, η επιχείρηση από τους 113.000 εργαζομένους που απασχολούσε παγκοσμίως έμεινε να απασχολεί μόνο 200 υπαλλήλους στο Σικάγο όπου έδρευε. Η Arthur Andersen -μια από τις πέντε μεγάλες ελεγκτικές επιχειρήσεις (Big Five) με διεθνή υπόληψη- συμπέρανε ότι για να πετύχει μια ελεγκτική επιχείρηση μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα όπως και μεγάλη επιτυχία θα πρέπει να έχει μια στέρεα και ηθική επιχειρηματική βάση (Γρηγοράκος, 2005).

WorldCom

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περίπτωση της επιχείρησης WorldCom. Η ιστορία της, σε συνδυασμό με την ιστορία και των εταιρειών που εξαγόρασε και συγχωνεύτηκε δείχνουν την επίδραση που είχε η χρεοκοπία της στον κλάδο τηλεπικοινωνιών. Ήταν εκείνη που στην ουσία ώθησε τα αρμόδια όργανα σε κανονιστικές μεταβολές και στη θέσπιση νόμων, σπάζοντας έτσι το μονοπώλιο που

είχε η WorldCom, στον εν λόγω κλάδο. Η WorldCom ήταν η δεύτερη πιο μεγάλη εταιρεία των ΗΠΑ (Green, 2004).

Η ονομασία WorldCom το απέκτησε το 1995, έπειτα από τη συγχώνευση των εταιρειών Long Distance Discount Service και Advanced Companies Inc. Το Νοέμβριο του 1997, η WorldCom και η MCI Communications προχώρησαν στη μεγαλύτερη, προσωρινά, συγχώνευση για τις ΗΠΑ και χρησιμοποίησαν την ονομασία της MCI WorldCom (Berkowitz, 2002).

Στις 5/10/1999 η Sprint Corporation και η MCI WorldCom ανακοίνωσαν την 129 δισεκατομμυρίων δολαρίων συμφωνία συγκερασμού ανάμεσα στις δύο εταιρείες. Σε περίπτωση που η συμφωνία ολοκληρωνόταν, θα ήταν η πιο μεγάλη εταιρική συγχώνευση ιστορικά και θα έβαζε τη WorldCom μπροστά από την AT & T ως τη μεγαλύτερη εταιρεία επικοινωνιών στις Ηνωμένες Πολιτείες. Όμως, η συμφωνία δεν υλοποιήθηκε λόγω της πίεσης από το Υπουργείο Δικαιοσύνης των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τους φόβους τους για τη δημιουργία μονοπωλίου. Άρα, στις 13/7/2002, το διοικητικό συμβούλιο της MCI WorldCom ανήγγειλε την παύση της συμφωνίας, ενώ μετέπειτα άλλαξε το όνομα της εταιρείας σε WorldCom (Ζοπουνίδης κ.α., 2002).

Το καλοκαίρι του 2002, στο διάστημα ενός εσωτερικού ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της εταιρείας, ανακαλύφθηκε λάθος αξίας 3,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Έπειτα από τριάντα μέρες, κοινοποιήθηκε η υποβολή της εταιρείας σε πτώχευση, αφού έγινε γνωστό πως το 1999 έως το Μάιο του 2002 τα διοικητικά στελέχη της εταιρείας χρησιμοποιούσαν απατηλές λογιστικές μεθόδους για να καλύψουν την πτωτική οικονομική της κατάσταση και να επιδείξουν μια ψεύτικη εικόνα, για να ανεβάσουν την τιμή της μετοχής της (Easterwood, 1998).

Η εν λόγω απάτη διενεργήθηκε αποκρύπτοντας τις οικονομικές καταστάσεις τα έσοδα που είχαν σχέση με τις άλλες εταιρείες τηλεπικοινωνίας κεφαλαιοποιώντας αυτά τα κόστη, δηλαδή θεωρώντας τα ως έσοδα κεφαλαιοποίησης αντί να τα θεωρήσουν λειτουργικά εισοδήματα και βελτιώνοντας τα έσοδα με μη προσδιορισμένα εταιρικά εισοδήματα. Μέχρι τα τέλη του 2003

εκτιμάται ότι τα περιουσιακά στοιχεία της είχαν αυξηθεί κατά 11.000.000.000 δολάρια. Η εταιρεία που είχε αναλάβει τον οικονομικό έλεγχο της WorldCom κατά την διάρκεια που πραγματοποιήθηκαν οι ατασθαλίες ήταν η Arthur Andersen (Κουλούρης, 2003).

Εν τέλει, η WorldCom τροποποίησε την ονομασία της σε MCI όπου λειτουργεί στις μέρες μας ενώ, μέχρι στιγμής είναι σε εκκρεμότητα πληρωμές σε αρκετούς δανειστές και υπαλλήλους. Το τελευταίο κομμάτι που συμπληρώνει την ιστορία, έχει να κάνει με την περίπτωση της εξαγοράς της MCI από μια άλλη εταιρεία τηλεπικοινωνιών, τη Verizon η οποία έχει καταθέσει επίσημη πρόταση αξίας 7,6 δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Ωστόσο η συμφωνία συγχώνευσης κόλλησε στο γεγονός ότι το διοικητικό συμβούλιο της MCI βρισκόταν σε συζητήσεις με μια άλλη εταιρεία, τη Qwest, για τη μεταξύ τους συγχώνευση. Τελικά προτιμήθηκε η προσφορά της Verizon εξαιτίας της οικονομικής σταθερότητας που παρουσίαζε, με αποτέλεσμα την ενσωμάτωση της σε αυτήν με το όνομα Verizon Business (Γρηγοράκος, 2005).

Η θεωρητική προσέγγιση της εργασίας στηρίζεται στον τρόπο μελέτης και ανάλυσης των κύριων στοιχείων όπως προαναφέρθηκε και στην εισαγωγή ο κύριος πυλώνας δράσης είναι Altman, 1968):

- Δεοντολογία
- Ήθος
- Απάτη

Στο πεδίο της εμπειρικής προσέγγισης της εργασίας δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο με πυλώνα δράσης (Ballas, 1999):

- Γνώση λογιστικής δεοντολογίας
- Η ηθική στο πεδίο οικονομικού ελέγχου
- Τάσεις και απόψεις των λογιστών προς την διαφθορά
- Σχέση με τη ΔΥΟ
- Επαφή με τους πελάτες

Όπως σημειώνεται πως και στους δυο πυλώνες θεωρητικό – πρακτικό επιχειρήσαμε να αλληλοσυνδέσουμε την εκδοχή με την πράξη για να καταφέρουμε να έχουμε αξιόπιστα, σαφή και ασφαλή πορίσματα (Colvin, 2002).

Εν κατακλείδι η εκδοχή που χρησιμοποιεί η εργασία προσπαθεί να αποδείξει κάποια από τα κυριότερα στοιχεία που μελετά το εμπειρικό μέρος. Αυτά τα δεδομένα είναι φυσικά ο ρόλος της λογιστικής δεοντολογίας. Η αναλυτική διερεύνηση των κύριων στοιχείων της λογιστικής δεοντολογίας συνδέεται με τη δομή του ερωτηματολογίου, σύμφωνα με τη σχέση της θεωρητικής βάσης μιας εμπειρικής μελέτης. Έτσι θα εξεταστεί το ζήτημα της εργασίας και θα εξεταστεί τι γίνεται πρακτικά (Caramanis, 1998).

Ασπίς Πρόνοια

Ο κλάδος των Ασφαλειών είναι στενά συνδεδεμένος με τις βιοτικές ανάγκες ενός οργανισμού. Οι βιοτικές ανάγκες ενός οργανισμού ταξινομούνται στις Προσδιορισμένες όπως είναι η διατροφή και η στέγη και στις Απροσδιόριστες όπως τα ατυχήματα, οι αρρώστιες, οι φυσικές καταστροφές κλπ. (Φίλιος, 2003).

Τις καθορισμένες ανάγκες του ένας οργανισμός μπορεί να τις καλύπτει με το να βγάζει εισοδήματα, να προσαρμόζει τα έξοδά του με βάση τα παραγόμενα εισοδήματα και με τον δανεισμό. Σε ενδεχόμενο που η διαφορά μεταξύ των εσόδων και των δαπανών ενός οργανισμού, για ένα χρονικό διάστημα, είναι μεγαλύτερη του μηδενός τότε εκείνο που ανακύπτει ονομάζεται απόθεμα. Σε περίπτωση που το απόθεμα αυτό συσσωρευτεί έχουμε την αποθεματοποίηση (Πάστρα, 2003).

Οι ακαθόριστες ανάγκες του οργανισμού είναι κίνδυνος, που απειλεί την υπόστασή του. Ο λόγος είναι πως η επέλευση των αναγκών αυτών δεν είναι αναμενόμενη σχετικά με το μέγεθος αλλά και τον χρόνο εκδήλωσής τους. Ο οργανισμός για να αμυνθεί έναντι του εν λόγω κινδύνου χρησιμοποιεί την αποθεματοποίηση όπως και την συνεισφορά του κοινωνικού συνόλου (Ballas, 1999).

Η συνεισφορά του κοινωνικού συνόλου μπορεί να παρουσιάζεται είτε με το είδος της κοινωνικής προσφοράς η οποία είναι κατ' επιλογή, είτε με την ασφάλιση η οποία είναι θεσπισμένη (Κάντζος, 2001).

Η Ασφάλιση προσδιορίζεται σαν μηχανισμός όπου, μεταβάλλει τις μη καθορισμένες ανάγκες ενός φορέα σε καθορισμένες. Η Ασφάλιση διενεργείται με συμφωνία ανάμεσα στον ανάδοχο και τον φορέα. Η συγκεκριμένη συμφωνία ορίζει (Ζοπουνίδης & Γαγάνης, 2004):

- Η μορφή του κινδύνου που απειλεί τον φορέα.
- Τα καθήκοντα που έχει ο ανάδοχος της Ασφάλισης έναντι του φορέα σε ενδεχόμενο επέλευσης του κινδύνου.
- Την απολαβή του αναδόχου για την υπηρεσία αυτή.
- Το χρονικό διάστημα της συμφωνίας. Ανάδοχος της Ασφάλισης πιθανόν να είναι είτε ο Κρατικός Τομέας (Κοινωνική Ασφάλιση) είτε ο Ιδιωτικός Τομέας (Ασφαλιστικές Εταιρείες) ή και οι δύο.

Η σύμπραξη του Κρατικού και Ιδιωτικού κλάδου της οικονομίας ορίζεται από τη θέσπιση νόμων κάθε κράτους (Γκίκας, 1997).

Ο ασφαλιστικός οργανισμός πρέπει να μπορεί να ανταπεξέλθει στο κύριο καθήκον του. Αυτό το καθήκον είναι η προοπτική πληρωμής των αποζημιώσεων στους δικαιούχους. Λόγω ότι η αποζημίωση προκύπτει από ένα τυχαίο περιστατικό συνιστά ένα ακαθόριστο περιστατικό για τον ασφαλιστικό φορέα (Caramanis, 1998).

Ο μηχανισμός με τον οποίο ο Ασφαλιστικός οργανισμός μπορεί να αντιδράσει στην απροσδιοριστία αυτή είναι η αποθεματοποίηση. Το μέγεθος του αποθέματος ενός ασφαλιστικού φορέα πρέπει να είναι αντίστοιχο του μεγέθους του κινδύνου και του ενδεχομένου επέλευσης αυτού έναντι του οποίου θα κληθεί να αντιδράσει. Επομένως ο Ασφαλιστικός φορέας έχει την υποχρέωση να διατηρεί απόθεμα αντίστοιχο του μεγέθους των ρίσκων που έχει προβληθεί και του είδους των κινδύνων εκείνων (Παπαδόπουλος, 1985).

Γίνεται πια ευκρινές πως, το ασφαλιστικό προϊόν (Χατζηπαύλου, 2004):

- Παραδίδεται στον αγοραστή, διαρκώς και για μεγάλη χρονική περίοδο, έπειτα από την αποπληρωμή του.
- Δεν υφίσταται εμπράγματη διασφάλιση που να διασφαλίζει στον αγοραστή την ομαλή παράδοση το προϊόντος σε όλη τη χρονική περίοδο.
- Η μόνη εγγύηση είναι η Φερεγγυότητα της Ασφαλιστικής εταιρείας.

Όμως ο αγοραστής δεν μπορεί (θεσμικά και λειτουργικά) να επιθεωρήσει ο ίδιος την Φερεγγυότητα των ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Στο όνομα του αγοραστή τον ρόλο του επιθεωρητή των Ασφαλιστικών φορέων επωμίζονται οι χώρες για τις επιχειρήσεις εθνικού επιπέδου και οι επιχειρήσεις αξιολόγησης για τις πολυεθνικές. Είναι εμφανή τα ζητήματα τα οποία δημιουργούνται για τον αγοραστή όταν (Κουλούρης, 2003):

- Ο ελεγχόμενος και ο ελεγκτής είναι το ίδιο πρόσωπο (π.χ. κρατικοί φορείς ασφάλισης).
- Ο επιθεωρητής είναι διεφθαρμένος.
- Η πολιτεία δε διασφαλίζει το Ασφαλιστικό προϊόν (εν αντιθέσει με τις Τραπεζικές καταθέσεις).

Το Corruption Perceptions Index 2012 (Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς 2012) που ανήγγειλε η Διεθνής Διαφάνεια εκτιμά το επίπεδο διαφθοράς του δημόσιου κλάδου σε 176 κράτη. Κατά την αξιολόγηση αυτή το Ελληνικό κράτος είναι στην 94η θέση με την Κολομβία και την Ινδία. Το Ελληνικό κράτος ασφαλίσει αναγκαστικά όλα τα άτομα που εργάζονται στο κράτος μας όπως και τις οικογένειές τους. Στον κάτωθι πίνακα φαίνεται ο κίνδυνος και ο οργανισμός που τον καλύπτει (Σακκάς, 2005):

Η πολιτεία ασφαλίσει και την αγροτική παραγωγή και το ζωικό κεφάλαιο σε βάρος ολέθριων περιστατικών (ΕΛΓΑ). Το emphaticό ύφος της ασφάλισης από το Ελληνικό κράτος δημιουργεί κατάσταση μονοπωλίου. Η κατάσταση αυτή με τίποτα δεν μπορεί να διασφαλίσει στους ασφαλισμένους, πως εκείνοι χαίρουν, το καλύτερο P/E (Easterwood, 1998).

Το κράτος κατέχοντας το 85% της αγοράς ο Ιδιωτικός κλάδος αρκείται στο εναπομείναν τμήμα που απαρτίζεται ως επί το πλείστον από τον Κλάδο των ζημιών (αμάξια, σκάφη αναψυχής, ακίνητα κ.ά.) και τον Κλάδο των ανθρώπων (Νοσοκομειακή, Συνταξιοδοτική κλπ). Εδώ το Ελληνικό κράτος κινητοποιείται με ανταγωνισμό ως προς τον Ιδιωτικό κλάδο με Ασφαλιστικές επιχειρήσεις τις οποίες επιθεωρεί (Εθνική Ασφαλιστική κ.ά.) και έπειτα ασφαλίζοντας τον ίδιο, τον εαυτό του (700.000 κρατικά οχήματα, τραίνα κ.ά.) (Γρηγοράκος, 2005).

Έτσι αφομοιώνει επιπροσθέτως ένα 5% της αγοράς. Το 10% της αγοράς που έχει μείνει καλούνται να μοιραστούν 30 Ιδιωτικές Ασφαλιστικές επιχειρήσεις. Συνυπολογίζοντας πως ο πιο μεγάλος πελάτης των Εταιρειών αυτών είναι ο ευρύτερος Δημόσιος τομέας (ΝΠΔΔ, ΔΕΚΟ κλπ) είναι εμφανές πως ο ετατισμός ήταν σε επίπεδα σοβιετικής οικονομίας (Πρωτοψάλτης, 1999).

Ο δριμύς ετατισμός και ο χρηματισμός του Ελληνικού κράτους δεν ήταν απαραίτητα κακό για τις Ιδιωτικές Ασφαλιστικές επιχειρήσεις. Αυτό το κατεστημένο ήταν αποδεκτό από τις Ιδιωτικές Ασφαλιστικές επιχειρήσεις λόγω ότι (Ζοπουνίδης κ.ά., 2002):

- Ενεργούσε αποτρεπτικά έναντι της ανταγωνιστικότητας από το εξωτερικό.
- Επέτρεπε τον παράτυπο πλουτισμό μέσα από τη διαφθορά με την πολιτεία.

Εν αντιθέσει με τις τράπεζες, το κράτος μας μετρά 59 χρεωκοπίες Ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Αυτές οι χρεωκοπίες έχουν αφήσει 120.753 υποθέσεις σε εκκρεμότητα αξίας 540.000.000 ευρώ. Τα ανωτέρω δεδομένα κατατέθηκαν στο κοινοβούλιο τον Δεκέμβριο του 2012. Είναι εμφανές πως αυτά τα λεφτά (540.000.000 ευρώ) θα ανακύψουν από επιπρόσθετο κούρεμα των προσόδων των Ελλήνων πολιτών (Κουλούρης, 2003).

Πρέπει να τονιστεί πως, τη μόνη ευθύνη της επιθεώρησης της Φερεγγυότητας των Ιδιωτικών Ασφαλιστικών Εταιρειών στην Ελλάδα, έχει το Ελληνικό κράτος. Αναρωτώμενοι «γιατί τόσες πολλές χρεωκοπίες Ασφαλιστικών

επιχειρήσεων» μία είναι η απάντηση: Η χρεωκοπία ασφαλιστικής επιχείρησης συνεπιφέρει κέρδος. Αυτό το κέρδος πηγάζει από σκληρό ανακαταμερισμό πλούτου (Barton & Simko, 2002).

Ο πλούτος μετακινείται από τους ασφαλισμένους στους μετόχους (ή/και σε αυτούς που άσκησαν πλημμελή επιθεώρηση). Η απάντηση στην ερώτηση «πόσο είναι το κέρδος της χρεωκοπίας μίας ιδιωτικής Ασφαλιστικής επιχείρησης» είναι: Το κέρδος είναι τα Οφέλη εκτός τις Απώλειες (Δρακοπούλου, 2003).

Είναι ξεκάθαρο πως όσο πιο μεγάλη είναι η υπερεκτίμηση του Αποθεματικού μίας επιχείρησης ασφαλειών τόσο πιο πολύ η χρεωκοπίας της γίνεται προσοδοφόρα. Με το Ελληνικό κράτος στο ρόλο του εγγυητή είναι εμφανές πως η χρεωκοπία μπορεί να έχει έναυσμα το κέρδος (Altman, 1968).

Το παράδειγμα της Ασπίς Πρόνοια, είναι τυπικό, και είναι μία από τις 59 χρεωκοπίες Ασφαλιστικών επιχειρήσεων που έχουν γίνει έως τώρα στην χώρα μας. Αυτό το παράδειγμα, απόσπασε μεγάλη προβολή, επειδή το χαρτοφυλάκιο Ασφαλειών ζωής, Συνταξιοδοτικών και Επενδυτικών προϊόντων (unit linked κά) ήταν αρκετά μεγάλο (227.000 συμβόλαια). Τα άτομα που έχασαν σπουδαία περιουσιακά τους στοιχεία ξεπερνούν τις 150.000, κάτι που καθιστά το σκάνδαλο αντίστοιχο εκείνο του Χρηματιστηρίου (Colvin, 2002).

Ο ιστότοπος του insurance daily εξακριβώνει η εταιρεία πως το 2006 υπήρξε αύξηση στην εμπορική της αξία από το ποσό των 123.096.664 ευρώ στο ποσό των 217.817.000 ευρώ και το 2007 στο ποσό των 331.896.000 ευρώ (Κωνσταντινίδης, 2004).

Δεν υπάρχει δικαιολογία για μία μεγάλη αύξηση της εμπορικής αξίας της επιχείρησης ανά έτος και τούτο επειδή η επιχείρηση δεν αύξανε τα ίδια κεφάλαια της (δεν έδειχνε κέρδη) αλλά η παραγωγή στα ασφάλιστρα του κλάδου ζωής ήταν χαμηλή και δεν είχε σημαντική αύξηση αλλά τα ασφάλιστρα που αυξάνονταν ήταν των ευρύτερων κλάδων και ιδίως του τομέα των αυτοκίνητων που δε βγάζουν κέρδος για την εταιρία. Η εταιρία για να καταργηθούν οι συμφωνίες που της όριζε η εποπτική αρχή και για να καλύψει την ασφαλιστική τοποθέτηση αύξησε μέσα στο

2007 την αξία των ακινήτων στο ποσό των 86.039.225,91 από 66.515.048,92 ευρώ (Nasar, 1993).

Εντός της χρονιάς η εταιρία και για να καλυτερέψει τα ίδια κεφάλαια της και να καλύψει τις ζημιές της επανεκτίμησε την αξία των ακινήτων και την όρισε στο ποσό των 102.503.025,97€. Ακόμη η επιχείρηση αύξησε τους «οφειλέτες ασφαλιστρων που έχουν λήξει» στο ποσό των 22.609.565,36 μη ματαιώνοντας τα ασφάλιστρα που οφείλονταν πέραν του διμήνου (Beattie et al, 1994).

Στο ποσό αυτό υφίσταται και το μη διαγραφέν ποσό ασφαλιστρων της περιόδου 1989-2004 σχεδόν 14.000/000 ευρώ το οποίο μέχρι και την 31/12/2009 δεν είχε σβηστεί από τα βιβλία της επιχείρησης. Εκείνο που ξαφνιάζει είναι πως η Διεύθυνση Ασφ. Επιχ. & Αναλογιστικής του Υπουργείου Ανάπτυξης μολοντί είχε αρκετά βάσιμη χρονική περίοδο δεν έκανε από τις 27/4/2007 έως και 19/12/2007 (στο επόμενο οχτάμηνο) καμία έννομη πράξη (Φίλιος, 2003).

Ο Παύλος Ψωμιάδης (πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της Ασπίς Πρόνοια) πηγαίνει στην ΕΠΕΙΑ (Εποπτεία Ιδιωτικών Ασφαλίσεων) και προς κάλυψη των απαιτούμενων ποσών για τέσσερις από τις πέντε επιχειρήσεις του υποβάλλει πιστωτική επιστολή αξίας 550.000.000 ευρώ της τράπεζας HSBC, όπου έπειτα από έλεγχο της Τράπεζας της Ελλάδος εξακριβώθηκε πως δεν είναι γνήσια. Από τα προαναφερόμενα είναι ξεκάθαρο πως το ζήτημα Ασπίς Πρόνοια ήταν μία κοινότοπη περίπτωση ατοπήματος του ελεγκτικού μηχανισμού του Υπουργείου Ανάπτυξης. Κατά πόσον το ατόπημα ήταν εσκεμμένο θα εξακριβωθεί από τη Δικαιοσύνη (Παπαδόπουλος, 1985).

Parmalat

Η Parmalat συγκροτήθηκε τη δεκαετία του 1960 στην Πάρμα της Ιταλίας και πολύ γρήγορα έγινε περίπτωση επιτυχίας. Ο θεμελιωτής της, Καλλίστο Τάντσι, είναι υπεύθυνος για αυτή την επιτυχία, λόγω της οξύνειάς του και των επιχορηγήσεων της Ε.Ο.Κ. Από το 1974, η επιχείρηση απέκτησε παγκόσμια οντότητα, δημιουργώντας θυγατρικές πρωτίστως στη Βραζιλία και έπειτα στον Ισημερινό και

την Βενεζουέλα. Την ίδια στιγμή, ανέπτυξε εταιρείες σε κράτη που προσέφεραν διευκολύνσεις στους φόρους (Μάλτα, Αυστρία, Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Νησιά Μαν κλπ) και μετέπειτα έστησε εγκαταστάσεις σε κάθε είδος "φορολογικό παράδεισο" (Ολλανδικές Αντίλλες, Παρθένες Νήσοι, Νήσοι Κέυμαν κá) (Ζοπουνίδης κá., 2002).

Σε διάστημα 25 ετών διαφημίστηκε σε ένα από τα πιο πετυχημένα μοντέλα της φιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης. Το 1990 που η Parmalat εισέλθει στο χρηματιστήριο, ήταν στην 7^η θέση σε μέγεθος ιταλικές βιομηχανίες και την πρώτη θέση σε όλο τον κόσμο στην αγορά γάλακτος μακράς διάρκειας. Σε παραπάνω από 30 κράτη είχε επεκταθεί και ο αριθμός των υπαλλήλων που απασχολούσε ανερχόταν στους 37.000. Το 2002 τα έσοδά της ήταν στα 7,5 δισ. ευρώ (Δρακοπούλου, 2003).

Αυτό το ποσό είναι πιο μεγάλο από το ΑΕΠ κρατών όπως η Βολιβία, η Παραγουάη ή η Σενεγάλη. Με αυτή την επιτυχία ο Τάντσι έγινε πρόεδρος του συνδέσμου ιταλικών βιομηχανιών, της Confindustria. Έπειτα μολονότι έκανε την αξία της μετοχής της επιχείρησης μια από τις πιο ισχυρές στο χρηματιστήριο του Μιλάνου, απέκτησε τον τίτλο του πιο πετυχημένου βιομήχανου (Altman, 1968).

Έως τότε τα πράγματα προχωρούσαν όπως τα οργάνωναν για την Parmalat. Αλλά στις 11/11/2003 που οι επιθεωρητές της επιχείρησης ξεκίνησαν να ψάχνουν μια επένδυση που έκανε ύψους 500.000.000 ευρώ στην επενδυτική επιχείρηση Epiricum, η οποία έδρευε στα Νησιά Κέυμαν. Η Standard & Poors κατάλαβε την κατάσταση και υποτίμησε αμέσως τη μετοχή της επιχείρησης (Naser, 1993).

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς όταν αντιλήφθηκε την υποτίμηση της αξίας της μετοχής της επιχείρησης αντέδρασε άμεσα και ζήτησε διευκρινήσεις. Ταυτόχρονα, συγκέντρωσε τη διαχείριση της επιχείρησης αποσκοπώντας να αποσαφηνιστεί ο τρόπος με τον οποίο οργάνωνε να ξεχρεώσει τα χρέη της που έληγαν στο τέλος του έτους (Barton & Simko, 2002).

Από την ώρα που η επιτροπή παρενέβη αυξήθηκαν οι φόβοι των επενδυτών και επισπεύτηκε η κατάρρευση της μετοχής. Η διοίκηση παρουσιάστηκε

συγκροτημένη και εξουμενιστική. Το γραφείο διοίκησης της επιχείρησης ανήγγειλε πως έχει 3,95 δισ. ευρώ σε μετρητά, κατατεθειμένα στο παράρτημα της Bank of America των Νησιών Κέυμαν (Γκίκας, 1997).

Για να τεκμηριώσει τα όσα ανήγγειλε, παρουσίασε ένα έγγραφο της τράπεζας, όπου επιβεβαίωνε την υπόσταση του εν λόγω ποσού. Η επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ηρέμησε και με αυτόν τον τρόπο κατευνάστηκαν και οι επενδυτές. Τον Δεκέμβριο η Bank of America γνωστοποίησε σε όλο τον κόσμο και κατέδωσε, πως το έντυπο το οποίο είχε παρουσιάσει η Parmalat για τα 3,95 δισ ευρώ ήταν ψεύτικο. Για τις αρχές ήταν εύκολο να επιβεβαιώσουν πως το πασίγνωστο έντυπο δεν ήταν παρά ένα ερασιτεχνικά σκαναρισμένο παλιόχαρτο. Η μετοχή «βούλιαξε» αμέσως. Περισσότεροι από 115.000 επενδυτές έχασαν τα λεφτά τους (Caramanis, 1998).

Δεν άργησε να έρθει στο φως πως τα χρέη της Parmalat υπέρβαιναν τα 14 δισ. ευρώ. Χρέη τα οποία "κουκουλώνονταν" για πολλά χρόνια με τρόπο ανάλογο με το σκάνδαλο της Enron. Ειδικότερα ένα πολύπλοκο δίκτυο offshore επιχειρήσεων, που η μια αναμιγνύονταν με την άλλη, φορτωνόταν χρέη και ζημιές, έτσι ώστε η μητρική επιχείρηση να παρουσιάζει αυξημένο θετικό αποτέλεσμα ως επακόλουθο να αυξάνει την αξία της στο χρηματιστήριο (Easterwood, 1998).

Οι λογιστές της Parmalat αποδείχθηκαν οξυδερκείς. Ενώ η καλοστημένη απάτη κρατούσε πολλά έτη, η ανίχνευσή της ήταν τόσο δυσχερής που ακόμη και την στιγμή που ξέσπασε το σκάνδαλο της επιχείρησης, η Deutsche Bank απέκτησε το 5,1% των μετοχών της Parmalat. Ακόμη και τα οικονομικά φύλλα που κυκλοφόρησαν την ημέρα που ξέσπασε το σκάνδαλο, πρότειναν την αγορά μετοχών της Parmalat σαν "strong buy" (Altman, 1968).

Εκτός από την διοίκηση της εταιρείας η οποία κατηγορήθηκε, στην ίδια κατάσταση βρέθηκαν μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες όπως οι περίφημες Grant Thornton και Deloitte & Touche αλλά και μεγάλες τράπεζες (όπως η Citigroup, η Morgan Stanley, η Bank of America και η Deutsche Bank) (Γρηγοράκος, 2005).

Οι ελεγκτικές εταιρείες καθώς και οι τράπεζες κατηγορήθηκαν για συμπαίγνια και χειραγώγηση των επενδυτών. Ακολούθως και έπειτα από όλα αυτά η υπόθεση έφτασε στα δικαστήρια. Την άνοιξη του 2011 εκδόθηκε η τελική ετυμηγορία η όπου προέβλεπε την φυλάκιση του Τάντσι για μια οκταετία. Το δικαστήριο αθώωσε τις 4 τράπεζες από οποιαδήποτε κατηγορία (Χατζηπαύλου, 2004).

Όταν πια είχε πτωχεύσει η Enron, οι νεοφιλελεύθεροι υπερθεμάτιζαν ότι στο νέο οικονομικό προσκλήνιο δεν θα υφίστατο πια θέσεις για επιχειρήσεις «μαϊμού». Επειδή το μάθημα της Enron θα ανάγκαζε όλο το σύστημα να τροποποιηθεί και να διορθωθεί. Φυσικά έπειτα από όλα όσα έγιναν με το ζήτημα Parmalat διαπίστωσε πως όλα αυτά ήταν ψέματα αφού κανένα σύστημα δεν τροποποιήθηκε και καμία πρόληψη δεν υφίστατο σε ανάλογες περιστάσεις (Πρωτοψάλτης, 1999).

Οι ομοιότητες του σκανδάλου αυτού και του σκανδάλου ENRON ήταν πολυπληθείς. Οι αντιπαραβολές του σκανδάλου της Parmalat με εκείνο της αμερικάνικης επιχείρησης φυσικού αερίου της Enron δεν παύουν με τις ευθύνες, τις οποίες φέρουν ενδεχομένως οι ορκωτοί λογιστές. Μεταξύ των κοινών σημείων που ανιχνεύονται, συμπεριλαμβάνεται και το γεγονός πως τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων τους δεν ενεργούσαν με αυτονομία. Παραδείγματος χάριν, στην Parmalat το διοικητικό συμβούλιο περιέχει μεγάλο αριθμό μελών της οικογένειας Τάντσι, όπου επιθεωρεί το μεγάλο μερίδιο του 51% της Parmalat (Πάστρα, 2003).

Οι καταχρήσεις κεφαλαίων από την Parmalat συνεχίστηκαν και ανιχνεύτηκαν έπειτα από μία διετία τουλάχιστον. Κάτι που κέντρισε την περιέργεια είναι πως το πολύ μεγάλο οικονομικό έγκλημα που διαπράχθηκε με ιδιαίτερα απλό τρόπο, αφού κανένας, ούτε και οι ορκωτοί λογιστές, δε σκέφτηκε να υποβάλλει το ερώτημα: «Καλά, μία επιχείρηση που παρουσιάζει τόσα διαθέσιμα κεφάλαια και μετρητό, για ποιο λόγο χρειάζεται να δανείζεται;» Η απόκριση θα ήταν απλή: επειδή χρειάζεται ρευστό. Ύστερα το μετέπειτα ερώτημα θα έπρεπε να είναι: Για ποιο λόγο χρειάζεται ρευστό (Κάντζος, 2001);

Εάν είχαν απαντηθεί νωρίτερα αυτές οι ερωτήσεις πολλά πράγματα θα είχαν αποσοβηθεί. Αφού αφορά ερωτήματα, που θα έπρεπε να έχουν υποβληθεί και σε

άλλες περιστάσεις, ακόμη και σε σκάνδαλα που έχουν ξεσπάσει σε κράτη πολύ πιο μακρινά από την Ιταλία. Αφορά πάραυτα και ερωτήματα, τα οποία ουδέποτε διενεργήθηκαν. Σήμερα οι ειδήμονες τονίζουν πως ο κίνδυνος είναι υπαρκτός, όχι μόνο στην Ιταλία, να θεσπιστούν βιαστικές και ταχύρυθμες διευθετήσεις, οι οποίες ξεκάθαρα θα αφήσουν αρκετά κενά που θα μπορούν να τα εκμεταλλευτούν μελλοντικά (Σακκάς, 2005).

Έως τη χρονιά του 1999, την ευθύνη του έλεγχου των οικονομικών δεδομένων της Parmalat την είχε η Grant Thornton. Αλλά τα τελευταία έτη, και εξαιτίας της αξίωσης που είχαν οι ιταλικοί νόμοι για την εναλλαγή ορκωτών λογιστών στις εταιρείες ανά τακτά χρονικά διαστήματα, την Grant Thornton την αντικατέστησε η Deloitte & Touche. Η Deloitte & Touche ήταν μία από τις πέντε μεγαλύτερες επιχειρήσεις του κλάδου διεθνώς (Big Five). Αλλά αυτή η αλλαγή των ορκωτών λογιστών δείχνει πως δεν υλοποιήθηκε στην περίπτωση της Parmalat. Και τούτο, επειδή η Grant Thornton συνέχισε να επιθεωρεί τη θυγατρική της Parmalat Bonlat, έως τη στιγμή που η Bank of America ανήγγειλε το υποτιθέμενο έντυπό της, όπως προαναφέρθηκε, ήταν ανύπαρκτο (Colvin, 2002).

Η «απώλεια» η αυτού του κεφαλαίου λειτούργησε σαν αφορμή για την κατάρρευση της Parmalat. Η Grant Thornton, όπου συνιστά ένα διεθνές δίκτυο εταιρειών ορκωτών λογιστών, έβγαλε από την κατοχή της την επιχείρηση η οποία ήταν μέλος του δικτύου της στην Ιταλία. Εν τέλει, μερικά από τα στελέχη της έπρεπε να καταθέσουν σύμφωνα με την Εισαγγελία. Οι δημοσιοποιήσεις ακολουθούσαν η μία την άλλη στα λογιστικά βιβλία της επιχείρησης όπου η Deloitte & Touche έβρισκε μέχρι πριν λίγο πως ήταν όλα σε σειρά (Barton & Simko, 2002).

AIG

Η American International Group, Inc (AIG) είναι γνωστή και ως AIU Holdings, Inc.. Η AIG είναι μια αμερικανική ασφαλιστική επιχείρηση και εδρεύει στη Νέα Υόρκη στο American International Building και στο Λονδίνο στην Fenchurch Street. Η

AIG ήταν κάποια στιγμή η 18η πιο μεγάλη εισηγμένη εταιρεία σε όλο τον κόσμο, με βάση το Forbes 2008 Global 2000. Στο διάστημα 8/4/2004 - 22/9/2008 η επιχείρηση ήταν εισηγμένη στο Dow Jones Industrial Average. Το 1919, ο Cornelius Vander Starr έκανε έναν φορέα ασφάλισης στην Κίνα (Caramanis, 1998).

Ο Starr ήταν το πρώτο άτομο της Κίνας που πούλησε ασφάλιση στην χώρα και εξακολούθησε να το κάνει έως το 1949. Έπειτα απλό το 1949 η AIG αποσύρθηκε από την Κίνα. Ο Starr μετέφερε την έδρα της εταιρείας στη Νέα Υόρκη. Η επιχείρηση έπειτα από λίγο καιρό έκανε επεκτατικές κινήσεις είτε μέσα από θυγατρικές επιχειρήσεις είτε μέσα από άλλες αγορές σε περιοχές όπως Λατινική Αμερική, Ευρώπη, Μέση Ανατολή και Ασία (Ballas, 1999).

Ο Starr, το 1962, μετέφερε την διαχείριση της εταιρείας στις Η.Π.Α. στον R. Maurice "Hank" Greenberg. Ο Greenberg άλλαξε την ασφάλιση της εταιρείας από προσωπική σε υψηλού περιθωρίου εταιρική κάλυψη. Επικεντρώθηκε σε πωλήσεις μέσα από ανεξάρτητους ασφαλιστικούς μεσίτες. Έπειτα το 1968, ο Starr έχρισε τον Greenberg διάδοχό του. Το 1969 η επιχείρηση μπήκε στο χρηματιστήριο. Το 2005, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς με το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ και τον Γενικό Εισαγγελέα της Νέας Υόρκης διενέργησαν έρευνα για δόλους και έτσι έπρεπε να κάνουν έρευνα και στην AIG. Ο Greenberg αποχώρησε τον Φεβρουάριο του 2005 έπειτα από ένα σκάνδαλο. Πολεμά για αστικές χρεώσεις που ασκούνται εις βάρος του από τη Νέα Υόρκη (Φίλιος, 2003).

Όλα ξεκίνησαν όταν οι μελετητές έστρεψαν την προσοχή τους σε δύο ενέργειες σχετικά με την Berkshire Hathaway's (BRK) General Re Corp. Οι δοσοληψίες έφτασαν σε ένα δάνειο ύψους 500 εκατομμυρίων δολαρίων τα οποία τα παρουσιάζουν ως έσοδα ασφαλιστρών στα βιβλία τους. Αυτό συνέφερε την AIG αφού της επέτρεψε να ενισχύσει τα αποθεματικά της την ώρα που όλοι οι επενδυτές πίστευαν ότι ήταν αρκετά χαμηλά. Εδώ κάπου ανιχνεύτηκε το ζήτημα πως η επιχείρηση δεν είχε αναλάβει ουδέποτε τους κινδύνους οι οποίοι είχαν σχέση με την ανάληψη ασφάλισης (Δρακοπούλου, 2003).

Στις 30 Μαρτίου παραδέχτηκε πως τα έντυπα απόδειξης της ενέργειας δεν ήταν τα σωστά, οπότε δεν ήταν δυνατόν να θεωρηθούν σαν ασφάλιστρα. Έπειτα και

από την έρευνα του Γενικού Εισαγγελέα της Νέας Υόρκης της έβαλε ποινή ύψους 1,6 δισεκατομμυρίων δολαρίων και ποινική δίωξη σε κάποια από τα στελέχη της επιχείρησης. Από τότε τα προβλήματα της επιχείρησης είχαν οξυνθεί. Η επιχείρηση βρήκε από μόνη της κάποια προβληματικά μέρη που περικλείουν δοσοληψίες με τάχα αυτόνομες επιχειρήσεις που στην ουσία επιθεωρούνταν από την ίδια την επιχείρηση. Μελετητές ερεύνησαν πάνω από 60 δοσοληψίες όπου υπήρχαν υποψίες για λογιστικές παραποιήσεις. Ο Martin J. Sullivan διαδέχτηκε τον Greenberg σαν Διευθύνων Σύμβουλος. Ο Martin J. Sullivan άρχισε τη σταδιοδρομία του από την AIG το 1970 στο Λονδίνο σαν υπάλληλος. Τον Σεπτέμβριο του 2008 η επιχείρηση ανήγγειλε πως για να αυξήσει την ρευστότητα της έπρεπε να πουλήσει αεροσκάφη (Κουλούρης, 2003).

Η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής προσέλαβε τον Morgan Stanley για να δει εάν υφίστατο κίνδυνοι από την οικονομική αποτυχία της AIG. Ακόμη ζήτησε από ιδιωτικούς οργανισμούς να δώσουν βραχυπρόθεσμα δάνεια στην επιχείρηση. Ταυτόχρονα οι κανονιστικές αρχές επέτρεψαν στην επιχείρηση να δανειστεί 20 δις δολάρια από τις θυγατρικές επιχειρήσεις της. Τον Ιούνιο του 2008 είχαν αναρτηθεί οι οικονομικές απώλειες οι οποίες επέφεραν την πτώση της αξίας των μετοχών της στο χρηματιστήριο (Γκίκας, 1997).

Ο Robert B. Willumstad, πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της AIG, πήρε τη θέση του Sullivan αφού ο ίδιος παραιτήθηκε. Στα μέσα του Σεπτεμβρίου του 2008, η AIG βρέθηκε σε μια ύφεση ρευστότητας αφού είχε υποβαθμιστεί η πιστοληπτική της ικανότητα. Η εταιρεία έπειτα από τον εν λόγω εκφραλισμό έπρεπε να υποβάλλει εγγυήσεις. Οι τιμές των μετοχών περιορίστηκαν κατά 95% σε τιμή μόλις 1,25 δολάρια έπειτα από πολλές εβδομάδες που η πιο ψηλή τιμή της μετοχής είχε ανέλθει στα 70,13 δολάρια (Κάντζος, 2001).

Το πρώτο εξάμηνο της χρονιάς η επιχείρηση ανέφερε πάνω από 13,2 δισεκατομμύρια απώλειες και επομένως το ενδεχόμενο να υποβάλει αίτηση για προστασία χρεωκοπίας ήταν μεγάλη (Πάστρα, 2003).

Στις 16/9/2008 η Διοικητική επιτροπή της Federal Reserve Bank ανήγγειλε πως η τράπεζα είχε την άδεια να διευκολύνει την εταιρεία με πίστωση δύο ετών. Η διευκόλυνση αυτή προέβλεπε ότι θα μπορούσε η εταιρεία να δανειστεί μέχρι και 85 δις δολάρια για να αποφύγει την πτώση της. Η περιουσία της εταιρείας σε συνάρτηση με τις θυγατρικές εταιρείες και το απόθεμα τους, ήταν εκείνα που διασφάλισαν την αποπληρωμή του δάνειου. Το δάνειο είχε επιτόκιο 8,5% περισσότερο από το τρίμηνο Διατραπεζικό επιτόκιο δανεισμού του Λονδίνου (Σακκάς, 2005).

Η αμερικανική κυβέρνηση σε αντάλλαγμα για την πιστωτική διευκόλυνση έλαβε εγγυήσεις για την συμμετοχή στο κεφάλαιο της AIG κατά 79,9%, με το δικαίωμα να αναστείλει την καταβολή μερισμάτων στους μετόχους της εταιρείας. Ο Maurice Greenberg στις 17 Σεπτεμβρίου χαρακτήρισε την απαλλαγή με παραχώρηση ως εθνικοποίηση της AIG. Ο Edward M. Liddy αντικατέστησε τον Willumstad την ίδια μέρα διότι η ηγεσία των ΗΠΑ υποχρέωσε τον Willumstad να αφήσει τη θέση του (Γρηγοράκος, 2005).

Μολονότι συνέβαιναν αυτά η επιχείρηση λάμβανε μέρος σε γκαλά στην Καλιφόρνια με κόστος 444.000 δολάρια. Αυτό το ταξίδι ήταν μια επιβράβευση για εξαιρετικούς ασφαλιστικούς πράκτορες και είχε προγραμματιστεί πιο νωρίς. Η AIG, στις 22/9/2008, αφαιρέθηκε από τον Dow Jones Industrial Average. Σε κείμενό του το CNBC στις 30 Οκτωβρίου ανέφερε πως η AIG είχε δαπανήσει 90 δισεκατομμύρια δολάρια από τα 123 δισεκατομμύρια δολάρια τα οποία ήταν για δάνεια. Νωρίτερα από την επαναδιαπραγμάτευση με την ηγεσία των ΗΠΑ για να παρθούν κι άλλα μέτρα διάσωσης (για 40 δις δολάρια) το ABC News δήλωσε πως η ασφαλιστική εταιρεία ξόδεψε 343.000 δολάρια για άλλο ένα ταξίδι σε πλούσιο θέρετρο στην Αριζόνα (Παπαδάτου, 2005).

Μέσα στον Οκτώβριο η επιχείρηση πήρε ένα επιπρόσθετο δάνειο 37,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων το οποίο πήρε παράταση. Έως τις 24 Οκτωβρίου είχε δανειστεί 90,3 δισεκατομμύρια δολάρια από δάνεια έκτακτης ανάγκης, ενώ το ευρύτερο σύνολο των δανείων ανερχόταν στα 122,8 δις δολάρια. Το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ, στις 10/11/2008, ανήγγειλε την αγορά 40 δισεκατομμυρίων

δολαρίων σε προνομιούχες μετοχές της AIG. Η FRBNY ανέφερε πως είχε τροποποιηθεί η πιστωτική διευκόλυνση της 16ης Σεπτεμβρίου. Η επένδυση του Υπουργείου επέτρεπε τον περιορισμό του μεγέθους της, από 85 δισ. δολάρια σε 60 δισεκατομμύρια δολάρια. Η FRBNY έδωσε παράταση στη διάρκεια ζωής του δανείου από τρία σε πέντε έτη, και το επιτόκιο θα άλλαζε από 8,5% συν το τρίμηνο London Interbank Offered Rate για το σύνολο της πιστωτικής διευκόλυνσης, σε 3% συν LIBOR για τα κεφάλαια που προβλέπονται. Η AIG θα δημιουργούσε δύο εκτός ισολογισμού Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ) για να διατηρήσει τα περιουσιακά της στοιχεία (Green, 2004).

Η μία εταιρεία θα λειτουργούσε ως Residential Mortgage-Backed Securities Facility της AIG και η άλλη θα λειτουργούσε σαν Collateralized Debt Obligations Facility. Οι Ομοσπονδιακοί αξιωματούχοι δήλωσαν πως τα 40 δισεκατομμύρια δολάρια επένδυσης θα επέτρεπαν εν τέλει στην ηγεσία να ελαττώσει από 152 δις δολάρια σε 112 δισεκατομμύρια δολάρια για την AIG. Το Thomas More Law Center, στις 15/12/2008, έκανε αγωγή αναφέροντας πως προωθεί αντισυνταγματικά ισλαμικό νόμο (Σαρία) και θρησκεία αποσκοπώντας να προκαλέσει το Emergency Economic Stabilization Act of 2008. Η αγωγή υποβλήθηκε, επειδή η AIG παρέχει ασφαλιστικά σχέδια «Takaful», τα οποία αποφεύγουν τις επενδύσεις που είναι "μη-ισλαμικές". Η AIG, στις 2/3/2009, δήλωσε απώλειες ύψους \$ 61.7 δισεκατομμυρίων δολαρίων για τους τελευταίους τρεις μήνες του 2008 (Clikeman, 2009).

Αυτή ήταν η και μεγαλύτερη τριμηνιαία απώλεια στην εταιρική ιστορία έως τότε. Η αναγγελία των ζημιών επηρέασε τις δοσοληψίες το πρωί στην Ευρώπη και την Ασία και σημειώθηκαν σπουδαίες μειώσεις. Στις ΗΠΑ, ο δείκτης Dow Jones Industrial Average έπεσε κάτω από 7000 μονάδες. Έπειτα από τα νέα των απωλειών την άλλη μέρα που το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ είχε επαληθεύσει πως η AIG ήταν να πάρει επιπρόσθετα 30 δισεκατομμύρια δολάρια για ενίσχυση, πέρα από τα 150 δισεκατομμύρια δολάρια που είχε ήδη πάρει. Το Υπουργείο Οικονομικών σε αναφορές του είπε πως οι ζημίες στις ΗΠΑ και στην παγκόσμια οικονομία θα είναι μεγάλες εφόσον η εταιρεία καταρρεύσει (Sayles, 2006).

Η εισήγησή του προέβλεπε πως εάν στο μέλλον δεν υφίσταται καλύτερευση, θα επενδύσει πιο πολλά λεφτά στην επιχείρηση, αφού δεν μπορούν να πιστέψουν και να κατανοήσουν πως θα δε θα πετύχαινε (Παπαδόπουλος, 1985).

Η θέση της επιχείρησης αφού δεν ήταν μόνο εγχώρια ασφαλιστική εταιρεία, ώθησε τους υπαλλήλους να δείχνουν ότι η διάλυση της θα μπορούσε να είναι «καταστροφική» παγκοσμίως. Τα αποτελέσματα του τετάρτου τριμήνου έδειξαν ότι η εταιρεία είχε ζημιές περίπου 99,29 δισεκατομμύρια δολάρια στο σύνολο του 2008, με πέντε συνεχόμενα τρίμηνα ζημιών με εκτίμηση κόστους της επιχείρησης πάνω από 100 δισ. δολάρια. Η Wall Street χάνει δισεκατομμύρια και σχεδόν καταρρέει, παρασύροντας και την αμερικανική οικονομία. Τα ανώτατα στελέχη της επιχείρησης εξακολουθούν να παίρνουν υψηλά μόνους τα οποία πληρώνουν ουσιαστικά οι φορολογούμενοι, αφού η ηγεσία δίνει λεφτά από τα ομοσπονδιακά ταμεία για να σώσει την επιχείρηση (Κάντζος, 2001).

Τον Μάρτιο του 2009, η AIG ανήγγειλε πως θα πλήρωνε σε μόνους ανώτερων υπάλληλων περί τα 165 εκατομμύρια δολάρια. Τα συνολικά πριμ για όλη την οικονομική μονάδα μπορεί να αγγίξουν τα \$ 450 εκατ. ευρώ. Μολονότι τα μόνους για όλη την επιχείρηση θα μπορούσαν να ανέλθουν στα 1,2 δισεκατομμύρια δολάρια. Ο Barack Obama, ψήφισε υπέρ της διάσωσης AIG. Η αγανάκτηση των πολιτικών όπως και του κόσμου είναι αιτιολογημένη (Χατζηπαύλου, 2004).

Τα πριμ δίνονται για να μην χάσει η επιχείρηση τα στελέχη και τους πελάτες της. Για να μην χαθούν τα συμβόλαιά τους και να πληρώσει τις αποζημιώσεις. Το εάν τα στελέχη προσανατόλισαν στην πτώση της, δε διερευνάται (Κουλούρης, 2003).

Αυτό συμβαίνει στο παράδειγμα της αμερικανικής ασφαλιστικής AIG. Τα μόνους είναι κομμάτι των συμβάσεων των υπαλλήλων και η εταιρεία υποχρεούται νομικά να το πράξει. Για να μην απολυθούν οι συνάδελφοι των υπαλλήλων της εταιρείας ζητήθηκε από τους υπαλλήλους σε όλη τη χώρα να μειωθούν οι μισθοί τους και να δουλεύουν λιγότερες μέρες την εβδομάδα (Caramanis, 1998).

Πολιτικοί και από τις δύο μεριές του Κογκρέσου είχαν οργανωμένη αντίδραση για την οργανωμένη διάσωση της AIG. Σαν επακόλουθο της δημόσιας μανίας εξαιτίας των πληρωμών των εργαζομένων της, η AIG εκ νέου μεταφέρει τις δράσεις της στο πεδίο της AIG Holdings, Inc. (Φίλος, 2004).

Η μη κερδοσκοπική οργάνωση καταπολέμησης της κακής πίστης των ασφαλιστικών επιχειρήσεων (FBIC) ταξινόμησε την AIG στην 8^η θέση στη λίστα των κακών ασφαλιστικών σε μια αναδρομή 655 ομάδων ασφαλιστικών που απαρτίζεται από 3.693 ασφαλιστικές επιχειρήσεις. Σε μια έρευνα που διενεργήθηκε, πηγές ανέφεραν πως η κατάσταση στην AIG δεν είναι ίδια με εκείνη της Enron, μολονότι υφίσταντο αρκετές ατασθαλίες. Η ασφαλιστική επιχείρηση πουλάει πραγματικά προϊόντα και παράγει ουσιαστικά κέρδη (Altman, 1968).

Το εμπειριστατωμένο ατού είναι πως οι διαχειριστές πήγαν σε υπερβολικά μήκη για να εξομαλύνουν τις απολαβές και να ενισχύσουν την τιμή της μετοχής. Εφόσον αποσπαστεί από αυτές τις δολοπλοκίες, η AIG μπορεί να αποδειχθεί σε ένα τυπικό ασφαλιστή, με πολλές αυξομειώσεις απολαβών, και όχι ο ανώτερος ασφαλιστής που έδειχνε να είναι. Έχει ένα πολυειδές μίγμα εξαιρετικών ασφαλιστικών και χρηματοοικονομικών υπηρεσιών για τις εταιρείες. Επίσης, είναι μια διεθνή δύναμη με αρκετά ισχυρή πρόσβαση στις γρήγορα αναπτυσσόμενες αγορές της Ασίας, ειδικά την Κίνα (Δρακοπούλου, 2003).

Οι μετοχές της επιχείρησης δεν μπορούν πια να διεκδικούν το είδος της πριμοδότησης που είχαν στο διάστημα των ημερών της δόξας. Οι επενδυτές, που χάνουν περισσότερα από 40 δισεκατομμύρια δολάρια από το σκάνδαλο που δημιουργήθηκε, μπορεί να πρέπει να κάνουν συμβιβασμούς με το ότι η AIG είναι απλά μια κανονική ασφαλιστική - υφίστανται στην ίδια μεταβλητότητα όπως άλλοι. Αλλά αυτό είναι δίχως να συνυπολογιστεί στα επί της ουσίας εμπόδια που χειρίζεται η AIG (Ballas, 1999).

Η αλλαγή ενός πολιτισμού τόσο "κλειστού" και ριζωμένου όπως εκείνη που ο Greenberg έχτισε μέσα σε σαράντα χρόνια θα είναι ένα μεγαλειώδες έργο για κάθε Διευθύνων Σύμβουλο - και ίσως ένα αδύνατο ακόμα και για έναν αρχηγό που σφυρηλάτησε όλη τη σταδιοδρομία του εκεί, όπως έκανε Σάλιβαν. Επιπροσθέτως, η

έκταση της ευθύνης της επιχείρησης δεν είναι γνωστή. Ίσως να υφίστανται τεράστιες ποινές, θα μπορούσαν να είναι ακόμη πιο σημαντικές οι καταγγελίες. Οι επενδυτές μπορούν μόνο να προβλέψουν πόσο θα χτυπηθεί η AIG από εδώ και στο εξής (Κωνσταντινίδης, 2004).

Τράπεζα Πειραιώς

Τη χρονιά του 2012 μία από τις τράπεζες που απασχόλησαν τα ελληνικά και διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι η Τράπεζα Πειραιώς. Η Τράπεζα Πειραιώς ήταν κάτω από τον έλεγχο του κράτους έως το 1991 σαν θυγατρική της Εμπορικής. Ήτα μία μικρή και μη σημαντική τράπεζα για την οποία υφίσταντο σκεπτικισμός για το εάν θα μπορούσε να επιβιώσει με την πάροδο του χρόνου. Το 1991 η τράπεζα ιδιωτικοποιήθηκε με έναν καινοτόμο τρόπο για εκείνο το διάστημα. Δεν υφίστατο κάποιος μεγάλος στρατηγικός επενδυτής, τουναντίον ένα γκρουπ σχεδόν 100 επιχειρηματιών, μεταξύ των οποίων και η οικογένεια Φουρλή (IKEA, Intersport, Samsung), ο Βασιλάκης (Aegean Airlines) και ο Δασκαλόπουλος (Δέλτα), έγιναν μέτοχοι της τράπεζας (Sterling, 2002).

Η ιδέα ήταν σαφής, ένα γκρουπ επιχειρηματιών θα αποκτούσε ως μικρό αντίτιμο μία τραπεζική άδεια με λίγα μαγαζιά και θα μετέφεραν στην τράπεζα τις εργασίες των εταιρειών τους για να την μεγεθύνουν βαθμιαία. Αρχηγός της δοκιμής ήταν ο καθηγητής Οικονομετρίας στο Πάντειο Μιχ. Σάλλας (Verschoor, 2011).

Είχε στενή συνεργασία με τον Ανδρέα Παπανδρέου, επωμίστηκε ποικίλες θέσεις στην ηγεσία στη δεκαετία του 1980, όπως πρόεδρος της επιτροπής κεφαλαιαγοράς, γενικός γραμματέας του υπουργείου εμπορίου καθώς επίσης διετέλεσε και σαν διοικητής της ETBA. Δεν είχε να συνδράμει κεφάλαια στην τράπεζα, αλλά διετέλεσε πρόεδρος σύμφωνα με τις πολιτικές επαφές του. Η τράπεζα γιγαντώθηκε σταδιακά έπειτα από ποικίλες εξαγορές. Το χαρτοφυλάκιο δανείων της εκτιναύχθηκε από τα 4 δις ευρώ το 1998 στα 57 δις ευρώ το 2010 και ταυτόχρονα τροποποιήθηκε και η μετοχική της δομή. Ορισμένοι από τους πρώτους

μετόχους ρευστοποίησαν τις θέσεις τους, ενώ ο Μιχ. Σάλλας κάπως κατάφερε να προβληθεί σε βασικό μέτοχο της τράπεζας και να διατηρήσει την αρχηγική του θέση σαν πρόεδρος του ΔΣ (Naser, 1993).

Μολονότι ο κ. Σάλλας δεν είχε δική του περιουσία εκείνος και η οικογένειά του απέκτησαν μερίδιο της τράπεζας 6% και έγινε ο πιο μεγάλος της μέτοχος. Τον Απρίλιο του 2012 ξέσπασε το πρώτο σκάνδαλο όταν το πρακτορείο Ρόιτερ σε κείμενο το οποίο ανάρτησε φέρνει στο φως μία σειρά "σκοτεινών" δοσοληψιών όπου προχώρησαν επιχειρήσεις συμφερόντων της οικογένειας Σάλλα με την Τράπεζα Πειραιώς (Clikeman, 2009).

Ειδικότερα γίνεται μνεία σε περισσότερες από δέκα επιχειρήσεις διαχείρισης ακινήτων όπου υπαγόνταν ή και ήταν υπό τη διοίκηση των μελών της οικογένειας Σάλλα όπως και από πρώην υψηλόβαθμα στελέχη της τράπεζας, οι οποίες αγόραζαν επαγγελματικά ακίνητα σε χαμηλές τιμές παίρνοντας δανειοδοτήσεις από την Τράπεζα Πειραιώς υπερδιπλάσια της δηλωμένης αξίας του ακινήτου με μόνη εγγύηση το ακίνητο. Ακολούθως το ακίνητο δινόταν προς εκμίσθωση στην Τράπεζα Πειραιώς, η οποία το εκμεταλλευόταν ως παράρτημα (Girgenti & Hedley, 2011).

Σε κάποιες περιστάσεις μερικά από εν λόγω ακίνητα δόθηκαν επί πληρωμή στην τράπεζα. Οι πωλήσεις δεν έγιναν απευθείας από τις συγκεκριμένες εταιρείες στην τράπεζα. Αρχικά παραχωρήθηκαν σε τρίτα άτομα στην αντικειμενική τους αξία, για να μην είναι απαραίτητο οι επιχειρήσεις που διαχειρίζονται ακίνητα να πληρώσουν φόρο για την υπεραξία που αποκόμισαν για την πώληση (Caramanis, 1998).

Αυτοί οι τρίτοι σε ορισμένες περιστάσεις εξέφραζαν άγνοια για τη δοσοληψία κάτι που σημαίνει πως κάποιος χρησιμοποίησε μόνο τα στοιχεία τους σε συνεννόηση φυσικά και με το συμβολαιογράφο ο οποίος συναίνεσε να φέρει εις πέρας τη δοσοληψία. Πλην των ηθικών ζητημάτων των ανωτέρω δοσοληψιών υφίστανται και ποικίλα γενικά εμπόδια (Altman, 1968).

Οι κύριοι μέτοχοι και διοικητές Ανώνυμων Εταιριών, εισηγμένων στο Χρηματιστήριο, υποχρεούνται να γνωστοποιούν τις όποιες δοσοληψίες έχουν

εκείνοι ή τα μέλη της οικογένειάς τους με την επιχείρηση. Στην προκειμένη περίπτωση δεν υφίστατο ποτέ τέτοια γνωστοποίηση. Για τις εν λόγω αποκαλύψεις η τράπεζα δίχως να απαντήσει στις κατηγορίες του κειμένου, κινήθηκε δικαστικά κατά του Ρόιτερς ζητώντας μεγάλες αποζημιώσεις για συκοφαντία (Barton & Simko, 2002).

Στα μέσα του καλοκαιριού του 2012 το ίδιο πρακτορείο με καινούρια ανάρτησή του φέρνει στο φώς ένα αρκετά μεγαλύτερο σκάνδαλο όσον αφορά την Τράπεζα Πειραιώς. Από τα τέλη του 2010 ήταν εμφανές πως οι ελληνικές τράπεζες θα έπρεπε να κάνουν ανακεφαλαιοποίηση. Η αρχική επιλογή ήταν να παρέχουν τα απαραίτητα κεφάλαια οι μέτοχοι των τραπεζών και άλλοι επενδυτές (Πάστρα, 2003).

Εφόσον τα αναγκαία κεφάλαια δεν μαζεύονταν από την ελεύθερη αγορά θα μεσολαβασούσε το κράτος για να συμπληρώσει τα εκείνα που απαιτούνταν. Η τράπεζα Πειραιώς προέβη σε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου τον Ιανουάριο του 2011. Το κλίμα σκεπτικισμού προς τις ελληνικές τράπεζες ήταν μεγάλο. Μία πετυχημένη αύξηση κεφαλαίου θα σήμαινε τη φερεγγυότητα των αγορών στους χειρισμούς της τράπεζας. Και όντως η αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ήταν πετυχημένη, χρησιμοποιήθηκαν 800 εκατομμύρια ευρώ (Σακκάς, 2005).

Το ρεπορτάζ του Ρόιτερς φανερώνει πως η οικογένεια Σάλλα είχε συστήσει τρεις οφσόρ επιχειρήσεις στην Κύπρο όπου αποσκοπούσε στη συμμετοχή της αύξησης κεφαλαίου της Πειραιώς (Πρωτοψάλτης, 1999).

Αυτό δε θα ήταν θέμα από μόνο του εφόσον οι μέτοχοι των εν λόγω επιχειρήσεων είχαν συνδράμει και τα κεφάλαια για την αγορά των μετοχών. Αλλά λεφτά δεν υπήρχαν, οι εν λόγω επιχειρήσεις δανείστηκαν τα κεφάλαια που ήταν απαραίτητα, περισσότερα από 120 εκατομμύρια ευρώ, από μία άλλη τράπεζα τη Μαρφίν (Γκίκας, 1997).

Αυτή η ενέργεια μολοταύτα μας κάνει να αναλογιστούμε εφόσον αυτό επιτρέπεται. Η τράπεζα της Ελλάδος διατείνεται πως είναι και συναινούν μαζί της και οι τράπεζες της Σλοβακίας, του Λουξεμβούργου και της Ισπανίας. Αλλά όλες οι

άλλες τράπεζες της κεντρικής Ευρώπης εναντιώνονται. Διατυπώνουν την αντίληψη πως εφόσον μία τράπεζα προσφέρει δάνειο αποσκοπώντας στη συμμετοχή της αύξησης κεφαλαίου μίας άλλης τράπεζας, το ποσό αυτό του δανείου θα πρέπει να αποκοπεί από τα δικά της κεφάλαια (Πάστρα, 2003).

Εφόσον μία τέτοια πρακτική επιτρεπόταν και εάν τα λεφτά δημιουργούνται εντός του τραπεζικού συστήματος θα μπορούσε να ειπωθεί πως το να δημιουργούμε κεφάλαια μέσω δανείων και να αυξάνουμε το μετοχικό κεφάλαιο των τραπεζών όσο επιθυμούμε, ουσιαστικά δημιουργούνται τράπεζες όσο κεφαλαιακά ισχυρές επιθυμούμε. Εφόσον πάραυτα τα ανωτέρω είναι θεμιτά η ερώτηση που δημιουργείται είναι ποια τράπεζα θα έδινε τόσο εύκολα ένα δάνειο (Altman, 1968).

Όταν κάποιος ζητάει δάνειο η τράπεζα ψάχνει τα πάντα για εκείνον. Ζητάει εγγυήσεις, βάζει σε υποθήκη την ακίνητη περιουσία του δανειολήπτη, ερευνά το εισόδημά του, ακόμα και τις μελλοντικές προοπτικές του εισοδήματος του. Σε μία εταιρεία διερευνά τα πάγια δεδομένα της που μπορούν να μπουν υποθήκη, και αν και εκείνα δεν επαρκούν ψάχνει προσωπικές διαβεβαιώσεις από τους μετόχους. Ακόμη διερευνά την προοπτική της επένδυσης να δημιουργήσει κέρδη (Colvin, 2002).

Τι από όλα αυτά εν τέλει έκανε η Μαρφίν. Η απάντηση είναι πως δεν έκανε τίποτα. Αυτές οι εταιρίες εξυπηρετούν οφέλη της οικογένειας Σάλλα δεν διέθεταν πάγια για να υποθηκευτούν, δεν δόθηκαν προσωπικές διαβεβαιώσεις, οι προοπτικές κερδοφορίας της Πειραιώς, μετοχές της οποίας αγοράστηκαν με τα εν λόγω δάνεια, δεν υφίσταντο και δεν υπήρχε και προσδοκία αύξησης της αξίας των μετοχών (Naser, 1993).

Αν και οι εσωτερικοί επιθεωρητές της Μαρφίν διατύπωσαν την ανησυχία τους αναφορικά με την παροχή αυτών των δανείων και ειδικά σε μία περίοδο που και η ίδια η Μαρφίν δεν ήταν στην πιο καλή κατάσταση με την επάρκεια των κεφαλαίων της στα όρια. Ένα χρόνο και κάτι μήνες μετά τη χορήγηση του δανείου οι μετοχές της Πειραιώς έχουν πέσει από το 1 ευρώ στα 0,20 λεπτά. Τα δάνεια όπως φαίνεται και δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν (Goldwassr, 2010).

Η μοναδική εγγύηση έχει χάσει το 80 τοις εκατό της αξίας του και η Marfin δεν έχει καταχωρήσει αυτές τις ζημιές στον ισολογισμό της. Το συμπέρασμα που βγάζουμε από αυτό είναι ότι οι ελληνικές τράπεζες δρουν σαν κλειστό κύκλωμα δημιουργώντας χρήμα η μία για την άλλη έτσι ώστε να αποκτήσουν ξανά κεφαλαιακή επάρκεια. Εφόσον αυτό επιτρέπεται θα ήταν θεμιτό αφού τα κεφάλαια αυτά έδιναν ώθηση στην αγορά για να περάσει η ύφεση και να αυξηθούν εκ νέου οι τραπεζικές μετοχές (Green, 2004).

Αλλά από την ώρα που αυτό δεν συμβαίνει και η Marfin δεν υπαναχωρεί στα δάνεια, σαφώς για να μην βρεθεί με μετοχές της Πειραιώς στα χέρια της και υποχρεωθεί να σημειώσει τις ζημιές, υφίσταται θέμα. Ακόμη εάν κύριος μέτοχος ή διοικητής τραπεζικού ιδρύματος ή στενά του πρόσωπα έχουν δοσοληψίες με την τράπεζα ή προβαίνουν σε αύξηση του μεριδίου τους υποχρεούνται να γνωστοποιήσουν τις δοσοληψίες τους (Sayles, 2006).

Τέτοιου είδους γνωστοποίηση ουδέποτε έγινε. Πραγματικά ο Μιχ. Σάλλας δεν λαμβάνει μέρος σε καμία από τις προαναφερόμενες επιχειρήσεις, ούτε στις επιχειρήσεις διαχείρισης ακινήτων, ούτε στις όφσορ επιχειρήσεις, αλλά λαμβάνουν μέρος η σύζυγός του και τα παιδιά του (Σακκάς, 2005).

Άλλη μία αποσιώπηση η οποία αποκαλύπτεται είναι πως η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και η τράπεζα της Ελλάδος συναινούν πως ο νόμος δεν καθορίζει επακριβώς ποια μπορεί να είναι τα στενά πρόσωπα και δέχονται πως η σύζυγος και τα παιδιά του κ. Σάλλα δεν θεωρούνται κοντινά του πρόσωπα. Όλα αυτά έχουν δημιουργήσει μεγάλη συζήτηση στο εξωτερικό και δεν υπάρχει καμία αντίδραση από την πλευρά της Ελλάδας. Τα ΜΜΕ τηρούν σιγήν ιχθύος, οι ελεγκτικές αρχές παραμένουν ανενεργές, αφού και ο οικονομικός εισαγγελέας συνεχίζει να απουσιάζει (Πρωτοψάλτης, 1999).

Σκάνδαλο Κοσκωτά

Το σκάνδαλο Κοσκωτά σχετίζεται με ένα πολιτικό και οικονομικό σκάνδαλο όπου επικράτησε στο πολιτικό σκηνικό της Ελλάδας στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στην αρχή του 1990. Ταυτόχρονα σήμανε ως επί το πλείστον τη μάχη για τον έλεγχο των ΜΜΕ και των τραπεζών. Ο Γιώργος Κοσκωτάς ήταν το βασικό πρόσωπο του σκανδάλου (Γκίκας, 1997).

Γεννημένος το 1953 στον Ασπρόπυργο Αττικής, το 1970 φεύγει στην Αμερική με τον πατέρα του και τη μητέρα του. Όλος ο κόσμος τον θεωρούσε υπερδραστήριο και ευφυή άνθρωπο. Εντούτοις αυτή του την ενέργειά τη μετέφερε προς εσφαλμένη διόπτευση (Καζαντζής, 2006).

Τα μπερδέματά του άρχισαν όταν πήρε αποβολή από το Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης κατηγορώντας τον πως επιχειρούσε να δημιουργήσει ψευδή αντίγραφα γραμμάτων του Πανεπιστημίου. Δούλευε σαν ελαιοχρωματιστής όταν απέκτησε ψευδείς ταυτότητες για πολλούς εργαζομένους του τις οποίες χρησιμοποιούσε για να διεκδικήσει ασφάλιστρα και επιστροφές φόρων (Altman, 1968).

Το 1979 με την επιστροφή του στην Ελλάδα διετέλεσε Διευθυντής του Συναλλάγματος στην Τράπεζα Κρήτης. Έπειτα από μια πενταετία στα τέλη του 1984 όταν η τράπεζα Κρήτης παραχωρείται προς πώληση για 9 εκατομμυρία δολλάρια, ο Κοσκωτάς με παράδοξο τρόπο πετυχαίνει να την αγοράσει. Τότε, κανείς δεν ενδιαφέρθηκε από πού προήλθαν αυτά τα λεφτά (Caramanis, 1998).

Σιγά-σιγά ο Κοσκωτάς αυξάνει τη δύναμή του και έως τα 34 του χρόνια έχει στην κατοχή του την τράπεζα Κρήτης αλλά και την εκδοτική εταιρία «Γραμμή Α.Ε» όπου την αγόρασε το 1982 και περικλείει 3 εφημερίδες, 1 ραδιοφωνικό σταθμό και 5 περιοδικά. Το 1986 είχε επιχειρήσει να αγοράσει την Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδος, αλλά εξαιτίας αντιδράσεων από τον τύπο η ηγεσία δεν επέτρεψε εν τέλει την πώλησή της. Το 1987 προχώρησε στην αγορά από τον εφοπλιστή Σταύρο Νταϊφά της ΠΑΕ Ολυμπιακός (Easterwood, 1998).

Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ εκείνη την εποχή δεν άργησε να τονώσει τις επαφές της με τον ταχύτατα εξελισσόμενο επιχειρηματία. Οι καταθέσεις στην τράπεζα Κρήτης αυξήθηκαν ραγδαία με λεφτά των ΔΕΚΟ αξίας 13 δισεκατομμυρίων, μολονότι αρκετοί ανώτατοι αξιωματούχοι του ελληνικού δημοσίου ήταν και επίσημα συνάδελφοί του. Στο μεσοδιάστημα οι ευμενείς διευθετήσεις που διασφάλιζε για τους πελάτες του, μεγαλοποίησαν τις καταθέσεις στην τράπεζα Κρήτης στα 76,5 δισεκατομμύρια δραχμές (Barton & Simko, 2002).

Από την εκδοτική μεριά της «Γραμμή Α.Ε» είχε στήσει ένα τυποεκδοτικό μεγαθήριο όπου εξέδιδε μία ημερήσια εφημερίδα και 6 περιοδικά, ενώ εξαγόρασε Μένιου Κουτσόγιωργα αντιπροέδρου της ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ, όπου είχε άμεση σχέση με τον Κοσκωτά Ματζουράνη ο οποίος ήταν στενός συνάδελφος του Κοσκωτά. Μέσω του Μαντζουράνη, το φθινόπωρο του 1988, ανοίχτηκε ένας λογαριασμός τραπεζής στην Ελβετία στο όνομα του Κουτσόγιωργα και μερικές βδομάδες νωρίτερα διορίστηκε επίτροπος στην τράπεζα Κρήτης ο Ματζουράνης μεταφέροντας στον τραπεζικό λογαριασμό του Κουτσόγιωργα 1.200.000 δολάρια (Ballas, 1999).

Σύμφωνα με τον Ματζουράνη η κατάθεση έγινε σε συνεννόηση με τον Κουτσόγιωργα παρότι εκείνος εκτιμούσε πως δεν είχε ιδέα για το εν λόγω τραπεζικό έμβασμα και έπειτα από λίγες βδομάδες διέταξε να επιστραφεί όλο το ποσό στο λογαριασμό του Ματζουράνη κλείνοντας το λογαριασμό. Όταν η δικαιοσύνη κάλεσε τον Ματζουράνη δήλωσε πως τα λεφτά ήταν αντικείμενο δωροδοκίας σε σύγκριση με τον Ν. 1806/88 (Κουτσονόμος) που ψηφίστηκε τον Αύγουστο του 1988 και θα έδινε ορισμένα πλεονεκτήματα στον Κοσκωτά σχετικά με την επιθεώρηση της Τράπεζας Κρήτης (Naser, 1993).

Η κατάθεση του Ματζουράνη επέφερε ευμενή νομική μεταχείριση για τον ίδιο και σημαντικό πολιτικό χτύπημα για τον Κουτσόγιωργα. Ο κοντινός συμβουλάτορας του επόμενου πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Μητσοτάκη δηλώνει πως ο Ματζουράνης συναίνεσε να δώσει κατάθεση και στοιχεία κατά του Κουτσόγιωργα έπειτα από διαβούλευση μαζί του και με στελέχη της ΝΔ οι οποίοι

υπόσχονταν ευνοϊκή νομική μεταχείριση και απολαβή 20 εκατομμύρια δραχμές (Κουλούρης, 2003).

Ο Κουτσόγιωργας στο διάστημα της δίκης πίστευε πως ο Κουτσονόμος δεν είχε επιρροή στις ελεγκτικές προοπτικές της τράπεζας της Ελλάδος. Στο πεδίο της δίκης προβλήθηκε πως πρωταρχική ευθύνη για το σκάνδαλο της τράπεζας Κρήτης είχε η διοίκηση της τράπεζας της Ελλάδος όπου και δεν έκανε τους ελέγχους που χρειαζόνταν. Υπό το βάρος των διαρκών αποκαλύψεων το καλοκαίρι του 1988 ο εισαγγελέας εφετών Δημήτρης Τσεβάς ανακοίνωσε να ελεγθεί η τράπεζα Κρήτης (Φίλος, 2004).

Όταν δόθηκε η εντολή για τοποθέτηση πρόσκαιρου επιτρόπου και κατάργηση τραπεζικού απορρήτου ούτω ώστε να διενεργηθεί η έρευνα ο Μένιος Κουτσόγιωργας έφερε τροπολογία στο Κοινοβούλιο όπου άφηνε προνομιακά περιθώρια στον υπό εξέταση επιχειρηματία Γιώργο Κοσκωτά. Αφορά τον ονομαζόμενο «Κουτσονόμο» για τον οποίο όπως εμπεριστατωμένα βγήκε στο φως μετέπειτα το αντίτιμο ήταν η κατάθεση 2 εκατομμυρίων δολαρίων στο όνομα του Μένιου Κουτσόγιωργα σε Ελβετική τράπεζα. Αλλά δεν ήταν μονάχα αυτή η αποκάλυψη των ερευνών που συνέδραμε στο σκάνδαλο της τράπεζας Κρήτης (Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, 2003).

Βγήκε στην επιφάνεια επιπροσθέτως πως ο Κοσκωτάς είχε κάνει γενική κατάχρηση από την τράπεζα Κρήτης 33,5 δισεκατομμυρίων δραχμών όπου είχε κάνει την αρχή από τότε ακόμα που εργαζόταν στην τράπεζα. Με τα λεφτά αυτά αγόρασε όλες τις εταιρείες του, όμως εξαγόραζε δημόσια πρόσωπα (Παπαδάτου, 2005).

Σκάνδαλο Siemens

Το σκάνδαλο Siemens είναι ένα θέμα όσον αφορά ενδεχόμενη διαφθορά ελλήνων πολιτικών και στελεχών δημόσιων φορέων, όπως ο ΟΤΕ, από τη γερμανική

επιχείρηση Siemens, όσον αφορά συμβάσεις προμήθειας υλικών, υπηρεσιών και συστημάτων στο ελληνικό δημόσιο (Γρηγοράκος, 2005).

Σχετίζεται με μία πρωτοφανή υπόθεση, στο πεδίο ενός πολυεθνικού κολοσού που είναι leader στο χώρο των τηλεπικοινωνιών παγκοσμίως. Στο εσωτερικό της είχε σχηματιστεί οργανωτική διάθρωση από στελέχη ανώτατης βαθμίδας, όπου δρούσαν συλλογικά σαν εγκληματική οργάνωση κάνοντας ιδιόμορφα τεχνάσματα, που σκοπό είχαν να διασφαλίσουν μαύρο χρήμα καθώς και τη διοχέτευσή του δίχως ενδείξεις για λαθραίες πληρωμές, και φέρεται να διέπρατταν συστηματικά δωροδοκίες εργαζομένων του κράτους σε όλο το πεδίο των δράσεών της, συνεπώς στο σύνολο σχεδόν των διαθρώσεων του Ελληνικού Κράτους (Φίλιος, 2003).

Επιδίωξη της προαναφερόμενης άνομης δράσης ήταν να διασφαλιστεί προνομιακή και επικρατέστερη θέση στην ανταγωνιστικότητα αναφορικά με τις προμήθειες του γενικότερου δημοσίου κλάδου στην Ελλάδα. Αυτή η εγκληματική δράση είχε εκδηλωθεί ταυτόχρονα σε αρκετά κράτη του κόσμου και με τέτοια οργάνωση και έκταση για να μπορεί να χαρακτηριστεί σαν το μεγαλύτερο βιομηχανικό - οικονομικό σκάνδαλο στην μεταπολεμική Ευρώπη (Κάντζος, 2001).

Το σκάνδαλο της Siemens αφορά ως επί το πλείστον τρεις βαθμίδες (Altman, 1968):

- Το πολιτικό χρήμα το οποίο δόθηκε στα ταμεία των κομμάτων του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ.
- Τις μίζες ελλήνων υπουργών αλλά και στη δωροδοκία για το C4I και για άλλες εξοπλιστικές συμβάσεις.
- Τις δωροδοκίες σε υψηλόβαθμα στελέχη του ΟΤΕ και των θυγατρικών του στις ξένες χώρες. Πίσω από αυτές τις δωροδοκίες φαίνεται πως είναι οι προγραμματικές συμβάσεις με απευθείας αναθέσεις, που φτάνουν και περιορίζουν τις ηγεσίες έως τώρα. Η σύμβαση 8002 της Siemens με τον ΟΤΕ είναι σε περίοπτη θέση. Αφορά την προγραμματική συμφωνία όπου ο ΟΤΕ δεσμεύτηκε τεχνολογικά με τη Siemens για άλλα 5 χρόνια (1998 - 2002).

Εκείνη την εποχή είχε γνωστοποιηθεί πως το ύψος της ανάθεσης ήταν 158 δις δραχμές για την Siemens και 222,7 δις δραχμές για την Intracom. Η σύμβαση αυτή, με άμεση εκχώρηση, ανήλθε στα 885 εκατομμύρια για τη Siemens. Αυτή η σύμβαση ήταν στις συζητήσεις έως και το 2004, με παρένθετες καινούριες εκχωρήσεις, τις οποίες προωθούσαν ηγεσίες, γραφεία διοίκησης του ΟΤΕ και στελέχη του, όπως αποκαλύπτεται με το αζημίωτο (Green, 2004).

Η ανάλογη συμφωνία της Intracom υπερέβη το 1 δις. Φυσικά το ζήτημα της Siemens δεν έχει λυθεί αφού είναι ακόμη στο προσκήνιο και οι δίκες στην Γερμανία, τη βάση της επιχείρησης, συνεχίζονται. Έως τώρα δείχνει να ευθύνονται έως ένα βαθμό και οι επιθεωρητές της Siemens όπως και του ΟΤΕ που δεν διεξήχθησαν έλεγχο για την ανταλλαγή χρημάτων μεταξύ τους. Μολοταύτα τα πορίσματα ακόμη δεν έχουν βγει (Berkowitz, 2002).

Σκάνδαλο του χρηματιστήριου

Το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών σημαδεύτηκε από το οικονομικό κραχ του 1999 όπου αφορούσε μεγάλο τμήμα των Ελλήνων. Έχει υπολογιστεί πως σχεδόν εκατό δισεκατομμύρια ευρώ άλλαξαν χέρια, όπου μεγάλο μερίδιο έχασαν οι μικροί επενδυτές. Η ξαφνική πτώση του χρηματιστηρίου ακολούθησε την άνοδο των προγενέστερων χρόνων που κορυφώθηκε το 1999 και σχετίστηκε με την ενσωμάτωση της Ελλάδας στην ΟΝΕ και τη δυνατότητα ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας του 2004 (Colvin, 2002).

Αντίστοιχη εξέλιξη είχαν και τα χρηματιστήρια παγκοσμίως, εξαιτίας της ελπίδας για νέα οικονομία, συνεπώς μόνιμη και σπουδαία άνοδος της παραγωγικότητας εξαιτίας των επαναστάσεων της πληροφορικής. Προοίμιο της ύφεσης εκτιμάται πως είναι η οικονομική κρίση της Ασίας η οποία δημιούργησε το μίνι κραχ το 1997. Αρκετοί Έλληνες στην Ελλάδα το καλοκαίρι του 1999 είχαν ασχολία με το χρηματιστήριο. Επίσης και σε μικρά χωριουδάκια υπήρχαν ΕΛΔΕ

(γραφεία αγοράς και πώλησης μετοχών) και αρκετές μικρές επιχειρήσεις ήταν στο Χρηματιστήριο (Ballas, 1999).

Οι ενεργοί κωδικοί επενδυτών στο ΧΑΑ ανήλθαν στο 1,5 εκατομμύριο σχεδόν, όταν ο αριθμός των Ελλήνων εργαζομένων ανέρχεται σε σχεδόν 4,6 εκατομμύρια. Με το γενικό δείκτη να διαψεύδει σε καθημερινή βάση κάθε προηγούμενο, αρκετοί Έλληνες νόμιζαν πως βρήκαν λύση στο οικονομικό ζήτημα της ζωής τους. Η πτώση άρχισε στις 23 Σεπτεμβρίου και διατηρήθηκε για πολλά έτη εξανεμίζοντας την αξία των μετοχών. Αρκετές από τις μετοχές που είχαν μπει στο χρηματιστήριο ήταν «φούσκες» (Albrecht & Albrecht, 2003).

Είναι αξιοσημείωτο να ειπωθεί τι λέμε με την έννοια «φούσκα». Η χρηματιστηριακή φούσκα είναι ένα επενδυτικό φαινόμενο που δημιουργείται από τον έξαρση των επενδυτών που αυξάνουν σε υπερβολικό βαθμό τη ζήτηση σε μία ή και περαπάνω μετοχές, ως εκ τούτου να αυξηθούν σε μεγάλο βαθμό οι όγκοι δοσοληψιών και να εκτοξευθεί η τιμή διαβούλευσης των μετοχών πέρα από οποιαδήποτε εύλογη αντανάκλαση της αληθινής τους αξίας και απόδοσης. Όταν σημειωθεί το φαινόμενο της φούσκας οι αξίες των κινητών αξιών ανεβαίνουν ραγδαία και καθίστανται σε μεγάλο βαθμό υπερεκτιμημένες ως απόρροια όταν η φούσκα «σκάσει», οι τιμές να ξεκινήσουν να δείχνουν πτώση (Γρηγοράκος, 2005).

Ακολούθως οι επενδυτές θα επιχειρήσουν να ξεφορτωθούν τις μετοχές που έχουν προξενώντας κατακόρυφη πτώση των τιμών και μεγάλες ζημιές στο χαρτοφυλάκιό τους. Οι επενδυτές επιχειρώντας να αποτρέψουν πιο μεγάλες ζημιές προβαίνουν σε πωλήσεις πανικού, αποσκοπώντας στην πτώση της χρηματιστηριακής αγοράς (Γκίκας, 1997).

Η «φούσκα» του χρηματιστηρίου εκτιμάται από αρκετούς το πιο μεγάλο οικονομικό και πολιτικό σκάνδαλο στην μεταπολεμική Ελλάδα, αφού ήταν η αιτία για ασύμμετρο και σπουδαίου μεγέθους ανακαταμερισμό του πλούτου. Εκτιμάται πως το Χρηματιστήριο χειραγωγήθηκε παράνομα από ποικίλους συντελεστές (Καζαντζής, 2006).

Αρκετοί αποδίδουν ευθύνες ιδίως στην τότε ηγεσία αφού υφίστανται καταχωρημένες δηλώσεις στελεχών ανώτερης βαθμίδας πως οι ανοδικές τάσεις καθρεφτίζουν την οικονομική κατάσταση της εποχής. Ακόνη η δικαστική έρευνα του ζητήματος αποδείχτηκε στη συνέχεια πως κάλυψε ευθύνες, γεγονός που κατεύθυνε σε δεύτερο σκάνδαλο στο δικαστικό κύκλωμα (Γρηγοράκος, 2005).

Σκάνδαλο δομημένων ομολόγων

Το ζήτημα των δομημένων ομολόγων σχετίζεται με επενδύσεις τμήματος των αποθεματικών μερικών ελληνικών ταμείων επικουρικών συντάξεων σε πολύπλοκα επενδυτικά προϊόντα. Γενικά την περίοδο 2005 - 2007 που μελέτησε η εξεταστική επιτροπή της Βουλής, 8 δομημένα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου αξίας 1,8 δισεκατομμυρίων ευρώ αγοράστηκαν από ελληνικά ασφαλιστικά ταμεία (Παπαδόπουλος, 1985).

Η εξεταστική επιτροπή του Κοινοβουλίου ασχολήθηκε σχεδόν μόνο με ένα μόνο από αυτά αξίας 280 εκατομμυρίων ευρώ. Στις 22/2/2007 το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους δημοσίευσε 12ετές ομόλογο αξίας 280 εκατ. ευρώ. Η έκδοσή του υλοποιείται για να δανειστεί η ηγεσία αυτό το ποσό για να το χρησιμοποιήσει για την αγορά στρατιωτικού εξοπλισμού ή για την κάλυψη των ελλειμμάτων του μπάζετ σε γενικότερο πλαίσιο (Ballas, 1999).

Το ομόλογο αγοράζεται από τη JP Morgan έπειτα από μία συμφωνία ανταλλαγής με το κράτος σε τιμή πιο μικρή από εκείνη που θα είχε την υποχρέωση να καταβάλλει κάτω από κανονικές περιστάσεις. Η σύμβαση ανταλλαγής περιέχει την παραίτηση της JP Morgan από τους σταθερούς τόκους των δύο πρώτων χρόνων και την πώληση του ομολόγου αυτού από το κράτος σε τιμή μειωμένη κατά το ποσό των τόκων των δύο πρώτων χρόνων (Green, 2004).

Αυτή η ανταλλαγή πάραυτα έμεινε μυστική και συνεπώς ακολούθως η JP Morgan αφού είχε εισπράξει προηγουμένως τους υψηλούς τόκους των δύο πρώτων χρόνων, πούλησε το ομόλογο στη North Asset Management σε τιμή πιο μεγάλη από

εκείνη που την είχε αγοράσει. Εν συνεχεία η North Asset Management πωλεί το ομόλογο στη γερμανική HypoVereinsbank και εκείνη έπειτα στην ελληνική χρηματιστηριακή Ακρόπολις (Hamilton, 2006).

Το ομόλογο πουλήθηκε από την Ακρόπολις στο ταμείο συντάξεων εφημεριδοπωλών και υπαλλήλων πρακτορείων (ΤΣΕΥΠ), στο ταμείο επικουρικής ασφάλισης δημοσίων υπαλλήλων (ΤΕΑΔΥ), στο ταμείο επικουρικής ασφάλισης υπαλλήλων φαρμακευτικών εργασιών (ΤΕΑΥΦΕ), στο ταμείο επικουρικής ασφάλισης προσωπικού οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης (ΤΕΑΠΟΚΑ). Λόγω της προβολής που πήρε το ζήτημα, 10/7/2007 ψηφίστηκε ο νόμος 3586/07 «Θεσμικό πλαίσιο επενδύσεων και αξιοποίησης της περιουσίας των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης». Στις 31/8/2007 η JP Morgan, εξαιτίας των διαστάσεων που πήρε η καταγγελία του διευθύνοντα συμβούλου της πως η εταιρία ήξερε πως η NAM θα μεταπουλήσει το ομόλογο, αγόρασε εκ νέου το ομόλογο από τα τέσσερα ασφαλιστικά ταμεία στο 100% της ονομαστικής τους αξίας (Bologna et al, 1993).

Τα ταμεία αρχικά δε δέχτηκαν την πώληση ζητώντας τους τόκους που θα είχαν λάβει εφόσον τα κεφάλαιά τους είχαν επενδυθεί σε απλά ομόλογα. Άρα για να προχωρήσει η συμφωνία καταβλήθηκε από το κρατικό μπάτζετ σε εκείνα έκτακτη οικονομική ενίσχυση σχεδόν 3 εκατομμύρια ευρώ. Έως τώρα δεν έχει αποσαφηνιστεί το ύψος των απωλειών των ταμείων από την επένδυσή τους στο δομημένο ομόλογο των 280 εκατομμυρίων ή και ακόμα εφόσον υφίσταντο ζημιές από την εν λόγω τοποθέτηση (Sayles, 2006).

Τα χρήματα που επενδύθηκαν από τα ασφαλιστικά ταμεία επεστράφησαν από της ανάδοχες τράπεζες έπειτα από την προβολή για το σκάνδαλο που επικράτησε στα ΜΜΕ και εν τέλει προσανατόλισε στη δικαστική εξέταση του ζητήματος (Bierman, 2008).

Το Σχέδιο Πόνζι

Το «σχέδιο Πόνζι» (Ponzi Scheme) κάνει αναφορά σε οποιαδήποτε χρηματική απάτη βασίζεται σε «πυραμίδα» επενδυτών. Η πυραμίδα επενδυτών

συνιστά ένα παράνομο επενδυτικό σχήμα το οποίο περικλείει την πληρωμή απόδοσης σε επενδυτές από τα λεφτά που πληρώνονται από μεταγενέστερους επενδυτές, αντί από τα καθαρά κέρδη που συσσωρεύονται από αληθινές πωλήσεις (Caramanis, 1998).

Ειδικότερα πλασματικές εταιρείες λειτουργούν σαν βιτρίνα του κάθε επιτήδειου που έχει τη διαχείριση της απάτης κάνοντας χρήση των κεφαλαίων των νέων επενδυτών για να καλύψει τα κενά που αφήνει πίσω της η κατάχρηση χρημάτων από τους πιο παλιούς επενδυτές (Barton & Simko, 2002).

Αυτή η πλασματική εταιρεία στοχεύει να πείσει ορισμένα άτομα να επενδύσουν σε κάτι με την υπόσχεση εγγυημένης απόδοσης. Σε αυτές τις περιστάσεις το έναυσμα της επένδυσης αφορά υψηλά επιτόκια και ακολούθως η εξόφληση των επενδυτών δημιουργεί δικλείδες επενδυτικής ασφαλείας για υποψήφιους επενδυτές (Φίλος, 2004).

Η ανάδραση της πυραμίδας-συστήματος αξιώνει όλο και πιο πολλούς επενδυτές. Το συγκεκριμένο είδος της απάτης πήρε το όνομα από τον Ιταλό Τσάρλς Πόντζι, ο οποίος ήταν και ο πρώτος που τη χρησιμοποίησε (Γκίκας, 1997).

Ο Πόντζι γεννήθηκε στο Λούγκο της Ιταλίας στις 3/31882, ταξίδεψε στις ΗΠΑ το 1903 με \$2,5 στις τσέπες του και το 1920 να γίνει ένας από τους πιο πλούσιους επενδυτές εκείνης της εποχής, ακολουθώντας έναν σκανδαλιστικά χλιδατό τρόπο ζωής. Το καλοκαίρι 1920 οι απολαβές του ανέρχονταν στα \$250.000 ανά ημέρα. Το Νοέμβριο της ίδιας χρονιάς δήλωσε ένοχος για απάτη, με 85 κατηγορίες να είναι σε εκκρεμότητα εναντίον του. Πέρασε μία πενταετία σε ομοσπονδιακή φυλακή και 9 έτη σε πολιτειακή φυλακή των ΗΠΑ, μολονότι είχε περάσει από σωφρονιστικά ιδρύματα και προτού αποκαλυφθεί το ομώνυμο σκάνδαλο για μικρές απάτες (Γρηγοράκος, 2005).

Ο Πόντζι έκανε διάφορες δουλειές και δόλους που του στέρησαν την ελευθερία του και τον μύησαν σε άλλες μεθόδους και μηχανορραφίες. Το 1919 σύστησε μία πλασματική επιχείρηση η οποία είχε την επωνυμία The Security Exchange Company. Έπεισε πολλά άτομα να επενδύσουν οποιοδήποτε ήθελαν σε

εκείνον, υπόσχοντας πως θα είχαν κέρδος 50 τοις εκατό επί του ποσού που επένδυαν κάθε 90 μέρες (Χατζηπαύλου, 2004).

Πλήρωνε τα πρώτα άτομα με τα λεφτά που έβαζαν όσοι εισέρχονταν σε αυτή την πυραμίδα, με αποτέλεσμα να πειστούν όλοι πως είναι μία επένδυση που βγάζει χρήματα. Το σχήμα διαλύθηκε το καλοκαίρι του 1920 και έως εκείνο το διάστημα ο Πόνζι έπαιρνε σχεδόν \$200.000 ανά μέρα από επενδυτές οι οποίοι εισέρχονταν στην πυραμίδα (Κωνσταντινίδης, 2004).

Η κύρια αντίληψη του σχεδίου Πόνζι ήταν πως μπορούσε να εκμαιεύσει λεφτά από κάποιον και να του πει πως θα του δώσει με υψηλό τόκο τα χρήματά του. Όταν ένα δεύτερο άτομο έδινε χρήματα στον Πόνζι, αυτός έδινε ένα μέρος των χρημάτων στο πρώτο άτομο, επομένως και έφερνε εις πέρας την υποχρέωση να του δώσει έναν υψηλό τόκο (Παπαδάτου, 2005).

Εάν έλειπε το τέταρτο άτομο ο Πόνζι δεν έφερνε εις πέρας το καθήκον που θα είχε προς το τρίτο άτομο που του έδωσε τα λεφτά του. Οπότε όταν τα χρέη οφείλονται και τα λεφτά για να πληρωθούν αυτά που πρέπει είναι ανεπαρκή, εξαιτίας ατυχίας ή εκούσιας κλοπής, οι χρεώστες πολλές φορές κάνουν τις πληρωμές τους με δανεισμό ή κλέβουν από άλλους επενδυτές που έχουν. Επομένως η αποπληρωμή του παλιού χρέους γίνεται μέσω ενός νέου περιστατικού που με τον καιρό δημιουργεί αλυσίδα χρεών - επενδυτών που δημιουργεί τον κίνδυνο της παύσης της αλυσίδας εξαιτίας ανεπάρκειας καινούριων κρίκων, επομένως σε αυτή την περίπτωση επειδή περιορίζεται ο αριθμός των επενδύσεων και η εισροή νέων κεφαλαίων. Τα κύρια συστατικά ενός σχεδίου Πόνζι είναι (Bierman, 2008):

- Η ιδέα επένδυσης
- Ένα σταθερό και ελκυστικό όφελος
- Αρχική υλοποίηση των καθηκόντων του

Οι λόγοι που κατέρρευσε μία τέτοια πυραμίδα διαφοροποιούνται. Τα σημαντικότερα είναι τα κάτωθι (Clikeman, 2009):

- Ο οργανισμός υλοποίησης κάποια στιγμή θα εξαφανιστεί μαζί με το υπόλοιπο κεφάλαιο.
- Το κατεστημένο θα ξεκινήσει να διαλύεται υπό το βάρος του αφού οι επενδύσεις θα καθυστερούνται σε μεγάλο βαθμό και ο προαγωγός θα ξεκινήσει να έχει θέματα πληρωμών των καθηκόντων του. Αυτές οι κρίσης ρευστότητας δημιουργούν ανησυχία, αφού πιο πολλά άτομα διεκδικούν τα λεφτά τους και γίνονται μαζικές αναλήψεις από τραπεζικούς λογαριασμούς σε εποχή οικονομικής ύφεσης.

Εξωγενείς δυνάμεις της αγοράς, όπως η ξαφνική κατάρρευση της οικονομίας, πιθανόν να κεντρίσει αρκετούς επενδυτές να αποσύρουν τμήμα ή το σύνολο των κεφαλαίων τους (Sayles, 2006).

Σκάνδαλα τύπου Πόνζι

Caritas

Την περίοδο 1990 - 1994 η Ρουμανία έζησε τον πυρετό των Ponzi Schemes με σχεδόν 600 ανόμοια θέματα, το μεγαλύτερο των οποίων ήταν η Caritas. Η επιχείρηση Caritas, συγκροτήθηκε την άνοιξη του 1992 από τον Ioan Stoica στην αρχή σαν επιχείρηση περιορισμένης ευθύνης με μόνο 100.000 λεί. Σε αυτή την επιχείρηση εμπλεκόταν το 20% του πληθυσμού και υποσχόταν 800% κέρδη σε 100 μέρες. Αρχικά μόνο οι πολίτες του Κλουζ μπορούσαν να κάνουν καταθέσεις αφού αναφερόταν σε ειδικό εύρος, αλλά σε σύντομο διάστημα οι κάτοικοι εκείνοι έγιναν «οικονομικοί αντιπρόσωποι» για συγγενείς και γνωστούς από άλλα μέρη και επομένως ο περιορισμός αυτός άρθηκε (Altman, 1968).

Κάθε Ρουμάνος πολίτης μπορούσε να καταθέσει χρήματα στην Caritas με αρκετά ελκυστικούς όρους. Μία αναφορά των μυστικών υπηρεσιών, διατείνεται πως 1,2 εκατομμύρια άτομα επένδυσαν στην Caritas το πρώτο πεντάμηνο του 1993, πολύ πριν το scheme φτάσει στο αποκορύφωμά του. Ένα κείμενο της New York Time, τον Νοέμβρη του 1993, δήλωνε εκτιμήσεις οικονομολόγων που θεωρούσαν πως το σχέδιο αυτό είχε μαζέψει \$1-5 δις. Αφού ο πληθωρισμός της Ρουμανίας το

1993 ήταν 300%, υφίστατο μία κατάρρευση αληθινού εισοδήματος κατά 40% σε σύγκριση με το 1989 (Caramanis, 1998).

Τα επιτόκια ήταν κάκιστα, η επιχορήγηση όπως και ο δανεισμός μετριασμένα, και έτσι υπήρξαν επενδυτές από τη Γερμανία, τη Μολδαβία, την Ουκρανία και την Ουγγαρία που έρχονταν στην Ρουμανία για να κάνουν κατάθεση των χρημάτων τους μέσω φίλων. Η πτώση της ήταν αναπότρεπτη όταν το 1994 ο Ioan Stoica ανήγγειλε επισήμως τη διάλυση της Caritas (Green, 2004).

MMM Corporation

Η MMM corporation ήταν μία ρωσική εταιρεία που σχημάτισε μία από τις πιο μεγάλες πυραμίδες τύπου Πόνζι παγκοσμίως τη δεκαετία του 1990. 3 εκατομμύρια άνθρωποι το λιγότερο έπεσαν θύματα της απάτης και εκτιμάται πως χάθηκαν \$1.5 δις το λιγότερο. Υποκινητής της ήταν ο Sergei Mavrodī, που τη συγκρότησε το 1989 μαζί με τον αδερφό του Vyacheslav Mavrodī και την Olga Melnikova, παίρνοντας η εταιρεία το όνομά της από τα αρχικά των επιθέτων των τριών διευθυντών της. Μετά από μία μη πετυχημένη επιχειρηματική προσπάθεια η οποία δρούσε στην εισαγωγή υπολογιστών και εξοπλισμών γραφείου έστησε επιτυχώς ένα Ponzi Scheme μέσα στο έτος 1993 (Ballas, 1999).

Η MMM αναπτύχθηκε με γρήγορους ρυθμούς μέσω της πολιτικής των διαφημίσεων και των αγγελιών που ακολούθησε, αξιοποιώντας επιφανή άτομα για την προώθηση των επενδύσεών της. Ακόμη το 1994 στο παγκόσμιο κύπελλο ποδοσφαίρου επιχορήγησε την ομάδα ποδοσφαίρου της Ρωσίας δεσμεύοντας με αυτόν τον τρόπο μεγάλο κομμάτι της διαφημιστικής καμπάνιας (Easterwood, 1998).

Τα ποσοστά που παρείχε ήταν 1000% και η υπόληψη που είχε δημιουργηθεί από τα μέσα στον κόσμο καθιστούσαν την επένδυση ασφαλή. Το καλοκαίρι του 1994 ένα καινούριο είδος MMM μετοχής βγήκε στην αγορά με την ονομασία Mavrodki μοιάζοντας με χαρτονόμισμα του επιτραπέζιου Monopoly, είχε εκτυπωμένο από τη μία μεριά το πρόσωπο του προέδρου της, κυκλοφορούσε σε ποικίλα χρώματα σύμφωνα με την αξία της και είχε ένα ειδικό μελάνι που έλαμπε

στο υπεριώδες φως για να διακρίνεται από τα ψεύτικα. Στις 22/7/1994 η αστυνομία σφάλισε τα γραφεία της MMM για φοροδιαφυγή. Ποικίλες οργανώσεις των παραπλανημένων επενδυτών επιχείρησαν να επαναφέρουν τις χαμένες επενδύσεις τους, όμως ο Sergei Mavrodi προσανατόλισε την οργή τους προς την ηγεσία. Ο Μαντοαΐ συνελήφθη για φοροδιαφυγή τον Αύγουστο του 1994. Πάραυτα εκλέχθηκε σε σύντομο διάστημα στη ρωσική Δουμά υποστηριζόμενος από τους επενδυτές που εξαπατήθηκαν. Διατεινόταν πως η κυβέρνηση και όχι η MMM ήταν υπεύθυνη για τους ανθρώπους που χάνουν τα χρήματά τους και έδωσε την υπόσχεση να ξεκινήσει ένα πρόγραμμα επιστροφής. Το ποσό που καταβλήθηκε εν τέλει στους επενδυτές ήταν μικροσκοπικό σε σύγκριση με το χρέος τους. Στο τέλος η MMM χρεοκόπησε στις 22/9/1997 (Naser, 1993).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

3.1 Εισαγωγικά

Εξαιτίας όλων εκείνων των οικονομικών σκανδάλων που έχουν βγει στο φως, ο ρόλος της Ελεγκτικής και των επιθεωρητών γίνεται ολοένα σημαντικότερος για την παροχή φερέγγυων ενημερώσεων για τις οικονομικές καταστάσεις των εταιρειών αλλά και για τον χειρισμό της λογιστικής απάτης. Επομένως η Ελεγκτική είναι ο τομέας της οικονομικής επιστήμης που ασχολείται με την διατύπωση αρχών και όρων που σχετίζονται με τη διενέργεια οικονομικών επιθεωρήσεων. Αυτοί οι έλεγχοι έχουν σκοπό να εξακριβώσουν και να επαληθεύσουν τη φερεγγυότητα και τη σπουδαιότητα των χρηματοοικονομικών στοιχείων που προσφέρει η Λογιστική. Ο έλεγχος είναι η συσσώρευση και εκτίμηση στοιχείων στοχεύοντας στην έκδοση άποψης από έναν αυτόνομο επαγγελματία με τα προσόντα που χρειάζονται όσον αφορά το κατά πόσο οι ενημερώσεις ή τα δεδομένα που επιθεωρούνται έχουν παραχθεί με βάση ειδικές προδιαγραφές (Sayles, 2006).

Το υποκείμενο του ελέγχου είναι το άτομο που οργανώνει, προγραμματίζει και θέτει σε ισχύ όλη την ελεγκτική διατύπωση. Αυτό το άτομο είναι ο ελεγκτής της οικονομικής μονάδας και χωρίζεται σε τρεις κατηγορίες. Στον εξωτερικό ελεγκτή, στον κυβερνητικό ελεγκτή και στον εσωτερικό ελεγκτή. Εσωτερικοί ελεγκτές είναι τα στελέχη μίας εταιρείας ή ενός φορέα που διεξαγάγουν επιθεωρήσεις εντός της εταιρείας (Φίλος, 2004).

Μέσα από το έργο τους επιθεωρούν τις διαχειριστικές και λογιστικές ενεργειες έχοντας σαν κύρια δικαιοδοσία την πρόληψη λαθών και ατασθαλιών. Στην ουσία προσφέρουν στη διοίκηση σημαντικά στοιχεία για τη λήψη αποφάσεων που διασφαλίζουν τη δραστική λειτουργία της επιχείρησης. Συχνά η επιθεώρηση των εσωτερικών ελεγκτών τίθεται υπό αμφισβήτηση από τον εξωτερικό έλεγχο

επειδή οι εσωτερικοί ελεγκτές από την ώρα που δουλεύουν εντός της εταιρείας δεν λειτουργούν αυτόνομα (Σακκάς, 2005).

Στη συνέχεια παραθέτονται τα αρνητικά των εσωτερικών ελεγκτών (Κουλούρης, 2003):

- Επειδή δουλεύουν εντός της εταιρείας την οποία επιθεωρούν με τον καιρό οι επαγγελματικές επαφές περνάνε σε φιλικό στάδιο και επομένως ο έλεγχος παύει να είναι αντικειμενικός και δίκαιος και γίνεται πια τυπικός.
- Ο έλεγχος ασκείται με βάση τους κανόνες και τις προϋποθέσεις που νομοθετεί η διοίκηση της οικονομικής μονάδας και όχι με βάση τους νόμους.
- Λόγω ότι ασχολούνται διαρκώς με τα ίδια ζητήματα και με τον ίδιο τρόπο η δουλειά τους γίνεται ρουτίνα ως εκ τούτου να χάνουν σταδιακά την εγρήγορση και τη διερευνητικότητά τους.
- Δεν πληροφορούνται για τις ενέργειες της διοίκησης και η επιθεώρηση εκεί είναι μετριασμένη και τυπική.

Οι εξωτερικοί ελεγκτές δεν υπάγονται στο εργατικό επιτελείο της εταιρείας, όμως διορίζονται από τον κρατικό μηχανισμό ή από τους μετόχους μίας επιχείρησης για να κάνουν έλεγχο στη διαχείριση των επενδυμένων κεφαλαίων τους από τη διοίκηση της κάθε οικονομικής μονάδας. Είναι ανεξάρτητοι και αδέσμευτοι προς την οικονομική μονάδα που ελέγχουν και δεν έχουν επιρροές από τη διοίκησή της. Είναι απαραίτητη η ειδική εκπαίδευση για το εν λόγω επάγγελμα και εμπειρεία και πρέπει να διακρίνονται για την υπόληψη, την αντικειμενικότητα, την εμπιστευτικότητα και την ηθική τους (Γρηγοράκος, 2005).

Στους κυβερνητικούς ελεγκτές υπάγονται οι εξής κατηγορίες ελεγκτών (Colvin, 2002):

- Ελεγκτές του Ελεγκτικού συνεδρίου
- Ελεγκτές του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους
- Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης
- Φορολογικοί ελεγκτές

- Συμβούλιο Επιθεώρησης - Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης. Το θέμα του ελέγχου μας βοηθά να αντιληφθούμε τι ελέγχεται, επειδή είναι απαραίτητος ο έλεγχος και ποιοι στόχοι επιζητούνται μέσα από εκείνον. Συνεπώς, αντικείμενο του ελέγχου είναι η οικονομική διαχείριση ξένης περιουσίας, δηλαδή περιουσία κάθε φυσικού ή νομικού ατόμου.

Η περιουσία, η κατοχή και η κυριότητα των περιουσιακών στοιχείων μιας εταιρείας σχετίζονται με τους ιδιοκτήτες της αλλά και εκείνους που έχουν αξιώσεις από την εταιρεία όπως είναι οι μέτοχοι και οι πιστωτές (Goldwassr, 2010).

Οι αιτίες που ο έλεγχος γίνεται απαραίτητος παρατίθενται κάτωθι (Altman, 1968):

- Η διασφάλιση της ορθής διαχείρισης
- Η υλοποίηση των επιδιώξεων των οργανισμών και των διαχειρίσεων των φορέων
- Η διασφάλιση των μετοχών
- Η ευρύτερη «κοινωνική συνοχή» της επιχείρησης

Για την υλοποίηση των εν λόγω επιδιώξεων ο έλεγχος όπως και τα πιστοποιητικά ελέγχου επιβεβαιώνουν τη νομιμότητα κάθε ορθής διαχείρισης και παράλληλα συνιστούν την ασφαλιστική δικλείδα που θα προλάβει ή θα επανορθώσει σφάλματα, ατασθαλίες και αυθαιρεσίες. Επομένως οι κύριες επιδιώξεις του ελέγχου είναι οι ακόλουθες (Clikeman, 2009):

- Ανίχνευση και πρόληψη συνειδητών και μη συνειδητών λογιστικών σφαλμάτων, απατών.
- Εκτίμηση των ενδεχομένων ικανοποίησης κάθε είδους αξιώσεων της εταιρείας για να αποτιμηθούν οι ενδεχόμενες επισφάλειες και να γίνει έτσι δυνατή η διαμόρφωση ορθών προβλέψεων.
- Αποδοχή, αποκάλυψη και καταστολή ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων, απατών.

- Έγκριση ανάλυση και σχολιασμός της ακρίβειας και της ακρίβειας των διάφορων οικονομικών καταστάσεων όπως ο ισολογισμός και η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης.
- Απολογισμός της σύνταξης και αναφοράς ποικίλων επιμέρους σημείων των οικονομικών καταστάσεων που συνήθως συνιστούν ενδιαφέρον και κατατοπιστικές ενημερώσεις για την πορεία και τις τάσεις που κυριαρχούν εντός της εταιρείας.
- Πιστοποίηση της επάρκειας ή ανεπάρκειας της διαχρονικής κατάρτισης των κάθε είδους αριθμοδεικτών για την εξαγωγή των αντίστοιχων χρήσιμων πορισμάτων.
- Επισήμανση των ψεγαδιών και προσδιορισμός των αδυναμιών στο όλο κύκλωμα της επιχειρησιακής και διοικητικής αποτύπωσης.

3.2 Οι διακρίσεις στην ελεγκτική

Οι έννοιες ελεγκτική και έλεγχος κρίνονται από μία αοριστία που πιθανόν να γίνει περισσότερο ευνόητη εφόσον κατατάξουμε την ελεγκτική και τον έλεγχο σε κατηγορίες προκαθορισμένες από συγκεκριμένα τεκμήρια. Έτσι λοιπόν η Ελεγκτική διακρίνεται στις εξής κατηγορίες (Ballas, 1999):

- Εξωτερική - ανεξάρτητη ελεγκτική
- Εσωτερική ελεγκτική
- Κρατική ελεγκτική

Η εξωτερική-ανεξάρτητη ελεγκτική είναι εκείνη που κάνει αναφορά στον εξωτερικό έλεγχο που διεξάγεται, όπως επισημάνθηκε και προηγουμένως, από επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευόμενους λογιστές - ελεγκτές οι οποίοι λέγονται ορκωτοί λογιστές- ελεγκτές (Γρηγοράκος, 2005).

Ο έλεγχος γίνεται στα λογιστικά ως επί το πλείστον συστήματα μίας οικονομικής μονάδας όπως και σε εκείνα που θα μπορούσαν με έμμεσο τρόπο να

επιδράσουν την αποτελεσματικότητα των λογιστικών συστημάτων (Δρακοπούλου, 2003).

Οι ιδιομορφίες του εξωτερικού ελέγχου είναι: 1) ο εξωτερικός ελεγκτής που ευθύνεται προς τους τρίτους ενδιαφερομένους για την οικονομική κατάσταση της εταιρείας όπως είναι οι επενδυτές, οι μέτοχοι, οι δανειστές κλπ και 2) η διατύπωση γνώμης, σύμφωνης ή μη, για τις αναρτημένες οικονομικές καταστάσεις για την αξιοπιστία ή μη της εμφάνισης των οικονομικών δεδομένων (Παπαστάθης, 2003).

Η εσωτερική ελεγκτική κάνει αναφορά στον εσωτερικό έλεγχο και είναι η εσωτερική και αυτόνομη λειτουργία όπου κύρια ασχολία της είναι ο διαρκής έλεγχος και η εκτίμηση των συστημάτων οργάνωσης και λειτουργίας της εταιρείας (Sterling, 2002).

Οι κύριες επιδιώξεις της εσωτερικής ελεγκτικής είναι (Barton & Simko, 2002):

- Η λειτουργία των τμημάτων της επιχείρησης όπως αυτή έχει καθοριστεί σύμφωνα με τις πολιτικές της διαχείρισης.
- Η διαπίστωση της αποτελεσματικότητας του εσωτερικού προγραμματισμού.
- Η διαπίστωση απάτης και λαθών στην οργάνωση και λειτουργία που έχουν ως απόρροια την κακή διαχείριση, την τριβή και την απώλεια των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης.
- Η αναφορά των διαπιστώσεων του ελέγχου στη διοίκηση της επιχείρησης και η εισήγηση μέτρων διόρθωσης όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο.
- Η εκτίμηση της αποτελεσματικότητας και της επάρκειας των συστημάτων οργάνωσης και διοίκησης της επιχείρησης.

Η κρατική ελεγκτική περιλαμβάνει όλους τους ελέγχους από ποικίλους κρατικούς και ημικρατικούς οργανισμούς οι οποίοι είναι οι εξής (Γρηγοράκος, 2005):

- Η επιθεώρηση από την Τράπεζα της Ελλάδος όπου κάνει αναφορά σε νομισματικά και πιστωτικά ζητήματα.
- Η επιθεώρηση του Ελεγκτικού Συνεδρίου του Κράτους σχετικά με τους λογαριασμούς του Δημοσίου Κλάδου, τον ειδικό λογαριασμό εγγυήσεων

γεωργικών προϊόντων και τα έξοδα που γίνονται με κονδύλλια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

- Ο φορολογικός έλεγχος, ο οποίος γίνεται από την εφορία και αποσκοπεί στην αναζήτηση και επιβεβαίωση του φορολογικού εισοδήματος των υποκείμενων ατόμων.

Η ταξινόμηση του ελέγχου διενεργείται σύμφωνα με το στοιχείο έμφασης του καθενός και με την τακτική που ακολουθεί. Οπότε έχουμε τον Χρηματοοικονομικό έλεγχο, τον Λειτουργικό έλεγχο, τον έλεγχο Αποδοτικότητας και τον έλεγχο Συμμόρφωσης (Κωνσταντινίδης, 2004).

Ο χρηματοοικονομικός έλεγχος διενεργείται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της οικονομικής μονάδας και που στην ουσία επιθεωρεί τη φερευγγυότητα και την αποδοτικότητα του λογιστικού της συστήματος στη μέτρηση και παρουσίαση των χρηματοοικονομικών ενημερώσεων. Ο Λειτουργικός έλεγχος διενεργείται στις ποικίλες λειτουργίες της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας για το εάν εκείνες υλοποιούνται με βάση τις επιχειρησιακές και διοικητικές αρχές. Ο Έλεγχος Αποδοτικότητας είναι ζήτημα των εσωτερικών ελεγκτών και επιθεωρεί εάν οι ποικίλες λειτουργίες εντός μιας εταιρείας φέρνουν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Ο Έλεγχος Συμμόρφωσης δηλώνεται στην εξακρίβωση της τήρησης με προσυμφωνημένες προδιαγραφές και προδιαγεγραμμένες διατυπώσεις των συμβαλλόμενων πλευρών (Κάντζος & Χονδράκη, 2006).

Εξαιτίας του μεγάλου ανταγωνισμού που επικρατεί στην αγορά το περιβάλλον όπου κινούνται οι εταιρείες αλλάζει διαρκώς. Για τούτο το λόγο τα στελέχη διεύθυνσης θα πρέπει να αποφασίζουν έγκαιρα για τη λειτουργία και την εξέλιξη της εταιρείας μελλοντικά. Αλλά για να γίνει τούτο θα πρέπει να αποτιμώνται με ορθό τρόπο και τη σωστή χρονική στιγμή τα στοιχεία της εταιρείας (Naser, 1993).

Με αυτόν τον τρόπο παρουσιάζεται η ανάγκη για εσωτερικό έλεγχο όπου με βάση αυτόν οι διευθύνοντες θα μπορούν να πάρουν πιο σίγουρες αποφάσεις για την εταιρεία. Ταυτόχρονα μπορούν να προληφθούν ή να διορθωθούν πολλά

σφάλματα πάνω στις οικονομικές καταστάσεις προτού εκείνες έρθουν στη δημοσιότητα. Συνεπώς διασφαλίζεται η καλή υπόληψη της εταιρείας (Goldwassr, 2010).

Σχετικά με τον εξωτερικό έλεγχο η αναγκαιότητά του παρουσιάζεται στο ότι για τις οικονομικές καταστάσεις και ευρύτερα για τα οικονομικά δεδομένα της εταιρείας δε νοιάζονται μόνο οι υπάλληλοι αλλά και τρίτα άτομα όπως είναι οι τράπεζες, οι δανειστές και οι μέτοχοι. Άλλη μία αιτία είναι πως ο εξωτερικός έλεγχος είναι ο μοναδικός που μπορεί να χειριστεί τις καταχρήσεις και τους σφετερισμούς που γίνονται στην περιουσία πάμπολλων μετόχων (Easterwood, 1998).

3.3 Εντοπισμός και αντιμετώπιση λογιστικής απάτης

«Κατά την οργάνωση και την επιβολή των ελεγκτικών διατυπώσεων και την εκτίμηση και την παράθεση των ανακαλύψεων του ελέγχου, ο ελεγκτής υποχρεούται να εκτιμά τον κίνδυνο της υπόστασης στα οικονομικά δεδομένα παραπληροφόρησης, που είναι επακόλουθο παραπλανητικών χειρισμών ή αθέλητων σφαλμάτων» (Δρακοπούλου, 2003).

Στο ενδεχόμενο απάτης, ο ελεγκτής πρέπει αρχικά να πληροφορήσει τα μέλη της ομάδας ελέγχου για το ενδεχόμενο υπόστασης βασικής αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων εξαιτίας απάτης. Ο έλεγχος θα πρέπει να διενεργείται με την ομολογία υπόστασης ενός ενδεχομένου απάτης, ασχέτως από οποιοσδήποτε αντιλήψεις ή βιώματα που πιθανόν να υφίστανται στα μέλη της ελεγκτικής ομάδας, για την ελεγχόμενη εταιρεία και την εντιμότητα και την ορθότητα των μελών της διαχείρισης (Κάντζος, 2001).

Ένα σπουδαίο βήμα για να εντοπιστεί η απάτη, είναι και η έρευνα των μελών της διαχείρισης της κάθε μίας ελεγχόμενης μονάδας. Ο ελεγκτής, στη διάρκεια της έρευνας πρέπει να διαγνώσει την αντίληψη και τη γνώση της διαχείρισης για τους κινδύνους διάπραξης απάτης στην εταιρεία όπως και να

καταχωρήσει τις πολιτικές, τα προγράμματα και τους μηχανισμούς του ελέγχου που έχει καθιερώσει η διαχείριση για την πρόληψη, αποσόβηση ή τη φανέρωση της απάτης (Ballas, 1999).

Σε όσες εταιρείες υφίστανται Επιτροπή Ελέγχου όπου μπορεί να της αναθέτεται η παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας των προαναφερόμενων πολιτικών, ή τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου όπου ενδεχομένως να του αναθέτεται η πρόληψη και η αποτροπή της απάτης τότε ο Ελεγκτής και η ομάδα του θα πρέπει να διερευνήσουν και τους δύο ανωτέρω οργανισμούς (Vershooor, 2011).

Στο διάστημα της οργάνωσης του ελέγχου, ο ελεγκτής υποχρεούται να διενεργήσει ερωτήματα προς την Διοίκηση του ελεγχόμενου φορέα για να (Hamilton, 2006):

- να επιζητήσει και διασφαλίσει: Την εκτίμηση της Διοίκησης σχετικά με τον κίνδυνο να υπάρχουν λάθη στα οικονομικά δεδομένα, σαν απόρροια παραπλανητικών ενεργειών, και
- Ικανοποιητική αντίληψη των δικλείδων ασφαλείας του λογιστικού συστήματος και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, που έχουν οργανωθεί από τη διαχείριση για να εξαλειφθεί αυτός ο κίνδυνος.
- να διασφαλίσει την αντίληψη του βαθμού εξοικείωσης της Διοίκησης με τις υπάρχουσες και λειτουργούσες δικλείδες ασφαλείας του λογιστικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου, προς αποσόβηση και ανίχνευση σφαλμάτων.
- να επιβεβαιώσει κατά πόσο η διαχείριση έχει γνώση των ψεύτικων ενεργειών, που έχουν επηρεάσει τον ελεγχόμενο φορέα ή υποψίες για απάτες που είναι στη φάση της διερεύνησης,
- να διακριβώσει εφόσον η διοίκηση έχει ανιχνεύσει στοιχειώδη σφάλματα.

Κατά τη διενέργεια του ελέγχου υφίστανται πολλοί τρόποι (Παπαδάτου, 2001, 56), ούτως ώστε ο ελεγκτής να εντοπίσει και να εξετάσει εάν υπάρχει απάτη. Ένας τρόπος είναι η αναδρομή συμφωνιών έργων ή προμηθειών. Δια της αναδρομής των συμβάσεων μπορεί να αποκαλυφθούν ενδείξεις ενδεχόμενης

απάτης εκ μέρους της Διοίκησης και των υπαλλήλων της επιχείρησης. Ο ελεγκτής ακόμη, να διερευνήσει και να εκτιμήσει την υπόσταση ενός ή παραπάνω συντελεστών που να σχετίζονται με τη διάπραξη απάτης και την εξ αυτής παραχάραξη των οικονομικών καταστάσεων (Κουλούρης, 2003).

Ακολούθως ο ελεγκτής έχει την υποχρέωση σύμφωνα με δεδομένα και τα στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί, να εκτιμήσει εφόσον ισχύουν οι τρεις συνθήκες για την διάπραξη απάτης, Τα Κίνητρα/Πιέσεις, η Εκλογίκευση και οι Ευκαιρίες/Δυνατότητες. Ο ελεγκτής θέτει σε αξιολόγηση τους κινδύνους βασικής παραχάραξης των οικονομικών καταστάσεων εξαιτίας απάτης και παίρνει τις αποφάσεις που ενδείκνυονται για το χειρισμό αυτών των κινδύνων (Γρηγοράκος, 2005).

Αναφορικά με τους έμφυτους κινδύνους ή τους κινδύνους δυσλειτουργίας των δικλίδων ασφαλείας, ο ελεγκτής πρέπει να οργανώσει τις επαληθευτικές ελεγκτικές διατυπώσεις που θα επιβάλλει, με τέτοιο τρόπο που να περιορίζει σε αποδεκτά χαμηλό επίπεδο τον κίνδυνο να έχουν- από αθέλητες ή ηθελημένες ενέργειες- παρεισφρήσει στα οικονομικά δεδομένα στοιχειώδη λάθη και να μην έρθουν στο φως (Bierman, 2008).

Ο εντοπισμός της απάτης αποσκοπεί στην αναγνώριση ενδείξεων απάτης, άξιων να στοιχειοθετήσουν μια εισήγηση για επιπρόσθετη διερεύνηση. Ενδείξεις τέτοιου είδους μπορεί να ανακύψουν από επιθεωρήσεις που έχουν θεσπιστεί από την ίδια τη Διοίκηση της εταιρείας, από δοκιμασίες του εσωτερικού ελέγχου αλλά και από αλλού εντός και εκτός της εταιρείας. Κατά την εκτέλεση των ελεγκτικών του εργασιών, ο ελεγκτής για να εντοπίσει την απάτη θα πρέπει να έχει ικανοποιητική γνώση σε ζητήματα απάτης, να είναι έτοιμος για να χειριστεί καταστάσεις ευνοϊκές για απατηλή συμπεριφορά, να δίνει εκτίμηση στα στοιχεία για ενδεχόμενη απάτη λαμβάνοντας αποφάσεις εφόσον χρειάζεται, και να πληροφορεί τους αρμόδιους εντός της επιχείρησης για την ενδεχόμενη ύπαρξη ενδείξεων διενέργειας απάτης και για την λήψη των απαραίτητων μέτρων (Bologna et al, 1993).

Η διερεύνηση της απάτης περιλαμβάνει την εκτέλεση διευρυμένων διατυπώσεων ελέγχου για την επιβεβαίωση εάν η απάτη έχει γίνει, όπως

παρουσιάζεται από τα στοιχεία που ήδη υπάρχουν. Περικλείει τη συγκέντρωση ικανοποιητικού αποδεικτικού υλικού όσον αφορά καθορισμένες διαστάσεις της απάτης που ήρθε στο φως. Κατά την υλοποίηση των ελεγκτικών διατυπώσεων διερεύνησης της απάτης ο ελεγκτής ή και ο εσωτερικός ελεγκτής της εταιρείας που είναι υπό έλεγχο θα πρέπει να αξιολογήσει το επίπεδο και το εύρος της πολυπλοκότητας της απάτης εντός του φορέα, να προσδιορίσει τη γνώση, τις ικανότητες και την ευπείθεια οι οποίες χρειάζονται για τη δραστική διεξαγωγή της έρευνας, να ρυθμίσει τις σωστές διατυπώσεις που πρέπει να διενεργηθούν για να βρεθούν οι υποκινητές της απάτης, η έκταση της και οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για τη διενέργεια της απάτης, να οργανώσει τις δράσεις της Διοίκησης, των νομικών συμβούλων και άλλων ειδήμων οι οποίοι είναι αναγκαίοι για την έρευνα της απάτης, να είναι πληροφορημένος για αυτά τα δικαιώματα που έχουν διαπράξει την απάτη στα όρια της υπόληψης του ίδιου του φορέα (Altman, 1968).

Υφίστανται πολλοί τρόποι για την ανίχνευση αλλά και την πρόληψη των αλλοιωμένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, ιδίως μέσα από τη διαφάνεια των εσωτερικών λειτουργιών και την τόνωση του εσωτερικού ελέγχου των εταιρειών (O'Gara, 2004).

Για να αποτραπούν τα παραποιημένα οικονομικά δεδομένα, υφίσταται η εισήγηση για τη δημιουργία ενός θετικού περιβάλλοντος ελέγχου, την πρόσληψη φερέγγυων ατόμων, την παροχή εκπαίδευσης των υπαλλήλων για τον εντοπισμό κάποιας παραποίησης, όπως και την ανάπτυξη ενός σαφέστατου και κατανοητού κώδικα ηθικής (Green, 2004).

Επίσης υφίσταται και η ηλεκτρονική προστασία που μπορεί να ενστερνιστεί μία εταιρεία για την προστασία της από φαινόμενα εσωτερικής απάτης. Γίνεται αναφορά σε δύο τεχνικές για το χειρισμό της απάτης: η πρόληψη και ο εντοπισμός αυτής. Η πρόληψη επικεντρώνεται σε ελέγχους που σχεδιάζονται για να περιορίζουν το ενδεχόμενο χρήσης των εταιρικών πόρων από άτομα που δεν είναι αρμόδια (Φίλος, 2004).

Τεχνικές πρόληψης είναι τα τείχη προστασίας, οι σαρωτές περιεχομένου ιστοσελίδων και ηλεκτρονικών μηνυμάτων και οι κάρτες ελέγχου πρόσβασης. Ο εντοπισμός εστιάζεται στο σχεδιασμό κατάλληλων προγραμμάτων, τα οποία ειδοποιούν το αρμόδιο προσωπικό σε περίπτωση απάτης (Πρωτοψάλτης, 1999).

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται και οι τεχνικές εσωτερικού ελέγχου με τη χρήση ηλεκτρονικών προγραμμάτων. Υπάρχουν μοντέλα και υποδείγματα, τα οποία βοηθούν τους ελεγκτές στην αποκάλυψη των παραπονημένων οικονομικών καταστάσεων. Στο σχετικό άρθρο του γίνεται αναφορά μιας σειράς ερευνών που αναλύουν και προτείνουν τέτοιου είδους μοντέλα- υποδείγματα (Κωνσταντινίδης, 2004).

Τα υποδείγματα αυτά χρησιμοποιούν μεταβλητές ποσοτικές και ποιοτικές με τη βοήθεια εξελιγμένων τεχνικών της στατιστικής και της επιχειρησιακής έρευνας, όπως πολυμεταβλητών, παλινδρομήσεων, πολυκριτήριας ανάλυσης, ευφυών συστημάτων και υβριδικών Συστημάτων (Χατζηπαύλου, 2004).

Αν λάβουμε σαν δεδομένο (Καζαντζής, 2006, 566), πως πολλές περιπτώσεις απάτης πηγάζουν από την «σχετική» άγνοια των ατόμων σχετικά με το τι είναι σωστό και τι λάθος ή από μια λανθασμένη εντύπωση των στελεχών ότι ενεργούν προς το συμφέρον της επιχείρησης, τότε σε αυτή την περίπτωση η προφανής λύση για την αντιμετώπιση της απάτης είναι ο καθορισμός και η γνωστοποίηση των προτύπων κατάρτισης των οικονομικών καταστάσεων και η οριοθέτηση της ευθύνης κάθε ατόμου για την πιστή τήρηση τους. Δηλαδή η σύσταση ενός κώδικα επιχειρησιακής συμπεριφοράς που να παρέχει γενικές αλλά πλήρεις οδηγίες κατάρτισης των οικονομικών καταστάσεων (Naser, 1993).

Οι επιχειρήσεις πρέπει να αναπτύσσουν προγράμματα πρόληψης της λογιστικής απάτης, να καθιερώνουν τις κατάλληλες πολιτικές και διαδικασίες, να τις γνωστοποιούν σε όλους όσους σχετίζονται με την επιχείρηση, να απαιτούν πλήρη συμμόρφωση σε αυτές, και περιοδικά να τις αξιολογούν ως προς την αποτελεσματικότητά τους αναφορικά με την αποτροπή και τον εντοπισμό της λογιστικής απάτης (Goldwassr, 2010).

Τα προγράμματα πρόληψης της λογιστικής απάτης πρέπει να τίθενται σε ισχύ και να εφαρμόζονται από μια ομάδα που θα απαρτίζεται από εσωτερικούς ελεγκτές, δικηγόρους, ανθρώπινο επιτελείο της εταιρείας κλπ, και να αποσαφηνίζεται πως οι πολιτικές και οι διατυπώσεις πρόληψης της απάτης τίθενται σε ισχύ για όλους τους εργαζομένους, συμπεριλαμβανομένων των διοικητικών στελεχών. Αυτή η ομάδα υποχρεούται να θέσει σποραδικά έκθεση στη διοικητική συνεύλευση και την επιτροπή ελέγχου όσον αφορά την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα του προγράμματος, για να γίνονται οι αναγκαίες αναθεωρήσεις (Green, 2004).

Πιο κάτω, γίνεται μία επισκόπηση του άρθρου, που σχετίζεται με τις αλλοιωμένες οικονομικές καταστάσεις και ευρύτερα τη λογιστική απάτη και τη σχέση τους με τον εξωτερικό έλεγχο και την ποιότητα του ως τρόπο πρόληψης αλλά και δημοσιοποίησης της απάτης. Βγάζουμε επομένως το συμπέρασμα πως, οι εξωτερικοί ελεγκτές πρέπει να διενεργούν έλεγχο με επαγγελματική δυσπιστία σε όλο το διάστημα διεξαγωγής του ελέγχου και να δίνουν μεγάλη προσοχή στις ενδείξεις λογιστικής απάτης, τις ονομαζόμενες «κόκκινες σημαίες» (Altman, 1968).

Ο επαγγελματικός σκεπτικισμός είναι μια αντίληψη που συνεπιφέρει κριτική αντίληψη και εκτίμηση των δεδομένων του λογιστικού ελέγχου. Οι ελεγκτές πρέπει να χρησιμοποιούν τις ορθές διατυπώσεις ελέγχου και να προβαίνουν σε επαλήθευση των δοσοληψιών στα μέρη που είναι αρκετά ευάλωτες στην απάτη (Ballas, 1999).

Σε γενικές γραμμές, ο ορκωτός ελεγκτής-λογιστής πρέπει να βλέπει πέρα από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις ώστε να αντιλαμβάνεται τους κινδύνους του συγκεκριμένου κλάδου που ανήκει ο πελάτης, τα κίνητρα της διοίκησης για επιθετική χρήση των λογιστικών αρχών κατά τη σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου του πελάτη κ.ά.. Καθώς οι ελεγκτές προσεγγίζουν τον έλεγχο, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους πληροφορίες από ένα πλήθος πηγών, και να λειτουργούν με τον απαραίτητο επαγγελματικό σκεπτικισμό (Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, 2003).

Ο εξωτερικός ελεγκτής, με βάση το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240, εάν υπάρχει υποψία πως μπορεί να υφίσταται απάτη έστω και αν η ενδεχόμενη επίδραση της στις οικονομικές καταστάσεις είναι αμελητέα, πρέπει να κοινοποιεί τα συμπεράσματά του στη Διοίκηση (Γκίκας, 1997).

Πρωτίστως όμως πρέπει να εξακριβώσει την πιθανότητα ανάμειξης της Γενικής Διεύθυνσης στη διάπραξη απάτης. Στις περισσότερες περιπτώσεις πρέπει ο ελεγκτής να αναφέρει το θέμα στο επίπεδο της οργανωτικής δομής της οικονομικής μονάδας, το αμέσως ανώτερο των προσώπων που πιστεύει ότι εμπλέκονται στην απάτη (Berkowitz, 2002).

Αν ο ελεγκτής καταλήξει ότι η απάτη έχει ουσιαστική επίπτωση στις οικονομικές καταστάσεις και ότι δεν απεικονίστηκε παράλληλα ή δεν διορθώθηκε στις οικονομικές καταστάσεις, τότε πρέπει να εκφράσει γνώμη με επιφύλαξη ή αντίθετη γνώμη. Αν ο ελεγκτής παρεμποδίζεται από την οικονομική μονάδα στη λήψη επαρκών αποδεικτικών στοιχείων για να αξιολογήσει αν και κατά πόσο η απάτη ή το σφάλμα που ενδεχομένως είναι ουσιαστικά για τις οικονομικές καταστάσεις έχουν ή πιθανολογείτε να έχουν συμβεί, τότε πρέπει να εκφράσει γνώμη με επιφύλαξη ή να αρνηθεί τη γνώμη επί των οικονομικών καταστάσεων, βασιζόμενος σε περιορισμό της έκτασης του ελέγχου του (Clikeman, 2009).

Οι ανόμοιες επιδιώξεις του ελεγκτή μας αποδίδουν τις διαφορές αλλά και ομοιότητες του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου των εταιρειών. Το βασικό μέλημα και των δύο είναι ο έλεγχος. Και οι δύο στηρίζονται σε μια επαγγελματική υπακοή και λειτουργούν σε επαγγελματικά υποδείγματα, επιζητούν ενεργά τη σύμπραξη ανάμεσα στις δύο λειτουργίες, είναι στενά δεμένοι με τα συστήματα του φορέα, ασχολούνται με την παρουσίαση και την επιρροή των στοιχειωδών σφαλμάτων που επιδρούν στους τελικούς λογαριασμούς, και εξάγουν επίσημες εκθέσεις ελέγχου αναφορικά με τις δράσεις τους (Κάντζος, 2001).

Κατά το American Institute of Certified Public Accountants (AICPA), οι αλλοιωμένες οικονομικές καταστάσεις ορίζονται ως οι εσκεμμένες εσφαλμένες διατυπώσεις ή παραλείψεις στα οικονομικά δεδομένα για να εξαπατηθούν οι χρήστες αυτών (Ζοπουνίδης & Γαγάνης, 2004).

Οι συντελεστές που κατευθύνουν τα στελέχη των εταιρειών στην αλλοίωση των οικονομικών δεδομένων, μπορούν να διακριθούν σε εσωτερικούς και εξωτερικούς. Ως εξωτερικός συντελεστής μπορεί να είναι η βούληση των ανώτερων στελεχών να κοινοποιήσουν αποτελέσματα που να ικανοποιούν ή να ξεπερνούν τις βλέψεις των αγορών. Εσωτερικοί συντελεστές είναι οι ιδιομορφίες του μάνατζμεντ και οι λειτουργικές ιδιομορφίες της επιχείρησης, που ενθαρρύνουν ή εμποδίζουν τη διεξαγωγή απάτης (Δρακοπούλου, 2003).

Ο πιο καλός τρόπος χειρισμού της λογιστικής απάτης είναι η πρόληψή της, που βασίζεται στον ισχυρό εσωτερικό έλεγχο των εταιρειών με ισχυρές και αυτόνομες επιτροπές ελέγχου, στην ορθή εταιρική διακυβέρνηση και στην πρόσληψη αξίων και φερέγγυων ατόμων (Πρωτοψάλτης, 1999).

Ακόμη, η χρήση εργαλείων της νέας τεχνολογίας, όπως τα πλήρες πληροφοριακά συστήματα (ERPs), μπορεί να βοηθήσει στον ανίχνευση και στη μείωση του ενδεχομένου απάτης εντός μιας επιχείρησης. Η σχέση μεταξύ της αναγκαστικής εναλλαγής και της θητείας των ελεγκτικών επιχειρήσεων και της ποιότητας και αποδοτικότητας του εξωτερικού ελέγχου, συνιστά θέμα εξέτασης αρκετών ερευνών (Φίλιος, 2003).

Εντούτοις, υφίσταται ασυμφωνία όπως αναφέρθηκε προηγουμένως μεταξύ των ερευνητών. Κάποιοι πιστεύουν πως η ποιότητα του ελέγχου είναι πιο υψηλή όσο πιο μεγάλη είναι η θητεία των ελεγκτών, ενώ άλλοι καταλήγουν στο αντίστροφο. Συνεπώς βγαίνει το συμπέρασμα πως η θητεία των ελεγκτικών επιχειρήσεων (μακροχρόνια ή βραχυχρόνια) δεν συνδέεται με πιο χαμηλή ποιότητα οικονομικών καταστάσεων, αφού το ενδεχόμενο απάτης διαδραματίζεται εντός της τριετίας της συνεργασίας ελεγκτή και εταιρίας - πελάτη. Ένας σπουδαίος βοηθός μολοταύτα στην αποκάλυψη της απάτης των οικονομικών καταστάσεων είναι και ένας νέος όρος στον χώρο της Ελεγκτικής, εκείνος του «Ποιοτικού Ελέγχου» (Sterling, 2002).

Δημιουργήθηκε έπειτα από τα κολοσσιαία οικονομικά - ελεγκτικά σκάνδαλα παγκοσμίου επιπέδου, τεκμηριώθηκε από την IFAC με το «Διεθνές Πρότυπο Ποιοτικού Ελέγχου» και θεωρείται ως ένας από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους στην άσκηση ελέγχου στην ίδια την ελεγκτική εργασία και στα

αποτελέσματα της. Οπότε συνιστά ένα μέσο για την αποκάλυψη της λογιστικής απάτης αφού και οι ίδιοι οι Ορκωτοί έχουν ένα επιπρόσθετο αντικίνητρο για την εκούσια ή ακούσια παράβλεψη λογιστικών σφαλμάτων (Altman, 1968).

Έφτασε ο καιρός να περάσουμε από την εποχή του «γρήγορου χρήματος», «των λογιστικών τρικ», των «διευθυντικών στελεχών εκτός ελέγχου» και των «ελέγχων κατά παραγγελία» όσον αφορά τις εκθέσεις, στην εποχή της ενίσχυσης της διαφάνειας, της φερεγγυότητας και τις εμπιστοσύνης στις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων. Αυτό είναι μέλημα πρώτα από όλα των ίδιων των επιχειρήσεων και των στελεχών τους, αλλά και των κανονιστικών αρχών και της ηγεσίας (Easterwood, 1998).

Οι τελευταίες παρεμβάσεις, έστω και με αρκετή καθυστέρηση, στον τομέα των ελέγχων, της εταιρικής διακυβέρνησης, της κωδικοποίησης της χρηματιστηριακής νομοθεσίας, των κανόνων συμπεριφοράς όλων των φορέων της αγοράς (επιχειρήσεις, αναλυτές, ελεγκτές, τράπεζες, ανάδοχοι κλπ) και της εισαγωγής των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση, με την προϋπόθεση της αυστηρής εφαρμογής τους (Green, 2004).

Περιληπτικά, συμπεραίνουμε πως ο έλεγχος πρέπει να γίνεται σοβαρά, υπεύθυνα και σχολαστικά πρώτα από το Σ.Ε.Ε. και έπειτα από τον ελεγκτή, έτσι ώστε στο τέλος να εμφανίζεται η αληθινή περιουσία της επιχείρησης. Η υπόσταση ενός καλού Σ.Ε.Ε. θα συνδράμει σε μεγάλο βαθμό και θα βοηθήσει τον ελεγκτή στο, πράγματι, δυσχερές έργο του (Καζαντζής, 2006).

Ο ελεγκτής θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικός και να δίνει μεγάλη σπουδαιότητα στον έλεγχο αλλά και πώς παρακολουθούνται οι λογαριασμοί της επιχείρησης. Έτσι, οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις της οικονομικής μονάδας θα είναι φερέγγυες για τα κέρδη και την περιουσία της. Συνεχίζεται πάραυτα να μην υπάρχει απάντηση στην ερώτηση εάν στην ύπαρξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος ελέγχου συνιστά «πανάκεια» στην αποσόβηση της κακής διαχείρισης της περιουσίας μίας οικονομικής μονάδας (Γρηγοράκος, 2005).

Συμπεράσματα

Τα μεγάλα σκάνδαλα εταιρειών που έχουν παρουσιαστεί τα τελευταία χρόνια στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, έδωσα ένα είδος κινδύνου στο χρηματοοικονομικό σύστημα: την αλλοίωση λογιστικών καταστάσεων (Δρακοπούλου, 2003).

Το μεγάλο ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον σε συνάρτηση με τις πιέσεις που ασκούνται τα διοικητικά στελέχη των εταιρειών να καταφέρουν όλο και πιο μεγάλους σκοπούς κατευθύνει συχνά στην παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων (Κουλούρης, 2003).

Η παραποίηση λογιστικών καταστάσεων έχει αμφιταλαντεύσει την εμπιστοσύνη όλων των συμβαλλόμενων οργανισμών στη λειτουργία της αγοράς στις ΗΠΑ ιδίως, αλλά και στην Ευρώπη (Παπαδάτου, 2005).

Μεγάλα σκάνδαλα εταιρειών όπως Lucent, Xerox, Enron, Global Crossing, WorldCom, κόστισαν σε επενδυτές, δανειστές, υπαλλήλους κλπ περισσότερα από 500 δισ. δολ. στο διάστημα των τελευταίων χρόνων (Naser, 1993).

Ο Ian Griffiths (1981) στην ονομαζόμενη βίβλο του κόσμου των επιχειρηματιών δηλώνει πως η «Δημιουργική Λογιστική είναι το πιο μεγάλο κόλπο έπειτα από το Δούρειο Ίππο» (Schaeffer, 2008).

Σε μελέτη του Berry et al. όπου διερευνούν ποια στοιχεία ενδιαφέρουν τους τραπεζίτες να έχουν, ασχέτως από το μέγεθος της επιχείρησης, για να αποφασίσουν για τη χορήγηση ενός δανείου ή όχι, το 91% απάντησε πως μια από τις πιο σημαντικές πληροφορίες είναι η ελεγκτική μνεία την οποία ερευνούν, εντούτοις, με ιδιαίτερη προσοχή (Bologna et al, 1993).

Τα μεγάλα πάραυτα, σκάνδαλα εταιρειών έδειξαν πως στην παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων δεν αναμειγνύονται μόνο τα στελέχη ανόμοιου επιπέδου ιεραρχίας εντός της εταιρείας και συνεργαζόμενοι χρηματοπιστωτικοί οίκοι, αλλά και οι ίδιες οι επιχειρήσεις ελεγκτών όπου με τα σφάλματα και τις

απροσεξίες δεν εκτιμούν συχνά δραστικά την ακρίβεια και τη διαύγεια των λογιστικών καταστάσεων (Girgebti & Hedley, 2011).

Ιδιαίτερη περίπτωση συνιστά το τελευταίο μεγάλο σκάνδαλό της εταιρείας του ιταλικού ομίλου τροφίμων «Parmalat» που εμφανίζοντας ψεύτικη σύμβαση με αξιωματούχο της Bank of America Corp. ανέβασε σε 7 μήνες την τιμή της μετοχής παραπάνω από τα 2/3 της γενικής χρηματιστηριακής αξίας της, σε 1,35 δισ. δολ. (Albrecht & Albrecht, 2003).

Το ελεγκτικό έργο στην Ελληνική οικονομική σκηνή καταχωρείται με το νόμο (Π.Δ. 226/1992), όπου προσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο οι ελεγκτικές επιχειρήσεις διερευνούν το κατά πόσο οι ελεγχθέντες λογιστικές καταστάσεις παρουσιάζουν «Ακριβοδίκαια» (fairly) την αληθινή οικονομική κατάσταση της εταιρείας (Hamilton, 2006).

Μολονότι ο στόχος της ελεγκτικής εργασίας έχει μετατοπιστεί στις μέρες μας από την ανίχνευση της απάτης στην εξακρίβωση της σωστής έκφρασης των λογιστικών εντύπων, η υπόσταση απάτης, δόλου και απροσεξίας δεν μπορεί να μην κατέχουν επικρατέστερη θέση στην ελεγκτική εργασία (Beattie et al, 2004).

Το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (American Institute of Certified Public Accountants – AICPA) στο υπόδειγμα Statement on Auditing Standards (SAS) 99, διευκρινίζει το σφάλμα που προέρχεται από απροσεξία από το λάθος που έχει ως επιδίωξη την απάτη όπως, παρουσιάζεται και στο σχήμα 1, δηλώνοντας πως απάτη είναι «η εσκεμμένη παράβλεψη χρημάτων ή αλλοίωση πληροφοριών στα οικονομικά δεδομένα εταιριών» (Schwartz, 2003).

Η απάτη μπορεί να γίνει από ένα ή πιο πολλούς υπαλλήλους όπου μπορεί να ενεργούν δίχως να το γνωρίζει η επιχείρηση για προσωπικό όφελος (υπεξαίρεση χρημάτων ή άλλων περιουσιακών δεδομένων) (O' Gara, 2004).

Η απάτη μπορεί να γίνει σε συνάρτηση κάποιων από τους υπαλλήλους της εταιρείας με τους υπαλλήλους μιας άλλης εταιρείας που είναι έμποροι ή πελάτες (Berkowitz, 2002).

Φυσικά, η απάτη μπορεί να διενεργείται υπό τη διοίκηση, με την παραποίηση των στοιχείων του ισολογισμού, αποσκοπώντας στην απόκρυψη αρνητικών ή μη ορατών αποτελεσμάτων (Κάντζος, 2001).

Τα δεδομένα του ισολογισμού μπορούν να υπερεκτιμώνται ή να υποεκτιμώνται σύμφωνα κάθε φορά με το στόχο που θέλουν να καταφέρουν πχ παροχή πίστωσης, υλοποίηση εξαγοράς ή συνένωσης, πληρωμή ή μη μερισμάτων, αλλαγή της τιμής της μετοχής, δόλια χρεοκοπία, εξαπάτηση των ανταγωνιστών, φοροδιαφυγή κ.ά. (Clikeman, 2009).

Οι απάτες ως επί το πλείστον συνοδεύονται από ψεύτικα δικαιολογητικά (τιμολόγια, φορτωτικές, δελτία αποστολής, πληρωμές, τραπεζικές δοσοληψίες κ.ά.), νόθευση των λογιστικών βιβλίων με την αξιοποίηση λογιστικών τεχνασμάτων (αριθμητικά σφάλματα, παράληψη διακίνηση ποσών, μη λογιστικοποίηση δεδουλευμένων εσόδων ή εξόδων κ.ά.), διακύμανση της απογραφής, ή διαρκούς τροποποίησης λογιστικής μεθόδου εκτίμησης των αποθεμάτων, εμφάνιση αλλότριων περιουσιακών στοιχείων σαν δικά τους, λογιστικοποίηση εικονικών ενεργειών και εντύπων (Ζοπουνίδης & Γαγάνης, 2004).

Το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240, που κάνει αναφορά στις αλλοιώσεις και στα σφάλματα των λογιστικών καταστάσεων, η έννοια αλλοίωση δηλώνεται ως η εκούσια, προμελετημένη κίνηση από ένα ή παραπάνω άτομα της διαχείρισης, των υπαλλήλων ή τρίτου μέρους που έχουν σαν απόρροια την ψευδή παρουσίαση των λογιστικών καταστάσεων (Παπαδόπουλος, 1985).

Στο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240 η έννοια απάτη χαρακτηρίζεται ως εξής (Sayles, 2006):

- Παραποίηση των δεδομένων του ενεργητικού.
- Καταχώρηση πλασματικών δοσοληψιών.
- Παραποίηση των λογιστικών εντύπων ή των παραστατικών.
- Λάθος ισχύς των λογιστικών υποδειγμάτων και αρχών.
- Συγκάλυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιδράσεων των ανωτέρω καταχωρήσεων ή των πειστηρίων.

Ο Σπαθής (2002) παραθέτει πως στις ΗΠΑ όου έχουν σημειωθεί και οι μεγαλύτερες αλλοιώσεις λογιστικών καταστάσεων (σε κολοσσούς) η έννοια που χρησιμοποιείται περισσότερο είναι «απάτη» και αποδίδεται ως εσκεμμένης παραποίησης των οικονομικών δεδομένων (Bierman, 2008).

Τουναντίου, ως μέσα για την υλοποίηση των αλλοιώσεων χρησιμοποιούνται ποικίλλοι τρόποι που περικλείονται στην έννοια δημιουργική ή εφευρετική λογιστική (Φίλιος, 2003).

Για την ερμηνεία αλλοιώσεων που σχετίζονται με τα αποτελέσματα χρήσης αναφέρονται οι έννοιες «εξομάλυνσή τους», «ωραιοποίησή τους» και «διαχείρισή τους» (Caramanis, 1998).

Το λεξικό Oxford English αποδίδει τον όρο της αλλοίωσης λογιστικών καταστάσεων σαν εγκληματική απάτη και αλλοίωση της αλήθειας στοχεύοντας στα μελλοντικά οφέλη (Simko, 2002).

Το Merriam Webster Unabridged (2002), αναφέρει ότι η παραποίηση λογιστικών καταστάσεων συνιστά την εσκεμμένη αλλοίωση της πραγματικότητας με να παρασυρθεί κάποιος να λαμβάνει μέρος σε κάτι που έχει αξία ή να παραιτηθεί από νόμιμο δικαίωμα (Παπαστάθης, 2003).

Το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών, “χρεώνει” στο υπόδειγμα SAS 99 (2004) την αλλοίωση λογιστικών καταστάσεων σαν «απάτη» μέσα από την εσκεμμένη παράβλεψη λογαριασμών ή αλλοίωση εκείνων (Κωσταντινίδης, 2004).

Σύμφωνα με τον Rezaee, (2003) η λογιστική απάτη περικλείει τις εξής ιδιομορφίες (Verschoor, 2011):

- Εσκεμμένες λανθασμένες δηλώσεις, παραλείψεις ή διαστρεβλώσεις περιστατικών, εμπορικών δοσοληψιών, λογαριασμών και άλλων σημαντικών πληροφοριών από τις λογιστικές καταστάσεις.
- Εσκεμμένη παράβλεψη και αποκάλυψη ή παρουσίαση ανακριβών λογιστικών υποδειγμάτων, αρχών και πρακτικών.

- Παραποίηση ή αθέμιτη αλλαγή οικονομικών μεγεθών, υποστηρικτικών εντύπων, ή επιχειρηματικών δοσοληψιών.
- Χρήση λογιστικών μεθόδων για τη διαχείριση παράνομων κερδών.
- Λογιστικές τεχνικές που είναι εντός των ορίων των νόμων, αλλά είναι εύκολο να τροποποιηθούν μέσα από τα «παραθυράκια» εκείνων. Το ελεγκτικά υποδείγματα SAS No 47 και No. 82, λένε πως στο διάστημα του ελέγχου ο ελεγκτής θα πρέπει να μπορεί να εκτιμήσει τους συντελεστές που ενέχουν αυξημένο κίνδυνο και να εντοπίσει πιθανά προειδοποιητικά σημεία στα οποία θα δώσει αυξημένη βαρύτητα.
- Εσκεμμένα κακή ισχύ, ερμηνεία και εκτέλεση των λογιστικών υποδειγμάτων, αρχών και των πρακτικών που χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση και αναφορά οικονομικών και επιχειρησιακών δοσοληψιών.

Ακόμη, το ελεγκτικό υπόδειγμα SAS No. 82 (παράγραφο 16-17) τονίζει τρία κύρια είδη κινδύνου για την αλλοίωση λογιστικών καταστάσεων (Χατζηπαύλου, 2004):

1. Συνθήκες Κλάδου. Περικλείουν το οικονομικό περιβάλλον που κάνει δράσεις η εταιρεία όπως και καινούριες θεσμικές αξιώσεις στη φορολογία ή στους λογιστικούς όρους. Παραδείγματος χάριν η τελευταία αλλαγή που αναγκάζει τις εισηγμένες εταιρείες να συντάσσουν τις λογιστικές καταστάσεις τους με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα μπορεί να αλλάξει σε μεγάλο βαθμό τις καταστάσεις αυτές.

2. Λειτουργικά Χαρακτηριστικά. Περικλείουν τη φύση και την πολυπλοκότητα των δοσοληψιών της εταιρείας με άλλες εταιρείες και την οικονομική της κατάσταση όπως χαμηλό κέρδος, ταμειακή στενότητα, ύπαρξη πολλών ζημιών ή η πίεση να αντλήσει πιο πολλά κεφάλαια για να διατηρήσει τη θέση της χρηματοοικονομικά.

3. Χαρακτηριστικά Διοίκησης. Περικλείουν διοικητικές ικανότητες, πιέσεις, στυλ, διαθέσεις και συμπεριφορές ως προς τον εσωτερικό έλεγχο και τις διατυπώσεις έκδοσης των οικονομικών καταστάσεων. Ύπαρξη ενδεχόμενων στενών επαφών ανάμεσα στη διαχείριση και τους ελεγκτές. Περίπτωση κινδύνου της εν

λόγω κατηγορίας είναι το έναυσμα της διαχείρισης να αυξήσει την τιμή της μετοχής ή η πίεση της διοίκησης να δείξει παραπάνω κέρδη στη συνεδρίαση των μετόχων.

Ο κίνδυνος για τους ελεγκτές να μη βρουν αλλοιώσεις λογιστικών καταστάσεων υπάρχει πάντα κατά τον έλεγχο. Ο κίνδυνος αυτός μπορεί να αναλυθεί σε τρεις κύριες συνιστώσες όπως και να μοντελοποιηθούν ακολούθως (Κάντζος & Χονδράκη, 2006):

- Στον εγγενή κίνδυνο. Ο κίνδυνος αυτός έχει να κάνει με τις ιδιομορφίες της εταιρείας (τομέας, μέγεθος, κ.ά.) που επιθεωρείται.
- Τον κίνδυνο εσωτερικού ελέγχου. Εδώ ο κίνδυνος αφορά την εκτίμηση από τον εξωτερικό ελεγκτή του επιπέδου και της δραστικής οργάνωσης του εσωτερικού ελέγχου.
- Τον κίνδυνο εκλεκτικών τεκμηρίων. Ο κίνδυνος αυτού του είδους συνίσταται στην επάρκεια και φερεγγυότητα των ελεγκτικών τεκμηρίων που συνυπολογίστηκαν κατά τον έλεγχο.

Οι τρεις ανωτέρω συνιστώσες μπορούν να μοντελοποιηθούν σε ένα πρότυπο ελέγχου που θα έχει το κάτωθι ύφος (Sterling, 2002):

Ελεγκτικός Κίνδυνος = Εγγενή Κίνδυνο Χ Κίνδυνο Εσωτερικού Ελέγχου Χ Κίνδυνο Εκλεκτικών Τεκμηρίων

Οι Montgomery et al. κάνουν αναφορά στο «τρίγωνο» της απάτης για να αποτυπώσουν τους ενδεχόμενους συντελεστές κινδύνου. Το τρίγωνο της απάτης περιλαμβάνει τρεις οριζόντες (Colvin, 2002):

- Δυνατότητες που κατευθύνουν πιο πολύ στην αλλοίωση όπως παραδείγματος χάριν ανύπαρκτος εσωτερικός έλεγχος.
- Στάση, αιτιολόγηση συνεπώς ένα σύνολο ηθικών αξιών που δίνει την προοπτική στους ανθρώπους που έχουν εμπλοκή με την αλλοίωση να τη δικαιολογήσουν.
- Πιέσεις/εναύσματα για τη δημιουργία αλλοιώσεων των λογιστικών καταστάσεων.

Στην Ελλάδα έχουν παρουσιαστεί παραδείγματα παραπλάνησης του επενδυτικού κοινού όπως δηλώνει ο Spathis μέσω ανάρτησης μη ακριβών δεδομένων από επιχειρήσεις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών, όπου τέθηκαν «υπό παρακολούθηση» (Δρακοπούλου, 2003).

Επιδίωξή τους ήταν ως επί το πλείστον η μείωση των κερδών και της ανάλογης φορολογίας, μέσω διόγκωσης των εξόδων ή της αύξησης των εσόδων η οποία θα είχε ως επακόλουθο την αύξηση της τιμής της μετοχής (Σακκάς, 2005).

Αποκαλύψεις περιστάσεων αλλοίωσης λογιστικών καταστάσεων θα παρουσιαστούν και στο μέλλον εφόσον σκεφτούμε και την εισαγωγή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων για τις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών εταιρείες. Σε κείμενο της Ελευθεροτυπίας (2005) γίνεται αναφορά πως δύο στις τρεις εισηγμένες παρουσιάζουν πλαστούς ισολογισμούς (Πάστρα, 2003).

Το ζήτημα της αλλοίωσης των λογιστικών καταστάσεων είναι κρίσιμο και οι προσεγγίσεις που θα μπορούσαν να υλοποιηθούν είναι πολλές, από μεριάς επιχειρηματικής – λογιστικής προσέγγισης και από μακρο-οικονομικής και κοινωνικής αντίληψης, σχετικά με τους λόγους και τις επιδράσεις τους (Γκίκας, 1997).

Η αλλοίωση χρηματοοικονομικών καταστάσεων εκτός του ότι συνιστά μια παράτυπη επιχειρηματική στάση, απειλεί και τη φερεγγυότητα της οικονομικής ενημέρωσης στοιχίζοντας στις εταιρείες πολύ μεγάλα ποσά (Πρωτοψάλτης, 1999).

Το ενδεχόμενο να έχει εμπλοκή η εταιρεία σε αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων της μεγαλώνει όταν ο έλεγχος γενικά είναι πιο ήπιος (Green, 2004).

Στην αύξηση του φαινομένου της αλλοίωσης λογιστικών καταστάσεων μεγάλο ρόλο διαδραμάτισε και η αδυναμία εντοπισμού, των αλλοιωμένων οικονομικών δεδομένων, από τις ελεγκτικές επιχειρήσεις (Καζαντζής, 2006).

Ιδιαίτερη περίπτωση ανεπάρκειας γνώσεων αναφορικά με οικονομικές ατασθαλίες, εντοπίζονται στο ζήτημα της Enron όπου η διεθνής ελεγκτική Arthur Andersen ευθυνόταν για τον οικονομικό έλεγχο της επιχείρησης (Κουλούρης, 2003).

Αυτό το ζήτημα αποκάλυψε την αδυναμία των διατυπώσεων και των τρόπων που διενεργούνται κατά τον έλεγχο (Easterwood, 1998).

Σε γενικές γραμμές, σε περιστάσεις χρεοκοπίας εταιρειών, ειδικά λόγω του φαινομένου της παραχάραξης, οι αντιδράσεις του κόσμου εστιάζονται όχι απλά στα στελέχη της επιχείρησης άλλα και στους ελεγκτές και στην αδυναμία εντοπισμού κάποιου σφάλματος ή απάτης (Παπαδάτου, 2005).

Τα μεγάλα σκάνδαλα εταιρειών όπως της Enron όπου η διεθνής ελεγκτική Arthur Andersen δε στάθηκε ικανή να βρει τις παραποιήσεις στο διάστημα του ελέγχου ενισχύουν την αντίληψη πως οι ελεγκτές χρειάζεται να καλυτερεύουν τις πρακτικές τους για να εντοπίζουν κάθε ζήτημα προτού γίνει (Φίλος, 2004).

Αληθεύει πως ο τεράστιος αριθμός των οικονομικών σκανδάλων φανερώνει τις αδυναμίες που υφίστανται στον εσωτερικό αλλά και στον εξωτερικό έλεγχο. Για τούτο το λόγο και μία από τις επιδιώξεις της εν λόγω εργασίας είναι να προσδιοριστούν τα άτομα που διεξαγάγουν μία λογιστική απάτη όπως και τα εναύσματα και οι συντελεστές που επιτρέπουν την άσκησή της. Εξακριβώθηκε πως εκείνοι που κάνουν την απάτη είναι συχνά μέσα από την εταιρεία, από τη διαχείριση έως και τους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές της (Γρηγοράκος, 2005).

Τα εναύσματα για την άσκηση απάτης κάνουν αναφορά στα οικονομικά πλεονεκτήματα της εταιρείας ή και σε ατομικά τους οικονομικά πλεονεκτήματα. Υφίστανται και περιστάσεις όπου ευθύνη για απάτη φέρουν και οι μη εξειδικευμένοι ελεγκτές όπως και η αδυναμία τους να παρατηρήσουν τους κινδύνους που υποδεικνύουν την υπόσταση λογιστικής απάτης (Altman, 1968).

Για να προληφθούν τέτοιου είδους πράξεις κάθε εταιρεία θα πρέπει να δημιουργεί ένα ευχάριστο περιβάλλον ελέγχου, να προσλαμβάνει εχέμυθο επιτελείο, να εκπαιδεύει το εργατικό επιτελείο της για να μπορεί να αναγνωρίσει την πιθανή υπόσταση απάτης και να δημιουργεί τακτικές πρόληψης απάτης και ανίχνευσής της. Οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να μπορούν να ξεχωρίζουν οτιδήποτε θα μπορούσε να βάλει σε κίνδυνο την εταιρεία καθώς και να δίνουν ολοκληρωμένη

αναφορά του έργου τους στη διαχείριση. Επιπροσθέτως, και ειδικά οι εξωτερικοί ελεγκτές, πρέπει να ξεχωρίζονται από τις ιδιομορφίες της αυτονομίας, της ελευθερίας της έκφρασης, της αντικειμενικότητας και της ευρύτερης συμμόρφωσης του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας (Goldwassr 2010).

Με βάση τις περιπτώσεις των οικονομικών σκανδάλων που ήρθαν στο φως συνάγουμε πως στα πιο πολλά οι δράστες της απάτης ήταν ως επί το πλείστον άτομα εντός της εταιρείας που ενδιαφέρονταν μόνο για το ατομικό τους οικονομικό όφελος, αγνοώντας τα επακόλουθα των ενεργειών τους στην κοινωνία (Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, 2003).

Έκαναν χειρισμούς λογιστικής για την αλλοίωση των οικονομικών τους καταστάσεων και μεγάλο ρόλο σε αυτούς τους χειρισμούς διαδραμάτισαν οι όφσορ επιχειρήσει που μετέφεραν όλες τις ζημιές των μητρικών επιχειρήσεων. Οπότε συμπεραίνουμε πως θα πρέπει να ληφθούν αυστηρότερα μέτρα για την καταπολέμηση της απάτης πχ. οι ποινές για τουςδράστες να είναι αρκετά υψηλές. Ακόμη θα πρέπει να υφίσταται μία διαρκής σύμπραξη ανάμεσα στις εποπτικές αρχές, να σχετίζεται η θεωρία με την πράξη, για να ρυθμίζονται οι σωστές διατυπώσεις του ελέγχου και να υλοποιηθεί ο καλύτερος εντοπισμός σχετικά με τα οικονομικά δεδομένα που έχουν παραποιηθεί (Naser,1993).

Βιβλιογραφία

Γκίκας, Δ. « Η Ανάλυση και οι Χρήσεις των Λογιστικών Καταστάσεων» , εκδόσεις Μπένου (1997).

Γρηγοράκος, Θ. «Ανάλυση-Ερμηνεία του ΕΓΛΣ», εκδόσεις Σάκκουλα, 11η έκδοση, Νοέμβριος (2005).

Δρακοπούλου, Π. «Η ελευθερία της απάτης», ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ της ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ, 06.04.2003.

Ζοπουνίδης, Κ. και Χ. Γαγάνης. «Λογιστικά εγκλήματα και μέθοδοι ανίχνευσης», Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, 06.10.2004.

Ζοπουνίδης, Κ. Σπαθής, Χ. Δούμπος, Μ., «Οι λαθροχειρίες των ισολογισμών και οι αδυναμίες των ελεγκτών», ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, 38, 21.09.2002.

Καζαντζής Χ., 2006: Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος. Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων, Εκδόσεις: Business Plus A.E., Αθήνα

Κάντζος, Κ. «Ανάλυση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων», εκδόσεις Interbooks (2001)

Κάντζος Κ. - Χονδράκη Α., 2006, Ελεγκτική - Θεωρία και Πρακτική (Β' Έκδοση), Εκδόσεις: Σταμούλη, Αθήνα

Παπαδάτου Θ., 2005, Εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος Α.Ε., (Β' έκδοση), Εφαρμογές Διεθνών Λογιστικών Προτύπων - Έλεγχος της διαχείρισης - Σύστημα οικολογικής διαχείρισης και ελέγχου, Εκδόσεις: Σακούλας, Αθήνα

Παπαστάθης Π., 2003, Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος T.A+B (Internal Audit) στις Επιχειρήσεις-Οργανισμούς & η Πρακτική Εφαρμογή του, Εκδόσεις: Παπαστάθης Παντελής, Αθήνα

Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, 2003, Διεθνή ελεγκτικά πρότυπα και επαγγελματική Δεοντολογία, Γ Συμπληρωματικό Τεύχος, Εκδόσεις: Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών

Φίλος Ι., 2004, Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου Επιχειρήσεων, Εκδόσεις: IQ Group Εκδόσεις, Αθήνα

Κουλούρης, Β. «Καθίζηση κερδών μετά την αναμόρφωση των ισολογισμών», Οικονομική ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 15.06.2003.

Κουλούρης, Β. «Φόβοι τώρα για τους ισολογισμούς του 2002», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 09.02.2003.

Κωνσταντινίδης, Σ. «Νέο κύμα παραπλανητικών ισολογισμών», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 28.02.2004

Πάστρα, Π. «Η τέχνη της λογιστικής: Έτσι είναι αν έτσι νομίζετε», ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ, 01.03.2003.

Παπαδόπουλος, Δ. « Ανάλυση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της Επιχείρησης», εκδόσεις Κυριακίδη (1985).

Πρωτοψάλτης, Ν. «Καταστάσεις Ταμειακών Ροών» , εκδόσεις Σταμούλη (1999).

Σακκάς, Γ. «Αλχημείες στους ισολογισμούς», ΗΜΕΡΗΣΙΑ, 5-6.03.2005.

Φίλιος, Β. «Δημιουργική Λογιστική», Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα (2003).

Χατζηπαύλου, Μ. «Γιατί οι ισολογισμοί πρέπει να διαβάζονται ανάποδα», ΤΟ ΒΗΜΑ, 29.02.2004.

Albrecht, W. S., & Albrecht, C. (2003). Fraud examination and prevention. Mason, OH: Thomson SouthWestern.

Altman, E. 1968. Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy. Journal of Finance, September: 589-609.

Ballas, A. 1999. Privatising the statutory auditing services in Greece. Accounting, Business & Financial History, 9 (3): 349-73

Barton, J. and Simko, P.J. 2002. The balance sheet as an earnings management constraint. The Accounting Review, 77(Supplement): 1-27.

Beattie, V., S. Brown, D. Ewers, B. John, S. Manson, D. Thomas and M. Turner. 1994. Extraordinary items and income smoothing: A positive accounting approach. *Journal of Business Finance and Accounting*, 21 (6) (September): 791-811.

Berkowitz, A. L. (2002). *Enron: A professional's guide to the events, ethical issues, and proposed reforms*. Chicago: CCH Inc.

Bierman, H. (2008). *Accounting/finance lessons of Enron: A case study*. Hackensack, NJ: World Scientific.

Bologna, J, Lindquist, R. J., & Wells, J. T. (1993). *The accountant's handbook of fraud and commercial crime*. New York: John Wiley & Sons.

Caramanis, C. V. 1998. Assessing the impact of "liberalization" on auditor behaviour: accounting research in politically charged contexts. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 11 (5) : 562–92.

Clikeman, P. M. (2009). *Called to account: Fourteen financial frauds that shaped the American accounting profession*. New York: Routledge.

Colvin, G. (2002), "Chastising the mega-chargers", *Fortune*, Vol. 145 (June 3):p. 32.

Easterwood, C. M. 1998. Takeovers and Incentives for Earnings Management: An Empirical Analysis. *Journal of Applied Business Research*, 14: 29-47.

Friedenberg, E. S., Hoyns, J. K., Nusbacher, G. W., Bailey, D. A., Washburn, J. D., Schwartz, B. *The Sarbanes-Oxley Act of 2002: With analysis*. Newark, NJ: LexisNexis Matthew Bender.

Girgenti, R. H., & Hedley, T. P. (2011). *Managing the risk of fraud and misconduct: Meeting the challenges of a global, regulated, and digital environment*. New York: McGraw Hill.

Goldwassr, D. L. (2010). *Accountants' liability*. New York: Practising Law Institute. (REF KF 2920.3 .G66) loose-leaf service.

Green, S. (2004). *Manager's guide to the Sarbanes-Oxley Act: Improving internal controls to prevent fraud*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Hamilton, S. (2006). *Greed and corporate failure: The lessons from recent disasters*. New York: Palgrave Macmillan.

O'Gara, J. D. (2004). *Corporate fraud: Case studies in detection and prevention*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Naser, K. (1993), *Creative Financial Accounting*, Prentice Hall International (UK) Ltd.

Sayles, L. R. (2006). *The rise of the rogue executive: How good companies go bad and how to stop the destruction*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.

Schaeffer, M. S. (2008). *Fraud in accounts payable: How to prevent it*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Schwartz, M. (2003). *Power failure: The inside story of the collapse of Enron*. New York: Doubleday.

Sterling, T. F. (2002). *The Enron scandal*. New York: Nova Science Publishers.

Verschoor, C. C. (2011). *Internal auditing: Fundamental principles and best practices*. Arlington, VA: Tax Management Inc.